

TORUŃ

RAPORT O STANIE MIASTA
Strategia rozwoju miasta Torunia

URZĄD MIASTA
2005
TORUNIA

STRATEGIA ROZWOJU MIASTA TORUNIA

Raport o stanie Miasta

TORUŃ 2005

PRZEDMOWA

W nawiązaniu do Uchwały Rady Miasta Torunia nr 1077/2002 z dnia 16 maja 2002 roku w sprawie Strategii Rozwoju Miasta Torunia, niniejszym przedkładam publikację pt. „Raport o stanie miasta”, przedstawiającą sytuację społeczną i ekonomiczną Torunia. Opracowanie jest kontynuacją dokumentu pn. „Ocena stanu miasta”, wydawanego cyklicznie od 1996 roku w ramach Generalnych Założeń Przyszłości Torunia.

„Raport o stanie miasta” jest dokumentem, który szeroko obejmuje zagadnienia związane z funkcjonowaniem miasta oraz jego mieszkańców. Zawiera informacje na temat przeobrażeń jakie zachodziły na przestrzeni ostatniego dziesięciolecia w Toruniu oraz wskazuje na najistotniejsze tendencje zmian. Niniejsza publikacja zawiera dane dotyczące sytuacji miasta za okres 1990 – 2002. Dane zebrane od jednostek organizacyjnych gminy odnoszą się do roku 2003.

Sądzę, że „Raport o stanie miasta” będzie przydatnym źródłem informacji o Toruniu, szeroko wykorzystywanym przez osoby i instytucje pracujące na jego rzecz oraz stanie się dla mieszkańców obiektywnym nośnikiem wiedzy przekazującym dane dotyczące miejsca ich zamieszkania.

Dziękując wszystkim jednostkom współpracującym za okazaną pomoc i udostępnienie materiałów, proszę jednocześnie wszystkich odbiorców publikacji o uwagi i wnioski, które mogłyby w przyszłości przyczynić się do wzbogacenia treści następných wydań Raportu.

*Prezydent Miasta Torunia
Michał Zaleski*

Toruń, grudzień 2004r.

WARUNKI NATURALNE

Miasto Toruń zlokalizowane jest na terasach rzeki Wisły we wschodniej części rozszerzenia dolinnego zwanego Kotliną Toruńską. Północna granica administracyjna miasta przylega do Wysoczyzny Chełmińskiej. Od południowego wschodu Toruń ograniczony jest ujściowym odcinkiem doliny rzeki Drwęcy.

Miasto leży w centrum województwa kujawsko-pomorskiego i graniczy od północy z Gminą Łysomice, od wschodu z Gminą Lubicz, od południa z Gminą Wielka Nieszawka, od zachodu z Gminą Zławieś Wielka.

Obszar miasta obejmuje 115,75 km². Gęstość zaludnienia wynosiła na dzień 31 grudnia 2004 roku 1.799 osób na 1 km² i spadła w porównaniu z końcem roku poprzedniego o 6 osób.

Dane meteorologiczne

Pomiary prowadzone przez stację meteorologiczną w Toruniu wykazują, że w latach 1991 - 2000 średnia roczna temperatura powietrza wynosiła 8,5°C. Średnia temperatura w roku 2002 wyniosła 9,5° C, a w roku 2003 była niższa i wyniosła 8,4° C. Najwyższa zanotowana w Toruniu temperatura w 2003 roku wynosiła 32,9° C, natomiast najniższa – 23,0° C.

W latach 1991 - 2000 średnia roczna suma opadów wynosiła 526 mm. Średnia roczna suma opadów w 2002 roku wynosiła 622 mm, w roku 2003 była zdecydowanie niższa i wyniosła 484 mm.

W roku 2003 średnia prędkość wiatru kształtowała się na poziomie 2,3 m/s, średnie zachmurzenie wyniosło 4,8 oktantów (w skali 0 - 8), natomiast usłonecznienie roczne równało się 1.753 h.

Rzeki, zbiorniki wodne

Przez Toruń przepływa rzeka Wisła o średniej szerokości koryta 300-500 m i głębokości około 2 m oraz Struga Toruńska. Południowo-wschodnią granicę miasta stanowi ujściowy odcinek rzeki Drwęcy wpadającej do Wisły.

Na terenie miasta znajdują się również zbiorniki wodne: Basen Portu Drzewnego (64 ha powierzchni), Starorzeczka Wisły (10 ha powierzchni), Jezioro Nagus (7,7 ha powierzchni), Basen Portu Zimowego (5 ha powierzchni), Kaszownik (1 ha powierzchni).

STAN I OCHRONA ŚRODOWISKA

1. Dział przygotowano na podstawie danych, tabel i wykresów z opracowania pn. „Stan środowiska Torunia w 2004r.” wykonanego przez zespół autorów Inspekcji Ochrony Środowiska Wojewódzkiego Inspektoratu Ochrony Środowiska w Bydgoszczy Delegatura w Toruniu.

2. Prezentowane dane - jeśli nie zaznaczono inaczej - dotyczą miasta Torunia.

3. Dane o gruntach (Tabl. 1) wykazano według form użytkowania. Przez użytkowanie rozumie się faktyczne gospodarowanie na gruntach. Do lasów zalicza się powierzchnię pokrytą drzewostanem (zalesioną) oraz przejściowo pozbawioną drzewostanu. Do pozostałych gruntów zalicza się grunty pod zabudowaniami, podwórza, drogi, wody i inne grunty użytkowe oraz nieużytki.

Grunty

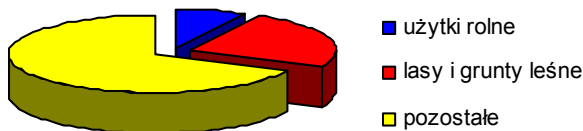
Powierzchnia użytków rolnych zmniejsza się m.in. ze względu na wykupy dokonywane przez inwestorów. Wśród użytków rolnych dominują grunty orne i sady. W ogólnej powierzchni lasów i gruntów leśnych największy udział mają jednostki lasów państwowych: Nadleśnictwo Dobrzejewice, Solec Kujawski, Gniewkowo, Toruń. Udział lasów i gruntów leśnych w ogólnej powierzchni miasta wyniósł w roku 2002 - 24 %.

Tabl. 1. Użytkowanie gruntów
Stan w dniu 31 XII

Lata	Ogółem	Użytki rolne	Lasy i grunty leśne	Pozostałe grunty
1990	11.575	2.974	2.711	5.890
1992	11.575	2.973	2.896	5.706
1994	11.575	2.922	2.891	5.762
1996	11.575	2.861	2.810	5.904
1997	11.575	2.840	2.843	5.892
1998	11.575	2.840	2.793	5.942
1999	11.575	2.840	2.659	6.076
2000	11.575	2.792	2.785	5.998
2001	11.575	2.792	2.785	5.998
2002*	11.575	915	2.785	7.875

* dane z powszechnego spisu rolnego 2002r.

Rys. 1. Użytkowanie gruntów
Stan w dniu 31 XII 2002r.

Gmina Miasta Toruń według stanu na 30 czerwca 2004 roku jest właścicielem i użytkownikiem wieczystym 4.173,41 ha gruntów, w tym grunty nie obciążone użytkowaniem wieczystym stanowią 3.055,56 ha tj. 73,2% ogólnej liczby gruntów miasta.

Największe znaczenie w procesie gospodarowania mieniem komunalnym mają grunty przeznaczone pod zabudowę. Jest to grupa gruntów najczęściej sprzedawanych i oddawanych w użytkowanie wieczyste. Stanowią one łącznie ok. 10 % wszystkich gruntów. Systematycznie rośnie areal gruntów zajętych pod drogi. Będzie to element stale towarzyszący procesowi gospodarowania gruntami komunalnymi, gdyż wiąże się z wykonywaniem zadań własnych gminy i regulowaniem stanów prawnych nieruchomości zajętych już pod urządzenia infrastruktury miejskiej.

Wśród gruntów czasowo rozdysponowanych dominują nieruchomości obciążone prawem użytkowania wieczystego. Łączna powierzchnia gruntów obciążonych prawem wieczystego użytkowania wynosi 1.113,45 ha, co stanowi 26,7% ogólnej liczby gruntów komunalnych. Największy udział w tej wielkości mają tereny zajęte pod działalność gospodarczą – 38,7% oraz budownictwo wielorodzinne – 28,4%. Duży udział w areale gruntów oddanych w wieczyste użytkowanie stanowią także tereny pod zarządem Polskiego Związku Działkowców – 26,1% ogółu. W dzierżawę oddawane są grunty, które ze względu na istniejący stan prawny i faktyczny nie mogą zostać rozdysponowane w sposób trwały. Gmina wydzierżawia 233,47 ha gruntów komunalnych. Wśród gruntów oddanych przez miasto w dzierżawę dominują tereny rekreacyjne (46,1%) oraz użytki rolne (26,7%).

Wody powierzchniowe

Dnia 11 lutego 2004 roku ukazało się Rozporządzenie Ministra Środowiska w sprawie klasyfikacji dla prezentowania stanu wód powierzchniowych i podziemnych, sposobu prowadzenia monitoringu oraz sposobu interpretacji wyników i prezentacji stanu tych wód. Rozporządzenie zawiera nową 5-stopniową klasyfikację jakości wód powierzchniowych.

Wprowadza ono klasyfikację dla prezentowania stanu wód powierzchniowych obejmującą pięć klas jakości tych wód, z uwzględnieniem kategorii jakości wody A1, A2 i A3, określonych w przepisach w sprawie wymagań, jakim powinny odpowiadać wody powierzchniowe wykorzystywane do zaopatrzenia ludności w wodę przeznaczoną do spożycia:

1) klasa I — wody o bardzo dobrej jakości:

- a) spełniają wymagania określone dla wód powierzchniowych wykorzystywanych do zaopatrzenia ludności w wodę przeznaczoną do spożycia, w przypadku ich uzdatniania sposobem właściwym dla kategorii A1,
- b) wartości wskaźników jakości wody nie wskazują na żadne oddziaływania antropogeniczne;

2) klasa II — wody dobrej jakości:

- a) spełniają w odniesieniu do większości wskaźników jakości wody wymagania określone dla wód powierzchniowych wykorzystywanych do zaopatrzenia ludności w wodę przeznaczoną do spożycia, w przypadku ich uzdatniania sposobem właściwym dla kategorii A2,
- b) wartości biologicznych wskaźników jakości wody wykazują niewielki wpływ oddziaływań antropogenicznych;

3) klasa III — wody zadowalającej jakości:

- a) spełniają wymagania określone dla wód powierzchniowych wykorzystywanych do zaopatrzenia ludności w wodę przeznaczoną do spożycia, w przypadku ich uzdatniania sposobem właściwym dla kategorii A2,
- b) wartości biologicznych wskaźników jakości wody wykazują umiarkowany wpływ oddziaływań antropogenicznych;

4) klasa IV — wody niezadowalającej jakości:

- a) spełniają wymagania określone dla wód powierzchniowych wykorzystywanych do zaopatrzenia ludności w wodę przeznaczoną do spożycia, w przypadku ich uzdatniania sposobem właściwym dla kategorii A3,
- b) wartości biologicznych wskaźników jakości wody wykazują, na skutek oddziaływań antropogenicznych, zmiany ilościowe i jakościowe w populacjach biologicznych;

5) klasa V — wody złej jakości:

- a) nie spełniają wymagań dla wód powierzchniowych wykorzystywanych do zaopatrzenia ludności w wodę przeznaczoną do spożycia,
- b) wartości biologicznych wskaźników jakości wody wykazują, na skutek oddziaływań antropogenicznych, zmiany polegające na zaniku występowania znacznej części populacji biologicznych.

Określenia jakości wód powierzchniowych dokonuje się na podstawie badań prowadzonych w jednym punkcie pomiarowym. Dla każdego wskaźnika jakości wody zmierzonego z częstotliwością jeden raz na miesiąc wyznacza się wartość stężenia odpowiadającą percentylowi 90, a w przypadku mniejszej częstotliwości badań przyjmuje się najmniej korzystną wartość stężenia.

Wody *Wisły w Górsku*, charakteryzujące rzekę poniżej Torunia, spełniały wymogi klasy III. Najbardziej niekorzystną klasyfikację wykazywały wskaźniki biologiczne: liczba bakterii coli typu kałowego i chlorofil „a” (V klasa). W klasie IV znalazły się wskaźniki BZT5 i fenoli lotnych. Wśród pozostałych parametrów: 9 odpowiadało klasie III, a 31 klasie I i II. Stężenia średnioroczne w latach 2000 – 2004 wykazywały porównywalne wartości. Nie stwierdzono wyraźnych trendów zmian. W roku 2004 w stosunku do roku 2003 wyraźnie wzrosła średnia liczba bakterii coli typu kałowego z 1300 do 5000. W niewielkim stopniu poprawiło się natlenienie, zmniejszyła zawartość związków biogenych oraz chlorofilu „a”.

Drwęca w roku 2004 na stanowisku ujściowym w Złotorii prowadziła wody zakwalifikowane do III klasy – zadowalającej jakości. Najbardziej niekorzystnie sklasyfikowano wskaźnik bakteriologiczny – V klasa (wpływ na to miał pojedynczy wynik zanotowany w lutym). Normy IV klasy wykazywał wskaźnik fenoli lotnych. Siedem parametrów odpowiadało normom klasy III, wśród nich wskaźniki organiczne (BZT5 i ChZT-Cr), węgiel organiczny, azot Kjeldahla, fosforany, chlorofil „a” i wskaźnik saprobowości fitoplanktonu. Pozostałe 35 wskaźników spełniało wymogi klasy I i II. Stężenia średnioroczne w latach 2000 -2004 wykazują niewielką poprawę stanu czystości wód niemal wszystkich analizowanych wskaźników. Jedynie zanieczyszczenie bakteriologiczne, wyrażone średnią liczbą bakterii coli typu kałowego, w ciągu ostatnich dwóch lat wykazywało wzrost wartości.

Jakość powietrza atmosferycznego

Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Bydgoszczy Delegatura w Toruniu prowadził w 2004 r. pomiary imisji zanieczyszczeń powietrza w mieście Toruniu w bardzo szerokim zakresie.

Sieć monitoringu Torunia stanowiły 4 stacje pomiarowe sieci wojewódzkiej zlokalizowane w następujących punktach: we wschodniej części miasta przy ul. Dziewulskiego 1 („Policja”), w centrum miasta przy placu Teatralnym - stacja pomiarowa „OPSIS” i stacja „Kaszownik” przy ul. Przy Kaszowniku oraz w zachodniej części miasta przy ul. Bielańskiej („Lotnisko”). Dodatkowo zlokalizowano dwie tzw. „ruchome stacje”, w których wykonywano pomiary zanieczyszczeń specyficznych emitowanych przez pobliski zakład przemysłowy w zależności od kierunku wiatru (stacja „Straż Pożarna” przy ul. Olsztyńskiej i stacja „PEC” przy ul. M.Skłodowskiej – Curie). Ponadto pomiary wykonywano w 2 stacjach położonych poza miastem, gdzie rejestrowano wpływ miasta na otaczające tereny („Przysiek” i „Koniczynka”).

Stacja „Kaszownik” jest częścią Projektu PHARE EC/EPP/91/II.2/1.3 „Stworzenie systemu oceny oddziaływania transportu na jakość powietrza w polskich miastach”. W skład tego systemu wchodzi ponadto dwie stacje pomiarów meteorologicznych („Lotnisko” przy ul. Bielańskiej i „Rubinkowo” przy Szosie Lubickiej).

Uzupełnieniem pomiarów prowadzonych na stałych automatycznych lub pół-automatycznych stacjach były pomiary stężeń dwutlenku siarki i dwutlenku azotu, wykonywane przy użyciu metody pasywnej. Pomiary te prowadzone są od 1996 roku. W 2004 r. realizowano je w II półroczu w 30 punktach na terenie miasta.

Ponadto WIOŚ w 2004 roku przeprowadził badania zanieczyszczeń mikrobiologicznych powietrza w 3 punktach pomiarowych w rejonie Miejskiej Oczyszczalni Ścieków w Toruniu (punkt zlewny, wylot oczyszczonych ścieków i przy kompostowni) z częstotliwością 1 raz na miesiąc. Kontynuowano także, zapoczątkowane w roku 2000, mikrobiologiczne badania powietrza prowadzone przez Sekcję Mikrobiologii Studenckiego Koła Naukowego Biologów pod opieką naukową Zakładu Mikrobiologii Wód i Biotechnologii Instytutu Ekologii i Ochrony Środowiska Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu we współpracy z Wojewódzkim Inspektorem Ochrony Środowiska.

W latach 2002-2003 weszło w życie kilka nowych rozporządzeń dotyczących zanieczyszczeń powietrza. Zgodnie z obowiązującym rozporządzeniem dotyczącym dopuszczalnych poziomów substancji w powietrzu (Dz.U. Nr 87 z 2002 r., poz.796) poniżej zamieszczono tabelę 2 obrazującą dopuszczalne stężenia i warunki ich dotrzymania oraz tabelę 3 z alarmowymi poziomami niektórych substancji.

Tabl. 2. Dopuszczalne poziomy niektórych substancji w powietrzu dla terenu kraju

Nazwa substancji	Okres uśredniania wyników pomiarów	Dopuszczalny poziom substancji w powietrzu ($\mu\text{g}/\text{m}^3$)	Dopuszczalna częstość przekroczenia dopuszczalnego poziomu w roku kalendarzowym	Margines tolerancji ($\mu\text{g}/\text{m}^3$)								
				2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	od 2010
Benzen	Rok kalendarzowy	5	-	5	5	5	5	4	3	2	1	0
Dwutlenek	jedna godzina	200	18 razy	80	70	60	50	40	30	20	10	0
Azotu	Rok kalendarzowy	40	-	16	14	12	10	8	6	4	2	0
Tlenki azotu	Rok kalendarzowy	40 ^{a)} (30 od 1.01.2003 r.)	-	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	Jedna godzina	350	24 razy	90	60	30	0	0	0	0	0	0
Dwutlenek siarki	24 godziny	150 (125 od 1.01.2005 r.)	3 razy	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	Rok kalendarzowy	40 ^{a)} (20 od 1.01.2003 r.)	-	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Ołów	Rok kalendarzowy	0,5	-	0,3	0,2	0,1	0	0	0	0	0	0
Ozon	osiem godzin ^{b)}	120	60 dni (25 dni od 1.01.2005 r.)	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	okres wegetacyjny (1.V.-31.VII.)	24000 ^{a)} $\mu\text{g}/\text{m}^3 \cdot \text{h}$ (18000 ^{c)} od 1.01.2010 r.)	-	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Pył zawieszony	24 godziny	50	35 razy	15	10	5	0	0	0	0	0	0

szony PM10	Rok kalenda- rzowy	40	-	4,8	3,2	1,6	0	0	0	0	0	0
Tlenek węgla	osiem godzin b)	10000	-	6000	4000	2000	0	0	0	0	0	0

a) – poziom dopuszczalny ze względu na ochronę roślin b) – maksymalna średnia ośmiogodzinna spośród średnich kroczących c) – wyrażony jako AOT 40, które oznacza sumę różnic pomiędzy stężeniem średnim jednogodzinnym wyrażonym w $\mu\text{g}/\text{m}^3$ a wartością $80 \mu\text{g}/\text{m}^3$, dla każdej godziny w ciągu doby pomiędzy godziną 8.00 a 20.00 czasu środkowoeuropejskiego, dla której stężenie jest większe niż $80 \mu\text{g}/\text{m}^3$ wartość tę uznaje się za dotrzymaną, jeżeli nie przekracza jej średnia z takich sum obliczona dla okresów wegetacyjnych z pięciu kolejnych lat

Tabl. 3. Alarmowe poziomy niektórych substancji oraz okresy, dla których uśrednia się wyniki pomiarów

Lp.	Nazwa substancji	Okres uśredniania wyników pomiarów	Dopuszczalny poziom substancji w powietrzu w [µg/m³]
1	Dwutlenek azotu	jedna godzina	400 ^{a)}
2	Dwutlenek siarki	jedna godzina	500 ^{a)}
3	Ozon ^{b)}	jedna godzina	240

^{a)}– wartość występująca przez trzy kolejne godziny w punktach pomiarowych reprezentujących jakość powietrza na obszarze o powierzchni co najmniej 100 km² albo na obszarze strefy zależnie od tego, który z tych obszarów jest mniejszy, ^{b)} – wartość progowa informowania społeczeństwa o ryzyku wystąpienia poziomów alarmowych wynosi 180 µg/m²

Poniżej zestawiono metody pomiarowe i rodzaje analizatorów, wykorzystywane na stacjach WIOŚ w Toruniu i okolicy. Ponadto wykonuje się pomiary na stacji „OPSIS” optoanalizatorem, metodą automatyczną – spektrofotometrią (SO₂, NO₂, O₃, benzen, toluen, p-ksylen, formaldehyd).

Tabl. 4. Zestawienie metod i analizatorów stosowanych w 2004 roku do pomiarów imisji zanieczyszczeń powietrza atmosferycznego

Lp	Typ analizatora	Metoda pomiarowa	Punkty pomiarowe	Termin rozpoczęcia pomiarów daną metodą
SO ₂				
1.	Analizator imisji SO ₂ ANIM-86	Półautomatyczna Kulometryczna	Koniczynka	1.01.1996 r.
			Przysiek	15.05.1996r. (termin zakończenia 12.10.2004 r.)
2.	analizator SO ₂ ML 9850	Automatyczna Chemiluminescencyjna	Toruń - Lotnisko	3.11.1999r. (termin zakończenia 10.10.2004 r.)
			Przysiek	13.10.2004 r.
3.	analizator SO ₂ AF-21 M – LCD	Automatyczna Chemiluminescencyjna	Toruń - Policja	3.11.1999 r.
4.	Analizator Thermo43C	Automatyczna Chemiluminescencyjna	Lotnisko	11.10.2004 r.
NO ₂				
1.	analizator AC 31M	Automatyczna chemiluminescencyjna	Toruń – Kaszownik	1997 r.
			Toruń - Lotnisko	1.11.2003 r.
2.	analizator AC 32M	Automatyczna chemiluminescencyjna	Toruń - Policja	1.11.2003 r.
pył zawieszony				
1.	Automatyczny miernik zapylenia powietrza MIZA-1	Automatyczna radiometryczna	Toruń - Lotnisko	11.04.1995 r.
2.	Automatyczny miernik zapylenia powietrza AMIZ-2000	Automatyczna radiometryczna	Toruń - Policja	1.12.2000 r.
CO				
1.	analizator CO 11M	selektywna absorpcja w podczerwieni	Toruń – Kaszownik	1997 r.
Węglowodory				
1.	analizator HC 51M	detekcja jonizacji płomieniowej	Toruń Kaszownik	1997 r.

Imisja dwutlenku siarki

W roku 2004 wykonano na terenie miasta Torunia 1181 pomiarów 24-godzinnych w trzech stacjach pomiarowych (Policja, Lotnisko, Plac Teatralny). Najwyższe stężenie średnioroczne odnotowano w punkcie Policja przy ul. Dziewulskiego – 7,0 $\mu\text{g}/\text{m}^3$.

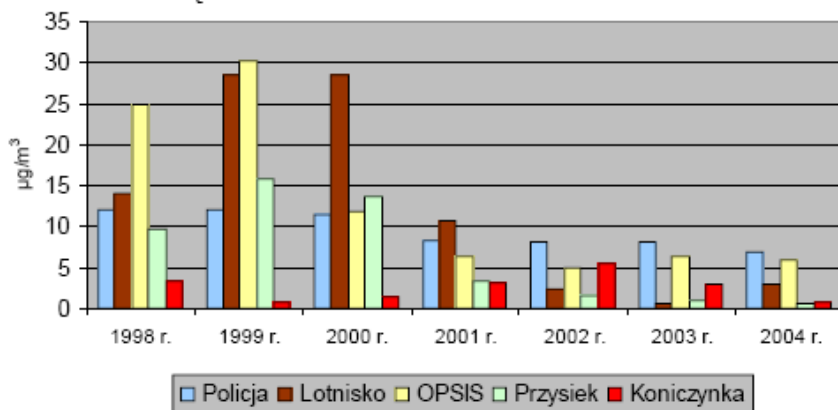
W Toruniu we wszystkich punktach pomiarowych utrzymany został niski poziom stężeń średnich rocznych z lat 2002-2003 (Tabela 4). Nie odnotowano przekroczeń poziomów dopuszczalnych SO_2 ani 1-godzinnych, ani 24-godzinnych. Najwyższe stężenia całodobowe SO_2 zanotowane w 2004 r. wyniosły: na Rubinkowie – 35 $\mu\text{g}/\text{m}^3$, w punkcie Lotnisko – 25 $\mu\text{g}/\text{m}^3$, przy Placu Teatralnym – 23 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ (poziom dopuszczalny 150 $\mu\text{g}/\text{m}^3$). Natomiast najwyższe stężenia 1godzinne osiągnęły w 2004 r. wartości: 141 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ na Rubinkowie, 68 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ przy Placu Teatralnym i 108 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ na Lotnisku (poziom dopuszczalny – 350 $\mu\text{g}/\text{m}^3$).

Dalszą poprawę stanu aerosanitarnego powietrza zanotowano także w podtoruńskim Przysieku (rejon wpływu Zachodniego Zespołu Przemysłowego Miasta Torunia). Podczas, gdy jeszcze w 2000 r. notowano tam niepokojący poziom stężeń, to w kolejnych czterech latach uległ on znacznemu obniżeniu. Stężenie średnie roczne osiągnęło w 2004 r. bardzo niski poziom 0,5 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ (w roku 2000 – 13,6 $\mu\text{g}/\text{m}^3$, w roku 2001 – 3,3 $\mu\text{g}/\text{m}^3$, w roku 2002 – 1,6 $\mu\text{g}/\text{m}^3$, a w roku 2003 – 0,9 $\mu\text{g}/\text{m}^3$). W 2005 roku (od 1 kwietnia) zrezygnowano z pomiarów w tej stacji pomiarowej ze względu na radykalną poprawę jakości powietrza w tym rejonie oraz likwidację w 2001 roku źródła emisji rejestrowanych wcześniej niepokojąco wysokich stężeń dwutlenku siarki, jakim była instalacja WKS w TZPN „Polchem”.

Tabl. 5. Zestawienie stężeń średniorocznych SO_2 z lat 1992-2004 (stężenia średnie arytmetyczne)

Stanowisko/ rok	Stężenia średnie SO_2 ($\mu\text{g}/\text{m}^3$)												
	1992 r.	1993 r.	1994 r.	1995 r.	1996 r.	1997 r.	1998 r.	1999 r.	2000 r.	2001 r.	2002 r.	2003 r.	2004 r.
„LOTNISKO”	71,1	62,6	50,5	49,4	39,8	31,8	14,1	28,4	28,5	10,7	2,4	0,6	3,0
„POLICJA”	49,3	38,9	36,6	36,9	15,8	14,0	12,1	12,0	11,5	8,4	8,2	8,1	7,0
„OPISIS” Plac Teatralny	-	-	-	39,2 (od 1.06.95)	32,1	45,6	25,0	30,3	11,8	6,3	4,9	6,3	5,9

Rys. 2. Stężenia średnie roczne dwutlenku siarki
Stężenia średnie roczne dwutlenku siarki

W Toruniu prowadzone są od 1996 roku również pomiary stężenia dwutlenku siarki metodą pasywną. Wyniki średnie z II półrocza 2004 r. osiągnęły wyjątkowo niskie wartości w porównaniu z wynikami z lat poprzednich. Najwyższe stężenie średnie z półrocza wyniosło tylko $9,0 \mu\text{g}/\text{m}^3$ (Osiedle Wrzosa I, ul. Krucza), a najniższe $2,3 \mu\text{g}/\text{m}^3$ (Osiedle Czerniewice, ul. Łódzka). Wyniki z zachodniego rejonu miasta nie odbiegają od wyników z pozostałych rejonów miasta. W rejonie TZPN „Polchem” w latach 1996-2000 notowano rekordowo wysokie stężenia dwutlenku siarki, natomiast po wyłączeniu w dniu 25 marca 2001 roku instalacji Wytwórni Kwasu Siarkowego w zakładzie, poziom stężeń jest niski.

Obserwacja przebiegu stężeń średnich miesięcznych w II półroczu 2004 r. w Toruniu wskazuje, że najwyższe stężenia rejestrowane są w miesiącach zimowych, co związane jest z emisją energetyczną dwutlenku siarki. Wśród wszystkich 30 punktów, w których wykonywano pomiary pasywne w 2004 roku, najwyższe stężenia w miesiącach październik – listopad – grudzień zanotowano na osiedlach domów jednorodzinnych oraz starych osiedlach o zwartej kilkukondygnacyjnej zabudowie (Osiedle Wrzosa-Gromadzka, Wrzosa I, Wrzosa II, Osiedle „Działki PZWANN”, Osiedle Józefa, Bydgoskie Przedmieście, Jakubskie Przedmieście), gdzie dominuje niska emisja z palenisk domowych.

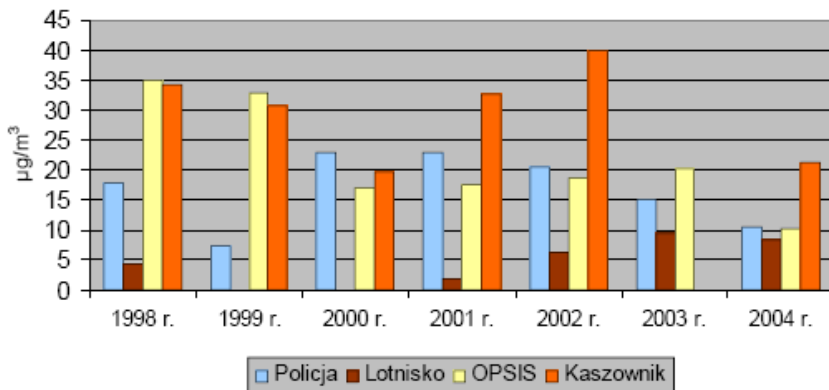
Emisja dwutlenku azotu

W roku 2004 pomiary stężeń NO_2 prowadzono w Toruniu w 4 punktach: Lotnisko, Policja, Kaszownik, Plac Teatralny. Łącznie wykonano w mieście 1064 pomiary 24-godzinne. Poziomy dopuszczalne dla 1 godziny oraz dla roku kalendarzowego nie zostały nigdzie przekroczone. Najwyższe stężenie średnie roczne wystąpiło na stacji Kaszownik – $21,2 \mu\text{g}/\text{m}^3$ (poziomy dopuszczalny – $40 \mu\text{g}/\text{m}^3$). W przypadku stężeń 1-

godzinnych dopuszcza się, aby wartość $200 \mu\text{g}/\text{m}^3$ była przekraczana w ciągu roku 18 razy. W roku 2004 nie była ona przekraczana na żadnej stacji, a najwyższe zarejestrowane stężenie 1-godzinne wyniosło $141 \mu\text{g}/\text{m}^3$ (na stacji Policja).

Na wszystkich stacjach odnotowano spadek poziomu stężeń dwutlenku azotu w roku 2004 w porównaniu z rokiem 2003.

Rys. 3. Stężenie średnie roczne dwutlenku azotu
Stężenia średnie roczne dwutlenku azotu

Najwyższe stężenie średnie NO_2 uzyskane z pomiarów pasywnych z 6 miesięcy (VII.XII.2004) osiągnęło wartość $27,5 \mu\text{g}/\text{m}^3$ przy skrzyżowaniu ulic: Szosy Lubickiej i Olsztyńskiej, a najniższe $10,1 \mu\text{g}/\text{m}^3$ na skraju płyty lotniska. W żadnym punkcie pomiarowym nie zostało przekroczone stężenie dopuszczalne. W sezonie grzewczym najwyższe stężenia dwutlenku azotu zanotowano w rejonie głównych dróg (NO_2 jest jednym z zanieczyszczeń komunikacyjnych), ale także na osiedlach domów jednorodzinnych, gdzie dominuje niska emisji z palenisk domowych.

Imisja pyłu zawieszonego

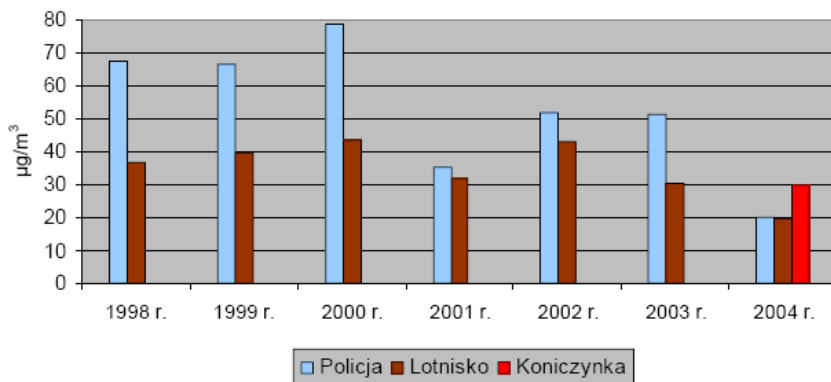
Pomiary stężeń dobowych pyłu zawieszonego PM_{10} kontynuowano w Toruniu na dwóch stacjach pomiarowych – Policja przy ul. Dziewulskiego oraz Lotnisko przy ul. Bielańskiej.

W 2004 roku nie zanotowano przekroczeń poziomów dopuszczalnych pyłu zawieszonego, określonych dla roku kalendarzowego ($40 \mu\text{g}/\text{m}^3$) i dla 24 godzin ($50 \mu\text{g}/\text{m}^3$). Stężenia średnie roczne wyniosły: $19,8 \mu\text{g}/\text{m}^3$ (49,5% poziomu dopuszczalnego) na stacji Policja i $19,3 \mu\text{g}/\text{m}^3$ (48,3% poziomu dopuszczalnego) na stacji Lotnisko. Natomiast stężenia 24-godzinne na Lotniku 16 razy w ciągu roku przekroczyły wartość dopuszczalną $50 \mu\text{g}/\text{m}^3$, a na stacji Policja 14 razy. Dopuszcza się, aby poziom dopuszczalny 24-godzinny był przekraczany w ciągu roku 35 razy. Warunek ten został dotrzymany. Najwyższe zanotowane w Toruniu stężenie 24-godzinne pyłu zawieszonego PM_{10} wyniosło $113 \mu\text{g}/\text{m}^3$ (na stacji Lotnisko).

Poziom stężeń uległ znacznemu obniżeniu w porównaniu do roku 2003.

Rys. 4. Stężenie średnie roczne pyłu zawieszonego PM 10
Stężenie średnie roczne pyłu zawieszonego PM10

Wykonano łącznie w obu punktach pomiarowych 672 pomiary 24-godzinne pyłu zawieszonego PM10.

W styczniu 2004 roku rozpoczęto w Koniczynie na Stacji Bazowej Zintegrowanego Monitoringu Środowiska Przyrodniczego pomiary stężeń dobowych pyłu zawieszonego PM10 metodą manualną referencyjną. W roku 2004 stężenia 24-godzinne aż 34 razy przekroczyły wartość dopuszczalną $50 \mu\text{g}/\text{m}^3$. Dopuszcza się jednak, aby poziom dopuszczalny 24-godzinny był przekraczany w ciągu roku 35 razy. Poziom dopuszczalny nie został więc przekroczony, jednak liczba zarejestrowanych wysokich stężeń jest znacząca. Najwyższe stężenie 24-godzinne w Koniczynie osiągnęło poziom $174 \mu\text{g}/\text{m}^3$. Analiza terminów wystąpienia wysokich stężeń pyłu zawieszonego PM10 w Koniczynie i kierunków wiatru wykazała, że 80 % wszystkich przypadków miało miejsce przy wiatrach wiejących z kierunku południowo – zachodniego, czyli z terenu miasta Torunia. Widoczny jest więc wyraźny wpływ miasta na stan czystości powietrza atmosferycznego otaczających je terenów.

Stężenie średnie roczne pyłu zawieszonego PM10 dla roku 2004 wyniosło $30,0 \mu\text{g}/\text{m}^3$, co stanowi 75 % poziomu dopuszczalnego $40 \mu\text{g}/\text{m}^3$.

Imisja tlenu węgla

Pomiary stężenia tlenu węgla wykonywane są w Toruniu na stacji pomiarowej Przy Kaszowniku. Uzyskany wynik $2091 \mu\text{g}/\text{m}^3$ jako maksymalne stężenie średnie ośmiogodzinne spośród średnich kroczących stanowi 21 % poziomu dopuszczalnego. Natomiast w wieloleciu stężenie średnie roczne tlenu węgla obliczone ze stężeń 24-godzinnych systematycznie i powoli rośnie, co związane jest ze wzmożoną emisją zanieczyszczeń komunikacyjnych. Wyjątkiem okazało się stężenie średnie z roku 2004, gdy obniżyło się do poziomu z roku 1999. Powodem mogą być bardzo duże braki wyników

w serii rocznej w latach 2003-2004, efektem których wynik średni roczny może być zniekształcony.

Rys. 5. Stężenie średnie roczne tlenku węgla

Przy Placu Teatralnym w Toruniu, oprócz omówionych wcześniej dwóch zanieczyszczeń (SO₂ i NO₂) mierzono przy pomocy systemu pomiarowego OPSIS inne zanieczyszczenia: formaldehyd, p-ksylen, ozon i toluen oraz trzy parametry meteorologiczne (temperatura powietrza, kierunek i prędkość wiatru).

Formaldehyd. W przypadku tego zanieczyszczenia w roku 2004 zarejestrowano wyższy poziom (8,2 µg/m³) niż w oku 2003.

P-ksylen. Stężenie średnie roczne uzyskane w 2004 r. osiągnęło niski poziom 2,7 µg/m³ i było wyższe niż w roku 2003.

Toluen. Stężenie średnie roczne 7,9 µg/m³ było o 3,1 µg/m³ wyższe niż rok wcześniej.

Ozon. Od roku 2002 obowiązuje nowy poziom dopuszczalny dla ozonu (120 µg/m³), wyrażony jako maksymalna średnia ośmiogodzinna spośród średnich kroczących. Może on być przekraczany przez 60 dni w roku kalendarzowym, przy czym dopuszczalna liczba dni z przekroczeniem określona jest jako uśredniona z trzech kolejnych lat. Na stacji OPSIS wartość ta w roku 2004 wyniosła 75 µg/m³. Poziom

dopuszczalny nie został więc przekroczony. W roku 2003 również nie zanotowano stężeń ozonu wyższych od $120 \mu\text{g}/\text{m}^3$, ponieważ najwyższe stężenie ozonu wyniosło $83 \mu\text{g}/\text{m}^3$.

Imisja innych zanieczyszczeń mierzonych na stacjach: „Policja”, „PEC”, „Straż Pożarna” i „Kaszownik”.

W roku 2004 na stacji pomiarowej „Policja” przy ul. Dziewulskiego wykonywano, poza wspomnianymi wcześniej pomiarami, również pomiary imisji benzenu, ołowiu w pyłe zawieszonym PM10 oraz imisji sześciu zanieczyszczeń technologicznych emitowanych z pobliskiego zakładu „ELANA” S.A.: mrówczanu metylu, octanu metylu, ksyleny, toluenu, metanolu i glikolu. Wśród tych zanieczyszczeń, tylko dla benzenu i ołowiu obowiązują poziomy dopuszczalne. W obu przypadkach nie zostały one przekroczone. Stężenie średnie roczne benzenu $1,2 \mu\text{g}/\text{m}^3$ stanowi 24% poziomu dopuszczalnego. Dla porównania: w roku 2003 stanowiło 66 %, w roku 2002 - 96 %, a w roku 2001 - 62 %. Natomiast stężenie średnie roczne ołowiu $0,04 \mu\text{g}/\text{m}^3$ stanowi jedynie 8 % poziomu dopuszczalnego (w roku 2003 - 14 %). Spośród pozostałych mierzonych zanieczyszczeń w porównaniu do roku 2003 nastąpił wzrost stężenia średniego rocznego jedynie w przypadku ksyleny.

Pomiary imisji zanieczyszczeń technologicznych emitowanych z „ELANY” S.A., Inspektorat prowadził również w 2 „ruchomych” punktach pomiarowych: „PEC” przy ul. M.Skłodowskiej-Curie oraz „Straż Pożarna” przy ul. Olsztyńskiej. Termin wykonania pomiarów uzależniony był od kierunku wiatru. W punkcie „PEC” przy ul. M.Skłodowskiej - Curie pomiary wykonywano przy wiatrach z kierunku południowo - zachodniego, a w punkcie „Straż Pożarna” przy ul. Olsztyńskiej z kierunku południowo - wschodniego.

Najwyższe stężenia średnie roczne dla roku 2004 odnotowano na stacji „PEC” w zakresie: octanu metylu - $0,91 \mu\text{g}/\text{m}^3$, ksyleny - $33,4 \mu\text{g}/\text{m}^3$, toluenu - $22,4 \mu\text{g}/\text{m}^3$, natomiast na stacji „Straż Pożarna” w zakresie metanolu - $4,4 \mu\text{g}/\text{m}^3$.

Wśród wszystkich trzech punktów pomiarowych, zlokalizowanych wokół „ELANY”, najwyższe stężenia średnie roczne w 2004 roku odnotowano w zakresie:

- octanu metylu - na stacji „PEC” - $0,91 \mu\text{g}/\text{m}^3$,
- ksyleny - na stacji „PEC” - $33,4 \mu\text{g}/\text{m}^3$,
- toluenu - na stacji „PEC” - $22,4 \mu\text{g}/\text{m}^3$,
- metanolu - na stacji „Straż Pożarna” - $4,4 \mu\text{g}/\text{m}^3$.

Najwyższe stężenia 24-godzinne zarejestrowane w 2004 roku wyniosły w przypadku:

- octanu metylu - na stacji „PEC” - $5,6 \mu\text{g}/\text{m}^3$,
- ksyleny - na stacji „PEC” - $227,6 \mu\text{g}/\text{m}^3$,
- toluenu - na stacji „PEC” - $110,7 \mu\text{g}/\text{m}^3$,
- metanolu - na stacji „Straż Pożarna” - $77,8 \mu\text{g}/\text{m}^3$.

Hałas komunikacyjny

Hałasem nazywa się wszystkie niepożądane, nieprzyjemne, dokuczliwe lub szkodliwe drgania mechaniczne ośrodka sprężystego, działające za pośrednictwem powietrza na organ słuchu i inne elementy organizmu ludzkiego.

W zależności od rodzaju źródeł wytwarzania, rozróżnia się następujące typy hałasu środowiskowego występującego w środowisku:

- przemysłowy,
- komunikacyjny (drogowy, tramwajowy i kolejowy),
- pochodzący od urządzeń i linii elektroenergetycznych,
- lotniczy.

Hałas komunikacyjny to największe źródło emisji hałasu w środowisku i również źródło największych uciążliwości powodowanych przez hałas. Wytwarzany przez ruch drogowy, tramwajowy, kolejowy i lotniczy. Dotychczasowe badania wskazują, że zagrożenie hałasem występuje przede wszystkim na obszarach aglomeracji miejskich. Dane literaturowe podają, że ten typ hałasu ma około 70-80% udział w hałasie tworzonemu na terenie miast.

Główne czynniki, mające wpływ na poziom emisji hałasu pochodzącego od ruchu drogowego, to przede wszystkim: natężenie ruchu, struktura strumienia pojazdów, a zwłaszcza udziału w nim transportu ciężkiego, rodzaj i stan techniczny nawierzchni, stan techniczny pojazdów, charakter zabudowy (zagospodarowania) terenów otaczających oraz organizacja ruchu drogowego.

Ruch tramwajów w dużych miastach jest również źródłem hałasu mogącego powodować znaczne uciążliwości. Hałasem tramwajowym jest hałas powstający podczas ruszania, jazdy i zatrzymywania się pojazdu. Zasięg oddziaływania tego typu hałasu jednak przebieg linii tramwajowych przez centra i osiedla mieszkaniowe miasta powoduje narażenie znacznej liczby mieszkańców na dyskomfort akustyczny.

Monitoring hałasu komunikacyjnego

W 2004 roku na terenie miasta Torunia monitoringiem hałasu objęto tereny zabudowy mieszkaniowej w punktach, gdzie stwierdzono szczególne uciążliwości hałasu komunikacyjnego. Do pomiarów wytypowano 4 takie obszary, na terenie których zlokalizowano 4 punkty z trzema przekrojami pomiarowymi. Pomiary wykonywane były w okresie maj – wrzesień w pięciu przedziałach czasowych pory dziennej (6⁰⁰ - 22⁰⁰).

Poza tym jak w latach poprzednich prowadzono monitoring toruńskiego odcinka „autostradowego” drogi A1.

Wszystkie pomiary wykonywane były zgodnie z obowiązującą metodyką referencyjną wprowadzoną rozporządzeniem Ministra Środowiska z dnia 23.01.2003r. (Dz.U. 03.35.308). Pomiary wykonywane były w ściśle określonych warunkach meteorologicznych, przy temperaturze nie niższej niż 10 °C i prędkości wiatru nie przekraczającej 4 m/s, bez opadów atmosferycznych.

Pomiary monitoringu szczególnych uciążliwości hałasu na terenie osiedli mieszkaniowych wykonano metodą bezpośrednich pomiarów hałasu z wykorzystaniem próbkowania. Na stanowisku pomiarowym zlokalizowano 3 punkty: -Pkt. referencyjny w odległości 2 m od krawędzi jezdni na wysokości 4 m n.p.t. -Pkt. pomiarowy w odległości

2 m od elewacji budynku na wysokości 1,5 m n.p.t. -Pkt. referencyjny w odległości 2 m od elewacji budynku na wysokości 4 m n.p.t.

Na każdym ze stanowisk pomiarowych rejestrowano jednocześnie natężenie dźwięku w okresie 10 minut, równocześnie dokonując pomiaru natężenia ruchu z podziałem na pojazdy lekkie i ciężkie. Pomiaru wykonywano w następujących przedziałach czasowych 6⁰⁰ – 8⁰⁰, 8⁰⁰ – 11⁰⁰, 11⁰⁰ – 16⁰⁰, 16⁰⁰ – 19⁰⁰, 19⁰⁰ – 22⁰⁰ co pokrywa 16 godzin pory dziennej.

Monitoring toruńskiego odcinka „autostradowego” drogi A1 przeprowadzono w dniu 20.10.2004 r. rejestrując natężenie dźwięku oraz jednocześnie natężenie ruchu na drodze z podziałem na klasy pojazdów.

Wskaźnikiem przyjętym do oceny klimatu akustycznego jest: równoważny poziom dźwięku Leq16 h [A], którego dopuszczalne wartości określone są w normatywach. Dopuszczalne poziomy hałasu emitowanego do środowiska określa rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 29.07.2004 (Dz. U. 04.178.1841) w sprawie dopuszczalnych poziomów hałasu.

Tabl. 6. Dopuszczalny poziom hałasu w środowisku

Lp.	Przeznaczenie terenu	Dopuszczalny poziom hałasu wyrażony równoważnym poziomem dźwięku A w dB	
		Drogi lub linie kolejowe	
		pora dnia – przedział czasu odniesienia równy 16 godzinom	pora nocy – przedział czasu odniesienia równy 8 godzinom
1	a) Obszary ochrony uzdrowiskowej b) Tereny szpitali poza miastem	50	45
2	a) Tereny zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej b) Tereny zabudowy związanej ze stałym lub wielogodzinnym pobytem dzieci i młodzieży c) Tereny domów opieki d) Tereny szpitali w miastach	55	50
3	a) Tereny zabudowy mieszkaniowej wielorodzinnej i zamieszkania zbiorowego b) Tereny zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej z usługami rzemieślniczymi c) Tereny rekreacyjno wypoczynkowe poza miastem d) Tereny zabudowy zagrodowej	60	50
4	Tereny w strefie śródmiejskiej miast powyżej 100tys. mieszkańców ze zwartą zabudową mieszkaniową i koncentracją obiektów administracyjnych, handlowych i usługowych	65	55

j) Wartości określone dla dróg i linii kolejowych stosuje się także dla torowisk tramwajowych poza pasem drogowym i kolei linowych

Monitoring toruńskiego odcinka „autostradowego”

Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Bydgoszczy prowadzi od 1998 roku monitoring hałasu w otoczeniu toruńskiego odcinka autostrady A-1. Zestawienie wyników pomiarów zawiera Tabela 7. Na większości punktów pomiarowych obserwuje się niewielki wzrost poziomu hałasu badanej drogi. Związane jest to przede wszystkim z ciągłym wzrostem natężenia ruchu i zwiększającym się udziałem pojazdów ciężkich na wszystkich stanowiskach pomiarowych (w 2002 r. 25,7 % – 43,8 % w 2003 29,3% – 49,2% oraz w 2004 od 29,5% do 49,5%). Najwyższy poziom hałasu notowany był na moście przez Drwęcę (80,4 dB) i na stanowisku Nowa Wieś (79,6 dB). W stosunku do 2003 r. zarejestrowane wartości poziomu niewiele się zmieniły, co może świadczyć o „ustabilizowaniu” się ruchu na drodze i przyjęciu jej jako „obwodnicy Torunia” przez kierujących pojazdami.

Przy obecnym średnim natężeniu ruchu (około 566 poj./godz.) uciążliwość toruń-

skiego odcinka autostrady mierzona izofoną 50 dB sięga 75 – 100 m. Szerszy zasięg osiąga w przypadku odcinków biegnących po estakadach, a węższy – na odcinkach drogi w wykopie (Tabl. 8). Uruchomienie drogi niewątpliwie wpłynęło na poprawę klimatu akustycznego miasta Torunia.

Tabl. 7. Zestawienie wyników pomiarów emisji hałasu drogowego toruńskiego odcinka „autostrady”

Lp.	Lokalizacja punktów	Tł _o Leq dB[A]	1998	1998	1999	1999	2000	2000	2001	2001	2002	2002	2003	2003	2004	2004
			Qt	Qc	Qt	Qc	Q t	Qc	Qt	Qc	Qt	Qc	Qt	Qc	Qt	Qc
poj/h																
1	Lubicz	40,7	270	84	320	80	232	104	220	72	246	102	252	124	294	186
2	Lubicz - estakada ekologiczna	47,5	204	66	228	76	384	132	420	140	504	132	520	224	618	258
3	Most nad Drwęcą	38,0 41,6	348 426	102 174	328 452	120 112	336 440	140 176	420 348	148 104	546 408	162 156	492 492	180 144	606 630	294 294
4	Nowa Wieś	37,7	228	54	328	112	396	128	428	168	490	126	416	152	570	282
5	Złotoria	41,1	450	144	356	120	420	136	424	144	468	186	504	212	570	258
6	Most nad Wisłą	40,4	444	114	416	152	408	120	344	128	384	168	544	188	672	198
7	Czerniewice															

Qt – natężenie pojazdów ogółem

Qc – natężenie pojazdów ciężarowych

Tabl. 8. Zasięgi oddziaływania hałasu emitowanego z autostrady w różnych sytuacjach terenowych

Typy terenu	Tłoz	Rok Pomiarów	Leq dB(A)				
			0 m	25 m	50 m	75 m	100 m
A teren płaski	41,6	1998*	79,6	66,3	60,3	55,8	50,3
		2001	78,5	53,5	56,0	47,2	-
		2002	78,1	56,2	61,3	54,8	49,7
		2003	78,4	55,1	55,7	52,9	48,2
		2004	79,6	59,6	55,1	52,4	49,1
B teren płaski, las	41,6	1998*	79,6	57,7	56,1	54,7	48,1
		2001	78,5	60,6	53,7	47,8	46,1
		2002	78,8	61,2	60,7	54,1	46,2
		2003	80,1	59,7	57,1	55,6	55,7
		2004	80,4	64,1	53,7	50,5	48,7
C droga w wykopie	40,7	1998*	77,5	58,4	54,3	49,7	+
		2001	73,8	64,0	48,0	53,2	+
		2002	75,0	61,4	57,6	48,7	+
		2003	76,3	60,6	57,1	+	+
		2004	76,6	51,6	56,4	+	+
D droga na estakadzie, moście	70,5	1998*	72,4	57,3	53,8	50,7	54,8
		2001	73,8	58,3	57,8	48,5	52,2
		2002	75,1	63,0	56,5	53,1	52,3
		2003	75,4	55,7	53,9	54,7	52,6
		2004	75,1	51,8	57,4	57	51,9
E niski most, teren otwarty	48,0	1998*	77,6	60,8	56,8	56,1	-
		2001	78,5	60,8	56,8	56,1	-
		2002	78,8	60,5	57,1	50,3	-
		2003	80,1	63,3	54,9	49,2	-
		2004	80,4	60,9	59,3	55,6	-

- pomiary wykonano miesiąc po uruchomieniu „autostrady”

- brak możliwości wykonania prawidłowego pomiaru "+" - ograniczenie możliwości rozprzestrzeniania hałasu poprzez skarpe wykopu (ekran)

LUDNOŚĆ

1. Tablice działu opracowano na podstawie danych z Urzędu Statystycznego w Toruniu.
2. Prezentowane dane - jeśli nie zaznaczono inaczej - dotyczą miasta Torunia.
3. Dane o stanie ludności na terenie miasta podaje się na podstawie bilansów i struktury ludności faktycznie zamieszkującej dany obszar.
4. Przez ludność w wieku produkcyjnym (Tabl. 11) rozumie się ludność w wieku zdolności do pracy. Dla mężczyzn przyjęto wiek 18-64 lata, a dla kobiet 18-59 lat. Pod pojęciem wieku nieprodukcyjnego rozumie się wiek przedprodukcyjny, tj. ludność do 17 lat i wiek poprodukcyjny, tj. mężczyźni powyżej 65 lat i kobiety powyżej 60 lat.
5. Przyrost naturalny (Tabl. 12) stanowi różnicę między liczbą urodzeń żywych i zgonów w danym okresie.
6. Współczynnik dynamiki demograficznej jest to stosunek liczby urodzeń żywych do liczby zgonów w danym okresie.
7. Wskaźniki podawane w przeliczeniu na 1000 mieszkańców obliczone są w stosunku do ludności zameldowanej na stałe.

Stan i struktura ludności

Według stanu na 31 grudnia 2004 roku Toruń liczył 208.278 mieszkańców (96.732 mężczyzn i 111.546 kobiet). Liczba mieszkańców spadła w roku 2004 w stosunku do roku poprzedniego o 658 osób (tj. o 0,31 %).

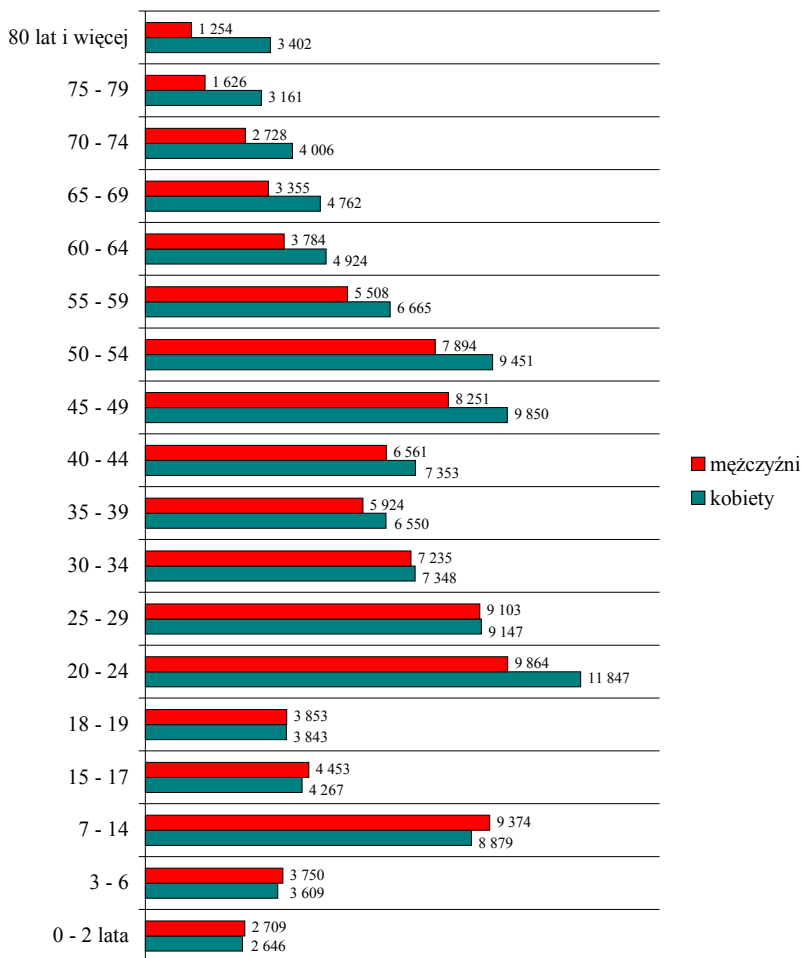
Tabl. 9. Ludność
Stan w dniu 31 XII

Lata	Ogółem	Kobiety	Mężczyźni
1990	202.218	107.613	94.605
1992	201.806	107.231	94.575
1994	203.830	108.134	95.696
1996	205.120	108.831	96.289
1997	205.840	109.097	96.743
1998	206.158	109.276	96.882
1999	206.083	109.297	96.786
2000	204.322	108.233	96.089
2001	205.397	109.034	96.363
2002	210.702	112.714	97.988
2003	208.936	111.710	97.226
2004	208.278	111.546	96.732

W ogólnej liczbie mieszkańców miasta kobiety stanowią 53,6%. Oznacza to, że na każdych 100 mężczyzn przypada 115 kobiet. Wysoki współczynnik feminizacji utrzymuje się na stałym poziomie i przewyższa współczynnik krajowy.

Analizując strukturę wiekową ludności miasta należy zwrócić uwagę na najwyższy udział osób w wieku 20-24 lata (10,4%), 7-14 lat i 25-29 (po 8,7%). Najmniej liczną grupą wiekową są osoby powyżej 80 roku życia (2,2%).

Rys. 6. Ludność według wieku i płci
Stan w dniu 31 XII 2003

Tabl. 10. Ludność według wieku
Stan w dniu 31 XII

Grupy wieku	1990	1992	1994	1996	1998	2000	2001	2002	2003
0 - 2 lata	7.450	6.861	6.599	6.148	5.774	5.623	5.582	5.600	5.355
3 - 6	12.843	10.894	9.781	9.098	8.707	8.154	7.799	7.412	7.359
7 - 14	28.076	28.382	27.203	25.172	22.625	19.948	19.077	19.147	18.253
15 - 17	10.991	10.929	11.016	11.119	11.300	11.094	10.293	9.575	8.720
18 - 19	6.821	6.846	7.624	7.550	7.686	7.805	7.991	8.072	7.696
20 - 24	14.136	15.081	16.894	18.644	19.607	18.592	19.638	21.907	21.711
25 - 29	13.371	12.483	12.291	12.930	14.349	15.837	16.770	18.084	18.250
30 - 34	17.720	15.429	13.601	12.932	12.695	12.552	12.922	14.143	14.583
35 - 39	19.170	19.144	18.531	16.476	14.211	13.024	12.788	12.600	12.474
40 - 44	17.364	18.721	18.950	18.895	18.935	17.337	16.109	15.189	13.914
45 - 49	9.907	11.772	15.010	17.796	18.306	18.272	18.230	18.247	18.101
50 - 54	9.894	9.821	9.695	10.389	12.920	16.269	17.032	17.379	17.345
55 - 59	9.221	9.319	9.448	9.402	9.250	9.046	9.791	10.793	12.173
60 - 64	7.930	8.368	8.554	8.693	8.827	8.778	8.740	8.791	8.708
65 - 69	6.376	6.511	6.820	7.370	7.648	7.812	7.906	8.084	8.117
70 - 74	3.596	4.383	5.187	5.537	5.758	6.146	6.366	6.615	6.734
75 - 79	3.533	2.957	2.648	3.078	3.911	4.310	4.480	4.641	4.787
80 lat i więcej	3.819	3.905	3.978	3.891	3.649	3.723	3.883	4.423	4.656
OGÓLEM	202.218	201.806	203.830	205.120	206.158	204.322	205.397	210.702	208.936

W stosunku do 1990 roku największy spadek liczebności odnotowano wśród dzieci 7-14 - letnich - o 9.823 (tj. o 35%). Największy przyrost wystąpił zaś wśród 45-49 - latków - o 8.194 osób (tj. o 83%). Można zaobserwować tendencję wzrostową w grupach wiekowych 25-29 lat, 50-54 lat, i 70-74 lata. Stały spadek odnotowuje się wśród najmłodszych - 0-2 lata, 3-6 lat, 7-14 lat oraz 35-39 - latków. Liczba osób w pozostałych grupach wiekowych zmienia się nieznacznie bądź podlega wahaniom.

Tabl.11. Ludność w wieku produkcyjnym i nieprodukcyjnym
Stan w dniu 31 XII

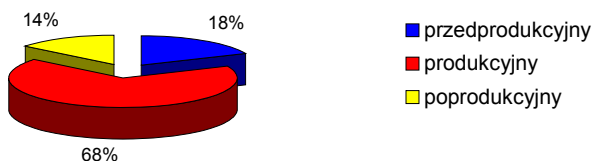
Lata	Ogółem	w wieku		
		przed- produkcyjnym	produkcyjnym	po- produkcyjnym
1990	202.218	59.360	121.180	21.678
1992	201.806	57.066	122.413	22.327
1994	203.830	54.599	125.910	23.321
1996	205.120	51.537	128.915	24.668
1997	205.840	50.015	130.611	25.214
1998	206.158	48.406	131.861	25.891
1999	206.083	46.715	132.993	26.375
2000	204.322	44.819	132.587	26.916
2001	205.397	42.751	135.009	27.637
2002	210.702	41.734	140.227	28.741
2003	208.936	39.687	140.031	29.218
2004	208.278	38.214	140.392	29.672

W Toruniu obserwuje się stały spadek ludności w wieku przedprodukcyjnym. Od 1990 roku wyniósł on 21.146 osób (tj. 35,6%). Obserwuje się natomiast tendencję wzrostową liczby osób tworzących potencjalne zasoby pracy oraz tych, które przekroczyły potencjalny wiek zdolności do pracy (kobiety - 60 lat, mężczyźni - 65 lat). Liczba ludności w wieku produkcyjnym wzrosła od 1990 roku o 19.212 osób (tj. o 15,9%). Liczba osób w wieku poprodukcyjnym od 1990 r. wzrosła o 7.994 osoby (tj. o 36,9%).

Konsekwencją zmian struktury wieku ludności jest kształtowanie się wskaźnika obciążenia demograficznego ludności w wieku produkcyjnym ludnością w wieku nieprodukcyjnym (przedprodukcyjnym i poprodukcyjnym). Łącznie na koniec 2004 roku na 100 osób w wieku produkcyjnym przypadało 48 osób w wieku nieprodukcyjnym (w tym 27 osób w wieku przedprodukcyjnym i 21 osób w wieku poprodukcyjnym). Dla ludności mieszkającej w miastach wskaźnik obciążenia demograficznego wyniósł na koniec 2003 roku 53 osoby. Systematycznie rośnie liczba osób w wieku poprodukcyjnym przypadająca na 100 osób w wieku produkcyjnym. W 1990 roku wskaźnik ten wyniósł 17,9 a w 2004 roku 21,1. Mimo odnotowanych zmian, struktura wieku mieszkańców Torunia jest

nadal korzystna ze względu na utrzymujący się wysoki udział ludności w wieku produkcyjnym i najniższy w wieku poprodukcyjnym. Należy jednak wskazać, że odsetek ludności w wieku 65 lat i więcej systematycznie rośnie (od 8,6% w roku 1990 do 11,6% w 2004 roku), co świadczy o postępującym procesie starzenia się ludności miasta.

Rys. 7. Ludność w wieku produkcyjnym i nieprodukcyjnym
Stan w dniu 31 XII 2004r.

Ruch naturalny ludności

Ilość zawieranych małżeństw jest jednym z zasadniczych czynników wpływających na poziom urodzeń. Liczba zawieranych małżeństw w okresie 1990-2004 ulegała wahaniom. W 2004 roku, po raz pierwszy od 10 lat, spadła poniżej 1000.

Tabl. 12. Ruch naturalny ludności
Stan w dniu 31 XII

Lata	Małżeństwa	Urodzenia żywe	Zgony		Przyrost naturalny
			ogółem	w tym: niemowląt	
1990	1.202	2.500	1.741	39	759
1992	1.004	2.257	1.716	29	541
1994	996	2.206	1.744	47	462
1996	1.037	1.950	1.655	28	295
1997	1.070	1.889	1.783	24	106
1998	1.098	1.897	1.664	25	233
1999	1.240	1.808	1.746	11	62
2000	1.228	1.930	1.703	10	227
2001	1.055	1.887	1.660	20	227
2002	1.044	1.772	1.663	8	109
2003	1.055	1.771	1.760	16	11
2004	999	1.776	1.661	14	115

W strukturze wiekowej nowożeńców dominują mężczyźni i kobiety w wieku 20-24 lata. W tej grupie wiekowej w 2003 roku zawarto największą ilość małżeństw - 237 tj. 22,5 % ogółu.

Liczba urodzeń żywych w latach 1990-1999 ulegała stałemu zmniejszaniu i po wzroście w roku 2000 ponownie zaczęła spadać. W latach 2002-2004 niemal nie zmieniła się. W 2004 roku wyniosła 1.776 - o pięć więcej niż rok wcześniej, ale aż o 724 mniej niż w roku 1990 (spadek o 29%).

Od roku 1990 znacznie zmniejszył się współczynnik dynamiki demograficznej. W 1990 wynosił 1,436, a w 2003 roku zaledwie 1,069.

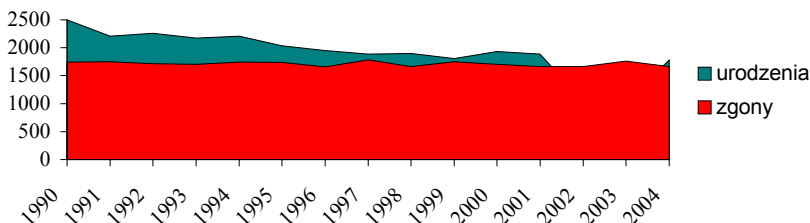
W latach 1990-1996 najczęściej urodzeń żywych odnotowywano wśród kobiet w wieku 20-24 lata (94,1 urodzeń na 1000 kobiet w 1996 roku). W roku 2003 największą liczbę urodzeń odnotowano wśród kobiet w wieku 25-29 lat (79 urodzeń żywych na 1000 kobiet).

Na przestrzeni lat 1990-2003 najwyższą liczbę zgonów odnotowano w roku 1997. Współczynnik zgonów na 1000 mieszkańców wyniósł wtedy 9,0. W 2003 roku współczynnik ten wyniósł 8,5, rosnąc z 8,1 w roku poprzednim.

Wskaźnik umieralności niemowląt na 1000 urodzeń żywych wyniósł w 2003 roku 9,0, znacznie więcej niż w roku poprzednim (4,8), ale też wyraźnie mniej niż w roku 1998.

Obserwowany spadek urodzeń żywych, przy jednocześnie wysokim poziomie zgonów spowodował obniżenie się przyrostu naturalnego na 1000 mieszkańców z 3,9 w 1990 roku do 0,6 w roku 2004.

Rys. 8. Ruch naturalny ludności w latach 1990 - 2004

Migracje ludności

W migracjach ludności w Toruniu do 1999 roku saldo było dodatnie. Od 2000 roku odpływ przeważa nad napływem ludności i saldo to jest coraz większe. Wtedy wyniosło 284 osoby, rok później 300 osób, w 2002 roku 541 osób i w 2003 roku odpływ był większy niż napływ o 847 osób. Większość osób wyprowadza się na wieś.

RYNEK PRACY

1. Tablice działu opracowano na podstawie danych z Urzędu Statystycznego w Toruniu oraz Powiatowego Urzędu Pracy dla Miasta Torunia.

2. Prezentowane dane - jeśli nie zaznaczono inaczej - dotyczą miasta Torunia.

3. Do pracujących zaliczono:

- osoby zatrudnione na podstawie stosunku pracy,
- właściciele i współwłaściciele jednostek prowadzących działalność gospodarczą łącznie z pomagającymi członkami ich rodzin,
- osoby wykonujące pracę nakładczą,
- agentów oraz osoby zatrudnione przez agentów,
- członków spółdzielni produkcji rolniczej.

4. Dane o zatrudnionych nie obejmują osób zatrudnionych w jednostkach budżetowych resortu obrony narodowej i resortu spraw wewnętrznych, osób fizycznych i spółek cywilnych prowadzących działalność gospodarczą, w których liczba pracujących nie przekracza 9 osób, rolnictwa indywidualnego oraz duchowieństwa.

5. Bezrobotny (Tabl. 14) zgodnie z Ustawą z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy (Dz.U. Nr 99, poz. 1001) to osoba niezatrudniona i niewykonywująca innej pracy zarobkowej, zdolna i gotowa do podjęcia zatrudnienia w pełnym wymiarze czasu pracy obowiązującym w danym zawodzie lub służbie albo innej pracy zarobkowej, w przypadku osoby niepełnosprawnej jest zdolna i gotowa do podjęcia zatrudnienia co najmniej w połowie tego wymiaru czasu pracy, nie uczy się w szkole, z wyjątkiem szkół dla dorosłych lub szkół wyższych w systemie wieczorowym albo zaocznym, jest zarejestrowana we właściwym dla miejsca zameldowania stałego lub czasowego powiatowym urzędzie pracy oraz poszukuje zatrudnienia lub innej pracy zarobkowej, jeżeli:

a) ukończyła 18 lat, nie ukończyła 60 lat - kobieta lub 65 lat - mężczyzna,

b) nie nabyła prawa do emerytury lub renty z tytułu niezdolności do pracy, renty szkoleniowej, renty socjalnej albo po ustaniu zatrudnienia, innej pracy zarobkowej, zaprzestaniu prowadzenia pozarolniczej działalności, nie pobiera zasiłku przedemerytalnego, świadczenia przedemerytalnego, świadczenia rehabilitacyjnego, zasiłku chorobowego lub macierzyńskiego,

c) nie jest właścicielem lub posiadaczem samoistnym lub zależnym nieruchomości rolnej o powierzchni użytków rolnych przekraczającej 2 ha przeliczeniowe lub nie podlega ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym z tytułu stałej pracy jako współmałżonek lub domownik w gospodarstwie rolnym o powierzchni użytków rolnych przekraczającej 2 ha przeliczeniowe,

d) nie uzyskuje przychodów podlegających opodatkowaniu podatkiem dochodowym z działań specjalnych produkcji rolnej, lub nie podlega ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym z tytułu stałej pracy jako współmałżonek lub domownik w takim gospodarstwie,

e) nie podjęła pozarolniczej działalności od dnia wskazanego w zgłoszeniu do ewidencji do dnia wyrejestrowania tej działalności albo nie podlega na podstawie odrębnych prze-

pisów obowiązkowi ubezpieczenia społecznego, z wyjątkiem ubezpieczenia społecznego rolników,

- f) nie jest osobą tymczasowo aresztowaną lub nie odbywa kary pozbawienia wolności,
- g) nie uzyskuje miesięcznie przychodu w wysokości przekraczającej połowę minimalnego wynagrodzenia za pracę,
- h) nie pobiera na podstawie przepisów o pomocy społecznej zasiłku stałego,
- i) nie pobiera, na podstawie przepisów o świadczeniach rodzinnych, świadczenia pielęgnacyjnego lub dodatku do zasiłku rodzinnego z tytułu samotnego wychowywania dziecka i utraty prawa do zasiłku dla bezrobotnych na skutek upływu ustawowego okresu jego pobierania, nie pobiera po ustaniu zatrudnienia świadczenia szkoleniowego.

Stan, struktura i dynamika zatrudnienia

W 1999 roku nastąpiła zmiana sposobu agregacji danych o pracujących. Zbierane są one w jednostkach, w których liczba zatrudnionych przekracza 9 osób, do 1998 roku - 5 osób. W związku z tym danych nie można porównywać bezpośrednio.

Tabl. 13. Pracujący w gospodarce narodowej według sekcji PKD
Stan w dniu 31 XII ^{a)}

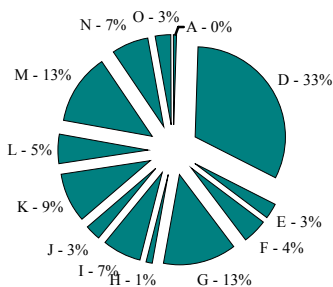
Sekcje PKD		1994	1996	1998	2000	2002	2003
A	Rolnictwo, łowiectwo i leśnictwo	269	256	278	298	357	266
D	Przetwórstwo przemysłowe	26.228	27.527	25.961	21.667	20.239	19.534
E	Zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz i wodę	1.933	1.738	1.745	1.619	1.624	1.733
F	Budownictwo	5.093	5.240	5.409	5.023	2.944	2.713
G	Handel i naprawy	5.984	7.147	8.994	8.039	7.396	8.026
H	Hotele i restauracje	915	905	1.034	752	798	704
I	Transport, gospodarka magazynowa i łączność	5.778	5.195	5.210	4.801	4.445	4.289
J	Pośrednictwo finansowe	1.967	2.194	2.548	1.961	1.751	1.651
K	Obsługa nieruchomości	3.064	3.591	4.647	4.213	4.785	5.316
L	Administracja publiczna i obrona narodowa	2.553	2.838	3.085	3.556	3.289	3.234
M	Edukacja	7.528	7.645	7.790	7.896	7.801	7.818
N	Ochrona zdrowia i pomoc społeczna	6.043	6.200	6.283	5.346	4.950	4.119
O	Pozostała działalność usługowa, komunalna, społeczna i indywidualna	2.204	2.680	2.112	2.001	1.829	1.717
Ogółem		69.561	73.156	75.096	67.173	62.269	61.177

a) w 1998r. dane obejmują okres do 30 IX

Jednym z mierników służących do oceny faktycznego zaangażowania ludności w procesie pracy jest wskaźnik zatrudnienia ilustrujący udział ludności pracującej w ogólnej liczbie ludności w wieku produkcyjnym. Wskaźnik ten w ostatnich latach znacząco maleje - od roku 2000 spadł z 50,7% do 43,7%. Warto przy tym zauważyć, że w tak dużej zmianie tego wskaźnika wyraźny udział ma spadek zatrudnienia w budownictwie.

W Toruniu najwięcej osób pracuje w sekcjach: Przetwórstwo przemysłowe (31,9%), Handel i naprawy (12,2%), Edukacja (11,2%). Te same sekcje zatrudniają najwięcej osób w miastach Polski: Przetwórstwo przemysłowe (25,7 %), Handel i naprawy (11,5 %), Edukacja (10,6%).

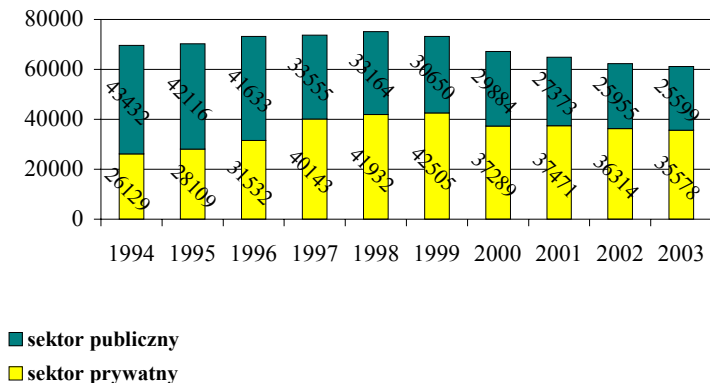
Rys. 9. Pracujący w gospodarce narodowej według sekcji PKD
Stan w dniu 31 XII 2003r.

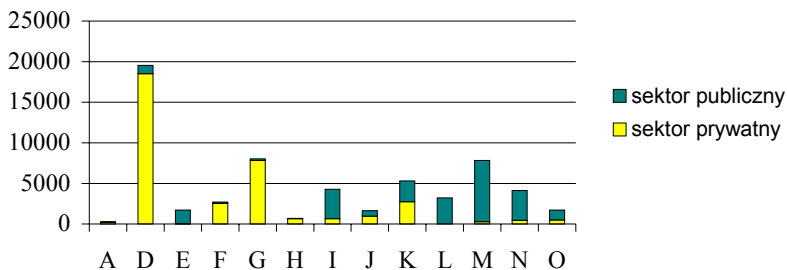
Systematycznie rośnie udział pracujących w sektorze prywatnym - 58,2% w roku 2003 w stosunku do 55,5% w roku 2000.

W największym stopniu sprywatyzowane są sekcje: Handel i naprawy (97,7% pracujących w sektorze), Budownictwo (95,0%), Przetwórstwo przemysłowe (94,7%) oraz Hotele i restauracje (94,0%).

Rys. 10. Pracujący w gospodarce narodowej według sektorów w latach 1994 - 2003

Rys. 11. Pracujący w gospodarce narodowej według sektorów i sekcji PKD Stan w dniu 31 XII 2003r.

Poziom i stopa bezrobocia

Liczba bezrobotnych w mieście, zarejestrowanych w Powiatowym Urzędzie Pracy dla Miasta Torunia wyniosła na koniec 2004 roku - 12.180 osób. Poziom liczby bezrobotnych na koniec roku był niższy od stanu z końca 2003 roku o 2.137 osób tj. o 14,9%.

Stopa bezrobocia rejestrowanego dla PUP Toruń wyniosła w 2003 roku 15,2%, a w 2004 roku zmniejszyła się i wyniosła 13,1%.

Struktura bezrobotnych

Udział kobiet w ogólnej liczbie zarejestrowanych bezrobotnych wyniósł w 2004 roku - 56,1%. Znacznie zmniejszyła się udział bezrobotnych zwolnionych z przyczyn

zakładu pracy - z 23,6% w 1993 roku do 6,8% w 2004 roku. Osoby młode do 25-go roku życia stanowią 26,0% liczby ogółu zarejestrowanych bezrobotnych.

Wskaźnik udziału bezrobotnych nie posiadających prawa do zasiłku osiągnął w 2004 roku poziom 89,8%, co oznacza 10.935 bezrobotnych bez prawa do zasiłku – o 1.746 osób mniej niż rok wcześniej.

Tabl. 14. Bezrobotni
Stan w dniu 31 XII

Lata	Ogółem	Z tego:		
		bez prawa do zasiłku	ze zwolnień grupowych	absolwenci
1993	20.466	12.612	4.824	1.099
1994	18.851	10.520	2.500	1.359
1995	13.965	5.147	1.569	1.248
1996	11.950	4.902	1.159	320
1997	7.146	4.949	554	290
1998	6.727	5.202	475	454
1999	9.410	7.728	676	732
2000	11.492	9.780	718	887
2001	13.387	11.161	1.277	1.046
2002	13.852	12.256	1.263	1.001
2003	14.317	12.681	1.245	1.090
2004	12.180	10.935	825	*

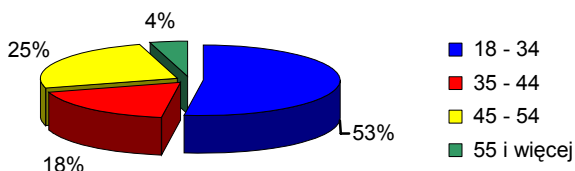
* - od 1 czerwca 2004r. w myśl nowej ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy z dnia 20 kwietnia 2004r. nie ma pojęcia absolwent. Osoby te znajdują się w grupie osób do 25-go roku życia.

Bezrobotni według wieku

Cechą mającą istotny wpływ na zróżnicowanie zagrożenia bezrobociem jest wiek ludności aktywnej zawodowo. Na najwyższe ryzyko znalezienia się w kategorii bezrobotnych narażone są osoby młode. Najliczniejszą grupę wśród bezrobotnych stanowiły w końcu 2004 roku osoby w wieku 18-34 lata. Najmniej liczna była grupa osób bezrobotnych w wieku 55 lat i więcej. Struktura ta pozostaje niemal niezmienną od 1993 roku.

Rys. 12. Bezrobotni według wieku

Stan w dniu 31 XII 2004r.

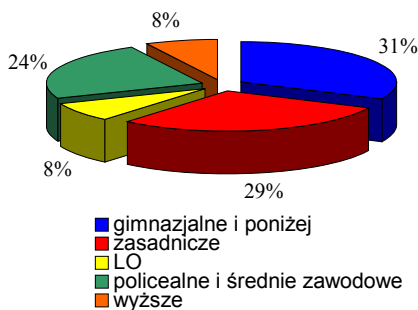
Bezrobotni według poziomu wykształcenia

Ważną cechą określającą status bezrobotnego na rynku pracy i możliwości uzyskania pracy jest poziom posiadanego wykształcenia.

Na koniec 2004 roku największą grupę bezrobotnych stanowiły osoby z wykształceniem zasadniczym oraz gimnazjalnym i niższym. Najniższy odsetek wśród bezrobotnych stanowią osoby z wykształceniem wyższym i po LO. Struktura ta również nie ulega zasadniczym zmianom od 1993 roku.

Rys. 13. Bezrobotni według wykształcenia

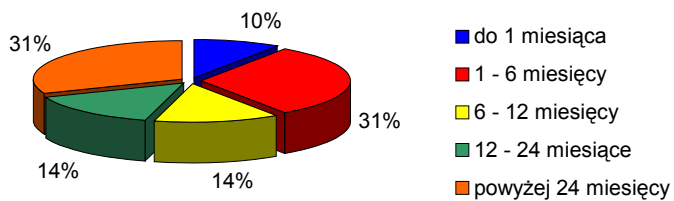
Stan w dniu 31 XII 2004r.

Bezrobotni według czasu pozostawania bez pracy

W 2004 roku liczba bezrobotnych pozostających bez pracy powyżej 24 miesięcy zmalała w porównaniu z rokiem poprzednim o 508 osób, tj. o 11,7%. Grupa ta pozostaje jedną z dominujących wśród ogółu bezrobotnych. Udziały innych kategorii bezrobotnych w ogólnej liczbie bezrobotnych ulegają wahaniom.

Rys. 14. Bezrobotni według czasu oczekiwania na pracę
Stan w dniu 31 XII 2004r.

INFRASTRUKTURA

1. Tablice działu opracowano na podstawie danych z Urzędu Statystycznego w Toruniu oraz Toruńskich Wodociągów, Przedsiębiorstwa Energetyki Ciepłej, Miejskiego Przedsiębiorstwa Oczyszczania, Miejskiego Zakładu Komunikacji, Miejskiego Zarządu Dróg.
2. Prezentowane dane - jeśli nie zaznaczono inaczej - dotyczą miasta Torunia.
3. Dane o długości sieci gazowej (Tabl. 17) dotyczą sieci tzw. „rozdzielczej” (bez połączeń prowadzących do budynków mieszkalnych i innych obiektów).
4. Przez połączenie gazowe (Tabl. 17) prowadzące do budynków mieszkalnych (łącznie z budynkami zbiorowego zamieszkania, jak np. hotele pracownicze, domy studenckie i internaty, domy opieki społecznej) rozumie się odgałęzienia łączące poszczególne budynki z siecią uliczną.
5. Dane o ludności korzystającej z gazu (Tabl. 17) dotyczą ludności w mieszkaniach wyposażonych w instalację gazu sieciowego, bez odbiorców korzystających z gazomierzy zbiorczych, obejmują również ludność w budynkach zbiorowego zamieszkania.
6. Dane o liczbie odbiorców i zużyciu energii elektrycznej nie obejmują gospodarstw domowych, których głównym źródłem utrzymania jest dochód z użytkowanego gospodarstwa indywidualnego w rolnictwie (Tabl. 17).
7. Dane o liczbie odbiorców i zużyciu gazu z sieci (Tabl. 17) odnoszą się do wszystkich gospodarstw domowych. Dane o zużyciu energii i gazu sieciowego ustalono w oparciu o przeciętną liczbę odbiorców w roku.
8. Przez linię komunikacyjną (Tabl. 20) rozumie się trasę łączącą krańcowe punkty przebiegu wozów oznaczonych tym samym numerem lub znakiem literowym. Jako długość linii komunikacyjnych przyjęto sumę długości wszystkich stałych dziennych linii autobusowych, tramwajowych, po których kursują wozy oznaczone odrębnymi numerami (znakami literowymi). Długość tras jest to długość odcinków ulic, po których kursują autobusy i tramwaje.
9. Dane o przewozach pasażerów przyjęto szacunkowo w oparciu o sprzedaż biletów miesięcznych i jednorazowych.
10. Dane dotyczące łączności od roku 2001 nie są agregowane. Poprzednie dane znajdują się we wcześniejszych edycjach „Oceny stanu miasta”.

A. WODOCIĄGI I KANALIZACJA

Jednostką zaopatrującą miasto w wodę i sprawującą nadzór nad funkcjonowaniem systemu wodno-kanalizacyjnego są Toruńskie Wodociągi Sp. z o.o.

Sieć wodociągowa i kanalizacyjna

Odsetek ludności korzystających z sieci wodociągowej, według faktycznego miejsca zamieszkania wyniósł w 2003 roku – 94,1%, korzystającej z sieci kanalizacyjnej wyniósł - 85%

W Toruniu zużycie wody na 1 mieszkańca ulegało w analizowanym okresie wahaniom. Można jednak zaobserwować znaczny trend spadkowy. Zużycie w 2003 roku było

najmniejsze od 1990 roku i wyniosło 39,9 m³ na mieszkańca, i jest niższe od średniej krajowej dla miast.

Stan techniczny sieci wodociągowej jest zadowalający. Sieć ta rozbudowywana jest od 1893 roku (kiedy to powstał wodociąg komunalny) w zależności od potrzeb i możliwości finansowych. Ilość awarii sieci wodociągowej kształtuje się w ostatnich latach na zbliżonym poziomie i w 2003 roku wyniosła 71, a w 2004 - 54. Ilość awarii sieci kanalizacyjnej w 2003 roku wyniosła 33, a w 2004 roku wzrosła i wyniosła 44. Spółka stosuje nowe rozwiązania technologiczne w zakresie napraw sieci wodociągowej poprzez zastosowanie nowej armatury (pierścieni doszczelniających, opasek naprawczych, łączników itp.). Zmiany te spowodowały skrócenie czasu usuwania awarii co najmniej o połowę. Stosowane są również nowe technologie naprawy zniszczonych kanałów poprzez używanie do ich renowacji termoutwardzalnych powłok z żywicy. Wprowadzenie tej technologii pozwala na naprawę kanałów bez potrzeby dokonywania wykopów i zapewnienia przedłużenie sprawnego działania kanału o kilkadziesiąt lat. Toruńskie Wodociągi wykorzystują także elektroniczne lokalizatory wycieków wody, które pozwalają na precyzyjne ustalenie miejsca uszkodzenia przewodu wodociągowego. Urządzenia te są niezwykle przydatne w sytuacjach, kiedy woda z uszkodzonego przewodu wydostaje się w miejscach odległych od uszkodzenia. Ogranicza to znacznie ilość wykopów i skraca czas usuwania uszkodzeń.

Zaopatrzenie w wodę

Łączne zdolności produkcyjne ujęć komunalnych (wynikające z pozwoleń wodnoprawnych) wynoszą 140,2m³/dobę, tj. ok. 52 mln m³ rocznie, co pozwala na pokrycie zapotrzebowania miasta w 100%. Wykorzystanie mocy produkcyjnej ujęć nie jest pełne i systematycznie spada od 55,2% w 1990 roku do 36% w 2004 roku.

W latach 1990 - 2004 odnotowano spadek produkcji wody o 20.605,3 tys. m³ (tj. o 52,7%). Na ujęciu powierzchniowym Drwęca zanotowano w latach 1990 - 2004 spadek produkcji wody o 70,8%, tj. o 24.023,7 tys. m³. Udział wody gruntowej w ogólnej ilości dostarczanej wody wyniósł w roku 1990 – 13,3%, a w roku 2004 kształtował się na poziomie 46,6%.

Woda z rzeki Drwęcy kwalifikuje się do klasy IV tj. wodę o niezadawalającej jakości. Spełnia ona wymagania określone dla wód powierzchniowych wykorzystywanych do zaopatrywania ludności w wodę przeznaczoną do spożycia, w przypadku ich uzdatniania sposobem właściwym dla kategorii A3, tzn. wymaga wysokosprawnego uzdatniania fizycznego i chemicznego w szczególności utleniania koagulacji, flokulacji, filtracji, absorpcji na węglu aktywnym i dezynfekcji. Parametrami decydującymi o kwalifikacji wody z Drwęcy do klasy IV są: barwa wody, ChZT-Cr, liczba bakterii coli, liczba bakterii grupy coli typu kałowego. Woda z ujęcia „Jedwabno” jest wodą o zadowalającej jakości – II/III klasa, z uwagi jednak na występujące czasami zanieczyszczenie bakteriologiczne należy zaliczyć do klasy III.

Woda z ujęcia Mała Nieszawka uzdatniana jest w procesie filtracji i dezynfekcji. Wody z tego ujęcia można zaliczyć do klasy II – wody dobrej jakości. Zanotowano jednak przekroczenia normy w zakresie żelaza i manganu.

Woda z ujęcia Wrzosa II jest na ogół klasy II. Przekracza jednak zawartości żelaza, manganu, mętności oraz barwy. W porównaniu z rokiem 2003 w otworach ujmujących stropową część warstwy wodonośną zwiększyła się średnia zawartość większości składników – w tym przewodnictwa wody – twardości, zawartości jonu chlorkowego i związków azotu.

Na wyróżnienie zasługuje woda z ujęcia w Czerniewicach, która nawet nieuzdatniona odpowiadała normom. Wzrost produkcji wody w Czerniewicach spowodowany był wzrostem rozwoju budownictwa w tej dzielnicy.

Grupa mieszkalnictwo jest największym odbiorcą wody. Mieszkańcy korzystają również z ujęć wody kredowej. Maksymalna wydajność ujęć wód kredowych wynosi 2.604 m³ miesięcznie.

Tabl. 15. Produkcja wody

Lata	Ogółem	Ujęcia				
		Drwęca	Jedwabno	Mała Nieszawka	Wrzosa	Czerniewice
w tysiącach metrów sześciennych						
1990	39.123,0	33.909,8	144,8	3.762,8	1.305,6	-
1992	35.842,5	25.921,6	2.773,2	5.626,4	1.512,1	9,2
1994	32.727,8	18.355,5	5.099,8	7.228,3	2.006,7	37,5
1996	28.814,1	16.666,9	3.641,4	6.712,2	1.749,1	44,5
1998	24.989,6	14.161,6	2.619,2	6.412,1	1.723,9	72,8
1999	24.206,8	12.330,1	3.365,1	6.608,1	822,0	81,5
2000	24.810,1	12.607,3	3.979,1	6.365,9	1.802,3	55,5
2001	22.417,1	12.457,3	2.355,9	5.734,6	1.823,3	46,0
2002	21.011,3	11.103,8	2.361,6	5.748,8	1.728,6	68,5
2003	19.430,2	10.161,3	2.006,5	5.699,9	1.463,4	99,1
2004	18.517,7	9.886,1	2.183,3	4.796,6	1.543,0	108,7

Odprowadzanie ścieków

Wraz ze spadkiem sprzedaży wody następuje spadek ilości ścieków odprowadzanych przez dostawców. Od 1990 roku spadek ten wyniósł 16.031,4 tys. m³ (tj. 54,5%). Największy bezwzględny spadek ilości odprowadzonych ścieków - o 7.015,3 tys. m³ (tj. o 48,3%) odnotowano w mieszkalnictwie.

Mieszkalnictwo nadal posiada największy udział w dostawach ścieków. W 1990 roku wynosił on 49,5%. W roku 2004 udział ten wyniósł 56,3% i wzrósł w stosunku do roku poprzedniego o 4,7%.

Tabl. 16. Ścieki odprowadzone według grup dostawców

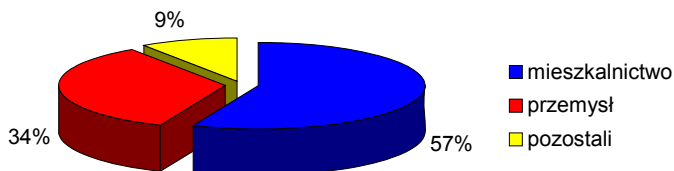
Lata	Ogółem	Grupa dostawców		
		mieszkalnictwo	przemysł	pozostali
		w tysiącach metrów sześciennych		
1990	29.396,3	14.538,1	11.063,6	3.794,6
1992	27.023,0	15.803,8	8.166,4	3.052,8
1994	24.062,8	13.333,1	7.975,1	2.754,6
1996	21.108,1	11.248,2	7.355,9	2.504,0
1997	19.986,3	10.050,4	7.534,0	2.401,9
1998	18.055,6	8.965,2	6.725,5	2.364,9
1999	17.296,5	8.585,1	6.686,4	2.025,0
2000	16.362,2	8.067,8	6.362,0	1.932,4
2001	15.561,1	8.185,1	5.466,8	1.909,2
2002	15.008,9	7.746,4	5.527,8	1.734,7
2003	14.778,8	7.602,9	5.651,6	1.524,3
2004	13.364,9	7.522,8	4.589,2	1.252,9

W roku 1995 rozpoczęto budowę miejskiej oczyszczalni ścieków, którą ukończono w maju 1998 roku.

Uzyskane przez miasto środki z funduszu ISPA Unii Europejskiej, pozwolą na uzupełnienie systemu kanalizacyjnego prawobrzeżnej części miasta oraz budowę nowoczesnej sieci lewobrzeżnego Torunia. Powyższe inwestycje pozwolą na pełniejsze wykorzystanie mocy miejskiej oczyszczalni ścieków.

Rys. 15. Ścieki odprowadzone według grup dostawców

Stan w dniu 31 XII 2004r.

B. ZAOPATRZENIE W GAZ

Dostawy gazu na terenie miasta realizowane są przez Zakład Gazowniczy, który rozprządza gaz wysokometanowy „GZ-50”. Zdolność przesyłowa miejskiej sieci roz-

dzielczej ograniczona jest przepustowością istniejących dwóch stacji redukcyjno-przesyłowych I-go stopnia i wynosi 21.000 m³ gazu na godzinę. Największym odbiorcą gazu w mieście są gospodarstwa domowe.

Długość sieci gazowej w porównaniu z 1990 rokiem wzrosła o 91,9 km (tj. o 39,5%), natomiast liczba przyłączy zwiększyła się o 2.642 (tj. o 44,8%). W latach 1990 - 2000 liczba odbiorców gazu sieciowego systematycznie rosła. W stosunku do 1990 roku liczba odbiorców wzrosła o 8.420 (tj. o 15,2%). Zmiana agregacji danych, które od roku 2001 nie obejmują korzystających z gazomierzy zbiorczych spowodowała niemożność porównywania danych.

W analizowanym okresie zużycie gazu na 1 odbiorcę w skali roku ulegało znacznym wahaniom i wyniosło w roku 2003 - 353,2 m³. Jest to wielkość zbliżona do innych miast w Polsce, przy czym zużycie gazu na 1 odbiorcę w skali kraju również ulegało wahaniom.

C. ZAOPATRZENIE W ENERGIĘ ELEKTRYCZNĄ

Jednostką zaopatrującą miasto w energię elektryczną jest Zakład Energetyczny (Rejon Energetyczny Toruń).

Energetyka zawodowa nie posiada w Toruniu własnych źródeł energii elektrycznej i prąd dostarczany jest przede wszystkim z krajowego systemu elektroenergetycznego.

Ciągłe unowocześnianie infrastruktury elektroenergetycznej (ponad 25 tys. km linii i około 9 tys. stacji transformatorowych o napięciu do 110 kV, nowoczesne technologie w eksploatacji i budownictwie sieci) pozwala energetyce toruńskiej bezpiecznie, bez zakłóceń, w sposób przyjazny dla środowiska, dostarczać energię elektryczną klientom oraz poszerzać zakres świadczonych usług, zachowując przy tym ich najwyższą jakość.

W strukturze sprzedaży energii największy udział ma przemysł, a gospodarstwa domowe zajmują drugą pozycję.

Od 1990 roku liczba gospodarstw domowych korzystających z energii elektrycznej wzrosła o ponad 1/4, tj. o 15.925 odbiorców. Wielkość zużycia energii na 1 odbiorcę ulegała wahaniom i w 2003 roku wyniosła 1.832 kWh. W miastach zużycie energii elektrycznej na 1 odbiorcę jest zbliżone, w 2002 roku wynosiło 1.846 kWh.

W Toruniu zużycie energii elektrycznej w przeliczeniu na 1 mieszkańca było w 2003 roku rekordowo wysokie i wyniosło 661,5 kWh. Jest to także wynik porównywalny z wynikami ogólnymi dla polskich miast.

Tabl. 17. Sieć gazowa oraz odbiory i zużycie gazu sieciowego w gospodarstwach domowych

Wyszczególnienie	1990	1992	1994	1996	1998	2000	2001	2002	2003
Sieć rozdzielcza w km (stan w dniu 31 XII)	232,6	250,3	267,8	274,1	283,2	293,0	316,8	322,5	324,5
<i>Połączenia prowadzące do budynków mieszkalnych</i> (stan w dniu 31 XII)	5.902	6.406	7.029	7.193	7.487	7.589	8.139	8.391	8.544
Odbiory gazu sieciowego	55.232	58.422	60.543	61.885	62.452	63.652	43.612	43.643	64.556
Zużycie gazu na 1 odbiorcę w m ³	820,0	976,3	897,9	1.024,1	883,5	354,0	528,4	477,9	353,2

Tabl. 18. Odbiory i zużycie energii elektrycznej w gospodarstwach domowych

Wyszczególnienie	1990	1992	1994	1996	1998	2000	2001	2002	2003
Odbiory (stan w dniu 31 XII)	60.392	63.475	64.034	65.554	67.484	73.315	74.920	75.600	76.317
Zużycie na 1 odbiorcę w kWh	1.891	1.683	1.726	1.706	1.711,9	1.758,7	1.780,1	1.746,0	1832,0
Zużycie na 1 mieszkańca w kWh	571	520	538	542	560,4	621,6	645,4	624,9	661,5

D. ZAOPATRZENIE W ENERGIĘ CIEPLNĄ

Jednostką zaopatrującą miasto w energię ciepłą za pośrednictwem miejskiego systemu ciepłowniczego jest Przedsiębiorstwo Energetyki Ciepłej Sp. z o.o. w Toruniu.

Największym dostawcą energii do miejskiego systemu ciepłowniczego jest EC Toruń realizująca prawie 100% dostaw. EC Biogaz jest niekonwencjonalnym źródłem ciepła, które dostarcza ciepło do miejskiej sieci ciepłowniczej od 1.10.1997r. W źródle tym wykorzystuje się ciepło pochodzące ze spalania gazu uzyskiwanego z miejskiego wysypiska śmieci. Największym odbiorcą energii ciepłej w mieście są spółdzielnie mieszkaniowe.

Łączna długość sieci ciepłej w 2004 roku wyniosła 218,1 km i w porównaniu z 1992 rokiem wzrosła o 33,1 km (tj. o 17,9%). Powierzchnia ogrzewana wzrosła w stosunku do roku 1992 o 767,3 tys. m² (tj. o 24,2%).

Wielkości zakupu i sprzedaży energii ciepłej ulegają wahaniom zależnie od zmienności warunków atmosferycznych w okresie sezonu grzewczego. Istotny wpływ mają także działania termomodernizacyjne odbiorców ciepła.

PEC dostarcza ciepło do ogrzewania budynków mieszkalnych, użyteczności publicznej, obiektów przemysłowych i handlowych oraz do przygotowania ciepłej wody.

PEC od wielu lat realizuje program likwidacji lub modernizacji kotłowni opalanych paliwem stałym na terenie całego miasta Torunia. W miejscach, gdzie jest rozbudowana sieć ciepła, kotłownie są likwidowane, a obiekty podłączane do miejskiej sieci ciepłowniczej. W ostatnich pięciu latach poza terenem Starówki zlikwidowano w Toruniu 15 kotłowni. Tam, gdzie nie ma możliwości podłączenia obiektów do miejskiej sieci ciepłowniczej, modernizuje się istniejące kotłownie węglowe na nowoczesne z automatyczną regulacją pracy, zasilane olejem lub gazem.

E. KOMUNIKACJA MIEJSKA

Jednostką realizującą zadania z zakresu komunikacji publicznej jest Miejski Zakład Komunikacji.

Komunikacją miejską objętych jest około 83% dróg krajowych, wojewódzkich, powiatowych i gminnych na terenie miasta. Dla ogólnej liczby dróg ulepszonych w mieście wskaźnik ten wynosi około 63%. Brak możliwości objęcia komunikacją publiczną innych ulic miasta wynika głównie z ich nieodpowiednich parametrów (wąskie jezdnie, brak miejsc na przystanki).

Od 1990 roku odnotowano przyrost długości tras autobusowych o 20 km (tj. o 21,3%). W tym okresie objęto komunikacją autobusową prawie wszystkie ulice, których parametry pozwalają na kursowanie autobusów. Długość tras tramwajowych utrzymuje się od 1991 roku na niezmiennym poziomie.

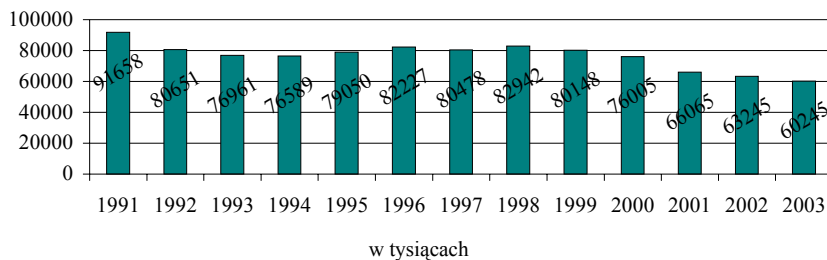
Ze względu na utrzymujący się wysoki udział przewozów autobusowych w ogólnej liczbie przewozów, nastąpił w latach 1990-2000 przyrost taboru autobusowego (o 20 jednostek, tj. 15,7%), zwiększyła się jednocześnie liczba miejsc w autobusach o 11,3%. Od roku 2000 wielkość taboru pozostaje na niemal niezmiennym poziomie. Średni wiek taboru autobusowego wynosi 7,2 lata.

Liczba taboru tramwajowego nieznacznie maleje. Zjawisko to spowodowane jest brakiem nowych zakupów i zużyciem już istniejących jednostek. Liczba miejsc w tram-

wajach na przestrzeni lat spadła o 23,8%. Średni wiek taboru tramwajowego wynosi 21,2 lata.

W latach 1991 - 2001 liczba osób korzystających z komunikacji miejskiej ulegała wahaniom. Rok 1993 i 1994 przyniósł znaczący spadek liczby osób korzystających z komunikacji miejskiej. Lata 1995 - 1999 to okres, kiedy z komunikacji miejskiej korzystało ok. 80.000 tys. osób rocznie. Od roku 2000 obserwuje się ponowny spadek liczby pasażerów do poziomu 60.245 tys. osób w 2003 roku.

Rys. 16. Przewozy pasażerów w latach 1991 - 2003

F. ODPADY

Zasady utrzymania czystości i porządku na terenie Gminy Miasta Toruń wynikają z Załącznika do Uchwały nr 792/98 Rady Miejskiej Torunia z dnia 17 czerwca 1998 roku w Sprawie zasad utrzymania czystości i porządku na terenie Gminy Miasta Torunia. W myśl powyższej Uchwały cały obszar miasta objęty jest zorganizowanym systemem wywozu odpadów komunalnych. Za sprawne działanie tego systemu odpowiedzialne jest Miejskie Przedsiębiorstwo Oczyszczania Sp. z o.o., które eksploatuje również wysypisko odpadów komunalnych.

Miejskie wysypisko odpadów komunalnych zlokalizowane jest przy ul. Kociewskiej 43. Jego eksploatacja trwa od 1964 roku. Wysypisko obejmuje obszar 14,5 ha oraz 2,5 ha zaplecza techniczno-ekologicznego. Toruńskie składowisko odpadów komunalnych wyposażone jest w szereg bardzo nowoczesnych urządzeń, pozwalających na wzorcową jego eksploatację. Należą do nich kompaktory, elektroniczne wagi składowanych odpadów, system odgazowywania składowiska oraz system ujmowania i podczyszczania odcieków wód opadowych infiltrujących czasę składowiska. Wysypisko to objęte jest kompleksowo systemem odzysku biogazu, który funkcjonuje pod pełnym obciążeniem od 31.12.1999 r. Przewidywana ilość pozyskania biogazu wynosi około 22.000 m³/h.

Ilość odpadów przyjmowanych na miejskie wysypisko w 2004 roku wyniosła 568.772 m³. Wśród dostarczanych odpadów dominują odpady gospodarczo-bytowe (pochodzące z gospodarstw domowych oraz obiektów socjalnych zakładów przemysłowych); odpady przemysłowe o charakterze zbliżonym do odpadów komunalnych; gruz

budowlany i ziemia z wykopów; żużel, popiół z kotłowni lokalnych; odpady wielkogabarytowe - głównie w postaci starych przedmiotów trwałego użytku.

Od maja 1994 roku na terenie miasta prowadzona jest selektywna zbiórka odpadów w zakresie makulatury, tworzyw sztucznych, stłuczki szklanej i puszek. Jest to między innymi wynik działalności Miejskiego Ośrodka Edukacji Ekologicznej, który poprzez edukację ekologiczną kształtuje właściwe wartości, postawy oraz zachowania jednostek i grup ludzkich w stosunku do ochrony środowiska.

Tabl. 19. Selektywna zbiórka nieczystości

Wyszczególnienie	1999	2000	2001	2002	2003	2004
w metrach sześciennych						
Surowce razem:	7.387	10.719	13.023	21.097	24.484	33.402
w tym:						
Makulatura	2.404	3.076	2.994	4.389	4.194	x
tworzywa sztuczne	4.106	6.469	8.418	14.405	17.445	x
Szkło	789	1.091	1.586	2.295	2.845	x

Selektywna zbiórka odpadów rokrocznie rośnie - w 2004 roku wzrosła w porównaniu z rokiem poprzednim o 36%.

Na terenie wysypiska odbywa się również ręczna segregacja odpadów, w wyniku której odzyskiwana jest makulatura, tworzywa sztuczne, złom i metale żelazne.

Spółka uruchomiła magazyn odpadów niebezpiecznych oraz uruchomienie zbiórki zużytych baterii.

G. TRANSPORT

System transportowy jest jednym z podstawowych czynników warunkujących sprawne funkcjonowanie oraz możliwości rozwoju miasta. Jednostką zajmującą się nadzorem nad stanem i funkcjonowaniem miejskiej sieci drogowo-ulicznej jest Miejski Zarząd Dróg.

Przebieg przez miasto dróg krajowych i wojewódzkich w okresie od 1991 do 1998 roku nie uległ zasadniczym zmianom. Ustawa z dnia 13 października 1998r. - Przepisy wprowadzające ustawy reformujące administrację publiczną (Dz. U. Nr 133) od 01.01.1999r. wprowadziła nowy podział dróg na krajowe, wojewódzkie, powiatowe i gminne. W praktyce drogi powiatowe powstały z części dróg wojewódzkich a lokalne zastąpiono gminnymi. Drogi krajowe, wojewódzkie i powiatowe posiadają nawierzchnię bitumiczną.

Rozwija się sieć dróg gminnych, z których 50% posiada nawierzchnię utwardzoną. Gwałtowny wzrost długości dróg gminnych w odniesieniu do roku 2000 jest wynikiem powstania nowych ulic gruntowych na osiedlach mieszkaniowych Torunia takich jak: Wrzosey, Leśna Polana, Bielawy, Mokre itp.

Przez Toruń przebiega droga międzynarodowa Nr 1, w ciągu której zlokalizowana jest jedyna w granicach administracyjnych miasta przeprawa mostowa przez rzekę Wisłę. Pozostałe drogi krajowe od września 2000 roku posiadają następujące numery i przebiegi:

Nr 10 - w przebiegu od węzła autostradowego „Lubicz” do węzła „Czerniewice” dalej ul. Łódzką, Poznańską, Gniewkowską do Bydgoszczy przez Przyłubie,

Nr 15 - w przebiegu przez miasto poprzedniej drogi nr 52,

Nr 80 - nowy numer drogi krajowej dla istniejącego prawobrzeżnego połączenia Bydgoszczy i Torunia z węzłem autostradowym „Lubicz”.

Obciążenie ruchem kołowym układu drogowo - ulicznego miasta jest znaczne i ciągle wzrasta. Układ komunikacyjny oparty na utrwalonych przez wieki, promieniście ukształtowanych szlakach wylotowych z miasta, przy braku obwodnic dla dróg krajowych Nr 10, 15 i 80, nie funkcjonuje prawidłowo z uwagi na nakładanie się relacji tranzytowych dróg krajowych na główne relacje ruchu wewnątrzmięskiego.

Poprawa w tym względzie nastąpiła jedynie dla drogi krajowej Nr 1 i jest ona związana z oddaniem do użytku - w połowie 1998 roku - 10 km odcinka autostrady A-1, między węzłami „Czerniewice” i „Lubicz”.

Wspomniany odcinek autostrady służy tranzytowi drogi krajowej Nr 1 oraz innym relacjom tranzytowym, szczególnie w relacji północ - południe. Oddanie do użytku odcinka autostrady spowodowało zmniejszenie się o około 50% ruchu samochodów ciężarowych na przeprawie mostowej w Toruniu i w rejonie śródmieścia. Wzrost ruchu nastąpił w lewobrzeżnej części miasta na ul. Poznańskiej i ul. Łódzkiej, co wiąże się z ruchem tranzytowym wschód - zachód (Warszawa - Toruń - Bydgoszcz - Szczecin).

Drogi krajowe nadal przebiegają przez obszar śródmieścia, w sąsiedztwie Zespołu Staromiejskiego, przez zwarte obszary dzielnic mieszkaniowych, powodując duże uciążliwości i utrudnienia w ruchu kołowym. Innymi mankamentami układu komunikacyjnego są: bardzo mały udział ulic dwujezdniowych i zbyt rzadka sieć ulic związanych z trasami wylotowymi.

Najważniejszym obiektem inżynierskim w mieście jest jedyna dwupasmowa przeprawa mostowa przez Wisłę o szerokości nawierzchni 9,0 m. Przeprawa ta z uwagi na swą szerokość oraz mało wydajne dojazdy jest prawdziwym „wąskim gardłem” układu komunikacyjnego miasta. Wyczerpywanie się jej przepustowości w godzinach szczytu komunikacyjnego lub awarie w pasie jezdni, paraliżują na wiele godzin ruch w śródmieściu i na miejskich odcinkach dróg krajowych 1, 10 i 15.

Przez miasto przebiegają linie kolejowe w czterech kierunkach: Kutno - Piła, Poznań - Skandawa. Stacją obsługującą ten czterokierunkowy ruch jest Toruń Główny. Obie linie są liniami pierwszorzędnymi, dwutorowymi i zelektryfikowanymi. Część transportu kolejowego obsługiwana jest również przez stację Toruń Wschodni.

Tabl. 20. Komunikacja miejska
Stan w dniu 31 XII

Wyszczególnienie	1990	1992	1994	1996	1998	2000	2001	2002	2003
Czynne trasy w km									
Autobusowe	94	97	103	107	108	114	116	116	114
Tramwajowe	25	22	22	22	22	22	22	22	22
Tabor autobusowy	127	134	136	140	146	147	146	145	150
Tabor tramwajowy	68	61	57	56	56	56	55	55	55
Miejsca w autobusach	13.970	14.740	14.804	15.244	15.904	15.730	15.440	15.455	15.927
Miejsca w tramwajach	8.836	7.925	7.345	6.975	6.975	6.915	6.853	6.875	6.731

Tabl. 21. Sieć drogowo-uliczna

Wyszczególnienie	1999	2000	2001	2002	2003	2004
Ogółem w km						
- jezdnia	344,2	346,0	397,4*	402,0	430,2	440,6
Drogi krajowe w km						
- jezdnia	41,5	41,5	39,2*	39,3	39,3	39,3
Drogi wojewódzkie w km						
- jezdnia	13,9	13,9	18,2*	18,2	18,3	18,3
Drogi powiatowe w km						
- jezdnia	71,6	71,6	71,5*	71,8	75,1	74,9
Drogi gminne w km						
- jezdnia	217,2	219,0	268,6*	272,6	297,5	308,1

zmiany długości ulic powstały w wyniku szczegółowych pomiarów wykonanych w ramach prac nad systemem do zarządzania drogami i ruchem drogowym WZDR. Pomiarzy wykonano na koniec 2001 r.

MIESZKANIA

1. Tablice działu opracowano na podstawie danych z Urzędu Statystycznego w Toruniu oraz Zakładu Gospodarki Mieszkaniowej.
2. Prezentowane dane - jeśli nie zaznaczono inaczej - dotyczą miasta Torunia.
3. Informacje o zasobach mieszkaniowych (Tabl. 22) i mieszkaniach oddanych do użytku dotyczą mieszkań w budynkach mieszkalnych i niemieszkalnych. Nie obejmują one lokali zbiorowego zamieszkania (np. hoteli pracowniczych, domów studenckich, internatów, domów opieki społecznej) oraz pomieszczeń nie przeznaczonych na cele mieszkalne, a okresowo zamieszkałych (np. pomieszczenia inwentarskie, piwnice, barakowozy, statki, wagony).
Mieszkanie jest to lokal składający się z jednej lub kilku izb łącznie z pomieszczeniami pomocniczymi, wybudowany lub przebudowany dla celów mieszkalnych dla jednej rodziny, konstrukcyjnie wydzielony trwałymi ścianami w obrębie budynku, do którego to lokalu prowadzi niezależne wejście z klatki schodowej, ogólnego korytarza, wspólnej sieni bądź bezpośrednio z ulicy, podwórza lub ogrodu.
Powierzchnia użytkowa mieszkania jest to łączna powierzchnia pokoi, kuchni, przedpokoi, łazienek i wszystkich innych pomieszczeń wchodzących w skład mieszkania.
4. Dane o wyposażeniu mieszkań (Rys. 17) w podstawowe instalacje sanitarno-techniczne (wodociąg, ustęp, łazienkę, gaz sieciowy, centralne ogrzewanie) pochodzą ze spisu powszechnego 2002 roku.
5. Dane o mieszkaniach oddanych do użytku (Tabl. 23) dotyczą mieszkań w budynkach nowo wybudowanych i rozbudowanych oraz uzyskanych w wyniku adaptacji inwestycyjnej. Jako kryterium opracowania informacji przyjęto przynależność organizacyjną inwestora, a nie właściciela lub użytkownika.

Zasoby mieszkaniowe

Według stanu na 31.12.2003r. zasób mieszkaniowy Torunia stanowiło 75.660 mieszkań. Ponad 50% zasobów mieszkaniowego stanowią mieszkania spółdzielcze.

Tempo przyrostu zasobów mieszkaniowych jest słabe. W stosunku do 1990 roku liczba mieszkań wzrosła o 15.603 (tj. o 26%).

Liczba ludności zamieszkującej w mieszkaniach wzrosła od 1990 do 2003 roku o 15.818 osób (tj. o 8,2%). Spowodowało to spadek przeciętnej liczby osób w 1 mieszkaniu z 3,22 w 1990 roku do 2,76 w 2003 roku. Również w innych miastach spada przeciętna liczba osób w 1 mieszkaniu - z 3,15 w 1990 roku do 2,89 w 2001 roku. Natomiast powierzchnia użytkowa 1 mieszkania kształtuje się na poziomie nieco wyższym niż w Toruniu - 61,1 m² w stosunku do 56,9 m² w 2003 roku.

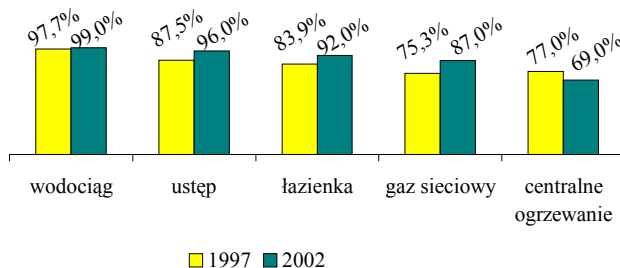
Poziom wyposażenia mieszkań w instalacje jest wysoki. Najlepsza sytuacja występuje w zakresie wyposażenia w wodociąg, gdzie udział mieszkań z tą instalacją w liczbie mieszkań ogółem wynosi 99% (w 1990 roku wynosił 96,5%). Najmniej mieszkań wyposażonych jest w centralne ogrzewanie dostarczane z sieci (69%).

Tabl. 22. Zasoby mieszkaniowe zamieszkane

Stan w dniu 31 XII

Wyszczególnienie	1990	1992	1994	1996	1998	2000	2001	2002	2003
Mieszkania	60.057	62.722	64.880	66.763	68.846	70.820	72.141	74.780	75.660
Ludność w mieszkaniach	193.118	192.724	194.658	195.889	196.881	195.127	196.154	206.638	208.936
Przeciętna liczba osób w 1 mieszkaniu	3,22	3,07	3,00	2,93	2,86	2,76	2,72	2,76	2,76
Przeciętna powierzchnia użyt- kowa 1 mieszkania w m ²	52,5	52,9	53,4	53,7	54,1	54,3	54,4	56,7	56,9

Rys. 17. Poziom wyposażenia mieszkań w instalacje w Toruniu

Mieszkania oddane do użytku

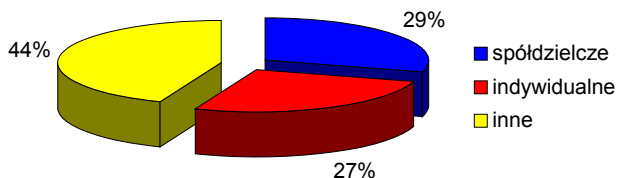
Liczba mieszkań oddawanych do użytku w latach 1990 - 2003 ulegała wahanom. Najwięcej mieszkań 1.485 oddano do użytku w 1999 roku. W roku 2003 odnotowano wzrost mieszkań oddanych do użytku w stosunku do roku poprzedniego o 276 (42,9%).

Znaczna wzrost był wynikiem przede wszystkim wzrostu liczby mieszkań oddanych przez spółdzielnie mieszkaniowe o 181 (132,1%)

Wzrósł udział budownictwa indywidualnego - z 4% w roku 1990 do 24,5% w roku 2003, przy porównywalnej liczbie mieszkań oddanych do użytku ogółem.

Rys. 18. Mieszkania oddane do użytku według inwestorów

Stan w dniu 31 XII 2003r.

Tabl. 23. Mieszkania oddane do użytku według inwestorów
Stan w dniu 31 XII

Lata	Ogółem	Budownictwo				
		spółdzielcze	społeczne czynszowe	komunalne	indywidualne	inne
1990	969	894	-	22	39	X
1992	1.456	1.285	-	-	149	20
1994	1.061	651	-	110	161	138
1996	798	352	-	-	97	349
1997	1.253	515	-	-	178	560
1998	942	220	-	18	104	600
1999	1.485	544	78	-	99	764
2000	547	77	90	-	122	258
2001	1.358	647	16	24	123	548
2002	643	137	168	10	124	204
2003	919	318	166	-	225	210

W celu zaspokojenia rosnących potrzeb mieszkaniowych Rada Miejska Torunia w 1996 roku podjęła decyzję o utworzeniu przez Gminę Toruńskiego Towarzystwa Budownictwa Społecznego Spółka z o.o. Towarzystwo rozpoczęło działalność w czerwcu 1997 roku, zaś przedmiotem jego działania jest budowa domów mieszkalnych i ich eksploatacja na zasadach najmu.

Budowane przez TTBS mieszkania przeznaczone są dla osób, których dochody nie pozwalają na budowę lub zakup mieszkania. Mieszkanie w zasobach Towarzystwa Budownictwa Społecznego powstaje dzięki pomocy Gminy oraz preferencyjnym kredytom udzielanym Towarzystwu ze środków Krajowego Funduszu Mieszkaniowego. Pierwszą inwestycją realizowaną przez Towarzystwo był budynek mieszkalny przy ulicy Krętej 109/111 z 78 lokalami mieszkalnymi. Budynek został oddany do eksploatacji i zasiedlony na początku 1999 roku.

W ostatnim analizowanym okresie mieszkania społeczne czynszowe miały znaczny udział w liczbie mieszkań oddanych do użytku - 18,1%.

Stan techniczny zasobów mieszkaniowych jest zróżnicowany. Zasoby o dobrym stanie technicznym występują głównie w spółdzielniach mieszkaniowych. Największy odsetek mieszkań wymagających kapitalnego remontu występuje w budynkach prywatnych.

Zasoby komunalne

Jednostką zarządzającą w imieniu Gminy całością substancji mieszkaniowej w budynkach stanowiących własność komunalną, a od 1995 roku stanowiących także własność wspólnot mieszkaniowych, jest Zakład Gospodarki Mieszkaniowej. Zarządzanie

nieruchomościami Gminy Toruń oraz nieruchomościami stanowiącymi własność wspólnot mieszkaniowych odbywa się przez terenowe Administracje Domów Mieszkalnych. Aktualnie na terenie miasta działają cztery ADM-y.

Od roku 1995, tj. od czasu wejścia w życie ustawy o własności lokali, zarządzane zasoby dzieli się na własność Gminy i własność wspólnot mieszkaniowych. Od 1990 roku odnotowano spadek o 117 (tj. o 12,7%) liczby budynków administrowanych przez ZGM. W 1995 roku budynki będące własnością wspólnot mieszkaniowych stanowiły 28,6% ogółu budynków. W 2003 roku udział ten wyniósł 39,2%.

W latach 1990 - 2003 ilość lokali mieszkalnych administrowanych przez ZGM ulegała wahaniom. W stosunku do roku poprzedniego w 2003 roku liczba lokali zmalała o 459 (tj. o 4,9%). Udział lokali mieszkalnych stanowiących własność Gminy w ogólnej liczbie lokali wynosił w 1995 roku 88,2%, a w roku 2003 spadł do 70,1%.

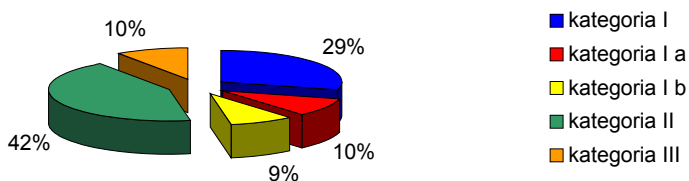
W roku 2003 w wyniku adaptacji budynków na cele mieszkalne uzyskano 18 mieszkań.

W 1995 roku udział powierzchni mieszkań komunalnych w stosunku do ogólnej powierzchni mieszkań administrowanych przez ZGM wyniósł 86,8%. W 2003 roku udział ten spadł do 67,6%.

Największy odsetek (42,9%) powierzchni mieszkaniowej stanowiącej własność Gminy znajduje się w budynkach kategorii II - budynki o konstrukcji mieszanej (stropy drewniane, ściany murowane).

Rys. 19. Zasoby komunalne według kategorii

Stan w dniu 31 XII 2003r.

Wysoki udział (29%) ma również powierzchnia mieszkalna kategorii I (budynki konstrukcyjnie trwale wybudowane po 1.01.1961 roku). Najniższy odsetek (9%) stanowią mieszkania położone w budynkach kategorii I b (budynki konstrukcyjnie trwale wybudowane przed 1.01.1950 roku).

Stan techniczny budynków komunalnych jest zróżnicowany. Ocenia się, że dobry stan techniczny posiada 43% mieszkań. Mieszkania wymagające napraw stanowią 19% ogółu, wymagające kapitalnego remontu 30%, a nie nadające się do remontu 8%.

Tabl. 24. Zasoby komunalne

Stan w dniu 31 XII

Wyszczególnienie	1990	1992	1994	1995	1996	1998	2000	2002	2003	2004
Budynki	923	928	895	896	889	874	859	839	806	791
Budynki wspólnot mieszkaniowych				256	284	317	327	323	316	317
Budynki komunalne				640	605	557	532	516	490	474
Lokale mieszkalne	9.307	9.480	9.296	9.574	9.285	9.422	9.491	9.445	8.986	8.513
Lokale wspólnot mieszkaniowych				1.128	1.133	2.224	2.609	2.815	2.688	2.749
Lokale komunalne				8.446	8.152	7.198	6.882	6.630	6.298	5.764
Powierzchnia użytkowa mieszkań w m ² :	424.758	428.342	422.279	435.016	436.208	424.261	426.948	437.298	409.853	384.953
Powierzchnia mieszkań wspólnot mieszkaniowych				57.351	72.228	110.701	129.871	138.854	132.792	136.980
Powierzchnia mieszkań komunalnych				377.665	363.980	313.560	297.077	298.444	277.061	247.972
Kategoria I	121.142	128.627	131.845	117.076	112.834	97.204	93.815	90.830*	80.487	67.676
Kategoria I a	68.588	68.588	68.588	60.426	58.236	50.170	33.849	35.698*	26.707	23.568
Kategoria I b	43.763	41.222	41.044	37.766	36.398	31.356	24.234	24.276*	23.573	20.269
Kategoria II	135.536	131.919	126.296	109.522	105.555	90.932	102.253	118.810*	119.070	110.675
Kategoria III	55.729	57.986	54.506	52.875	50.957	43.898	42.926	28.830*	27.224	25.784

* z uwagi na dokładne określenie poszczególnych kategorii w roku 2002 nastąpiły przesunięcia przynależnych powierzchni w stosunku do lat ubiegłych.

PRZEMYSŁ

1. Tablice działu opracowano na podstawie danych z Urzędu Statystycznego w Toruniu.
2. Prezentowane dane - jeśli nie zaznaczono inaczej - dotyczą miasta Torunia.
3. Pod pojęciem „przemysł” rozumie się sekcje PKD: przetwórstwo przemysłowe oraz zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz i wodę.
4. Informacje zawarte w tablicach dotyczą działalności podmiotów gospodarczych, w których liczba pracujących przekracza 50 osób. Produkcja sprzedana dotyczy całokształtu działalności podmiotu gospodarczego, tj. zarówno działalności przemysłowej jak i nieprzemysłowej. Produkcja sprzedana przemysłu obejmuje: wartość sprzedanych wyrobów gotowych (niezależnie od tego czy otrzymano za nie należne opłaty), półfabrykatów i części własnej produkcji; wartość robót i usług świadczonych odpłatnie zarówno przemysłowych jak i nieprzemysłowych; zryczałtowaną odpłatność agenta w przypadku zawarcia umowy na warunkach zlecenia; pełne przychody agenta w przypadku zawarcia umowy agencyjnej.
5. Dane o przeciętnym zatrudnieniu i wynagrodzeniu obejmują osoby zatrudnione na podstawie stosunku pracy w pełnym wymiarze czasu pracy oraz w niepełnym, po przeliczeniu na pełnozatrudnionych, w jednostkach, w których liczba pracujących przekracza 9 osób.

Produkcja sprzedana

W związku ze zmianą sposobu agregacji danych nie ma możliwości porównania danych za rok 2003 z latami wcześniejszymi.

Tabl. 25. Produkcja sprzedana przemysłu
tys. złotych (ceny bieżące)

Lata	Przemysł ogółem	Przetwórstwo przemysłowe	Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz i wodę
1994	1.278.316,0	1.148.821,4	129.494,6
1993	912.067,1	873.637,8	38.429,3
1994	1.278.316,0	1.148.821,4	129.494,6
1996	2.111.125,9	1.856.503,2	254.622,7
1997	2.597.982,1	2.316.995,2	280.986,9
1998	2.732.039,2	2.633.266,2	98.773,0
1999	2.878.495,8	2.563.089,9	315.405,9
2000	2.934.283,7	2.600.793,8	333.489,9
2001	3.023.479,3	2.628.947,1	394.532,2
2002	3.021.976,7	2.584.592,3	437.384,4
2003*	4.622.961,8	4.014.272,5	608.689,3

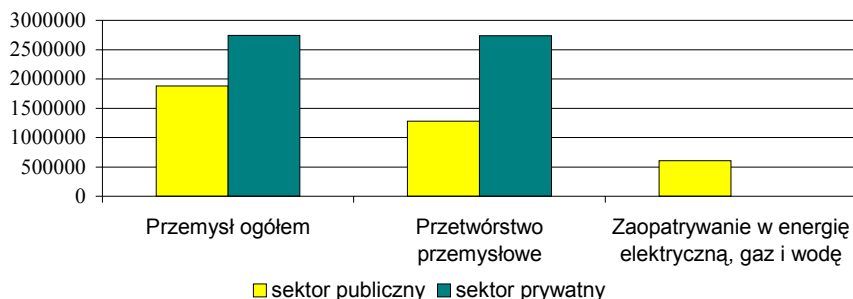
* zmiana sposobu agregacji danych

W roku 2002 w porównaniu do roku 2001 roku produkcja sprzedana przemysłu (w cenach bieżących) spadła nieznacznie o 1.502,6 tys. złotych (tj. o 0,05%). Dla produkcji sprzedanej sekcji przetwórstwo przemysłowe spadek wyniósł 44.354,8 tys. złotych (1,7%). W sekcji zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz i wodę produkcja wzrosła o 42.852,2 tys. złotych (tj. 10,9%).

Udział sekcji przetwórstwo przemysłowe w wartości produkcji sprzedanej przemysłu ulegał wahaniom - w 2003 roku udział ten wyniósł 86,8%, niemal 9 punktów procentowych mniej niż w roku 1993 roku. W ramach tej sekcji największą wartość produkcji sprzedanej odnotowuje się w podsekcji produkcja artykułów spożywczych i napojów (49,9%).

W latach 1993-2002 odnotowano spadek udziału sektora publicznego w wartości produkcji sekcji przetwórstwo przemysłowe z 66,5% do 3,4%. Zmiana sposobu agregacji danych sprawiła, że w 2003 roku udział sektora publicznego w wartości produkcji sprzedanej przemysłu ogółem wyniósł 40,7%. Produkcja sekcji zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz i wodę jest w całości realizowana przez sektor publiczny.

Rys. 20. Produkcja sprzedana przemysłu według sektorów i sekcji EKD
Stan w dniu 31 XII 2003r.

Zatrudnienie i wynagrodzenia

Liczba osób zatrudnionych w przemyśle ulega wahaniom. W 2002 roku w stosunku do poprzedniego odnotowano spadek zatrudnienia o 297 osób (tj. o 1,3%). W sekcji Przetwórstwo przemysłowe spadek ten wyniósł 268 osób (tj. 1,3%), a w sekcji zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz i wodę 20 osób (tj. 0,8%). W związku ze zmianą sposobu agregacji danych nie ma możliwości porównania danych za rok 2003 z latami wcześniejszymi. Zatrudnieni w sekcji przetwórstwo przemysłowe stanowili w 2003 roku 91,1% ogółu zatrudnionych w przemyśle. Sektor publiczny zatrudniał 34,4% ogółu zatrudnionych w przemyśle. Na stanowiskach robotniczych pracowało 73,7% ogółu zatrudnionych w przemyśle.

W 2003 roku przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto (bez wypłat z zysku) w przemyśle wyniosło 2.123 zł. W sekcji zaopatrzenie w energię elektryczną, gaz i wodę przekroczyło średnią krajową i wyniosło 2.887 zł.

Tabl. 26. Przeciętne zatrudnienie i wynagrodzenia miesięczne w przemyśle

Lata	Ogółem	Przetwórstwo przemysłowe	Zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz i wodę
Zatrudnienie (jednostki, w których liczba pracujących przekracza 9 osób)			
1994	26.748	23.848	2.900
1996	26.703	24.323	2.380
1997	26.917	24.538	2.379
1998	24.763	22.466	2.297
1999	25.866	23.552	2.314
2000	23.889	21.498	2.391
2001	23.184	20.647	2.479
2002	22.887	20.379	2.459
2003*	28.044	25.538	2.464
Wynagrodzenie brutto w złotych			
1994	542	514	775
1996	885	853	1.207
1997	1.080	1.044	1.451
1998	1.262	1.224	1.633
1999	1.644	1.597	2.127
2000	1.835	1.777	2.353
2001	1.924	1.850	2.553
2002	1.979	1.882	2.793
2003*	2.123	2.050	2.887

* zmiana sposobu agregacji danych

BUDOWNICTWO

1. Tablice działu opracowano na podstawie danych z Urzędu Statystycznego w Toruniu.
2. Prezentowane dane - jeśli nie zaznaczono inaczej - dotyczą miasta Torunia.

3. Informacje działu dotyczą działalności podmiotów gospodarczych zaliczonych do sekcji PKD - budownictwo, w których liczba pracujących przekracza 9 osób.

4. Do produkcji podstawowej zaliczono wykonywane na terenie kraju roboty budowlano-montażowe w zakresie inwestycji, remontów, konserwacji, budownictwa tymczasowego na placach budów.

Wartość robót zaliczonych do produkcji podstawowej obejmuje produkcję własną, tj. wykonaną siłami własnymi jednostki.

5. Dane o zatrudnieniu i wynagrodzeniu dotyczą pracowników pełnozatrudnionych (łącznie z sezonowymi i zatrudnionymi dorywczo) oraz niepełnozatrudnionych w przeliczeniu na pełne etaty, w jednostkach, w których liczba pracujących przekracza 9 osób. Dane nie obejmują uczniów.

Produkcja budowlano-montażowa

Udział produkcji grupy Wnoszenie kompletnych budowli lub ich części, inżynieria lądowa i wodna w produkcji budowlano-montażowej ogółem wzrósł z 74,1% w 1993 roku do 92,7 rok później, po czym wahał się osiągając stosunkową stabilizację w ostatnich latach. W 2003 roku wyniósł 87,3%.

Tabl. 27. Produkcja budowlano-montażowa w przedsiębiorstwach budowlanych
tys. złotych (ceny bieżące)

Lata	Ogółem	Wnoszenie kompletnych budowli lub ich części, inżynieria lądowa i wodna	Wykonywanie instalacji budowlanych
1993	63.369,0	46.942,3	16.426,7
1994	64.799,9	60.072,0	4.727,9
1995	88.693,8	82.166,5	6.527,3
1996	130.903,3	122.717,6	8.185,7
1997	170.192,2	144.497,4	25.694,8
1998	264.744,7	231.256,8	33.487,9
1999*	366.673,8	322.110,4	44.563,4
2000*	426.604,0	384.172,8	42.431,2
2001*	389.628,1	350.217,7	39.410,4
2002*	254.076,3	229.119,3	23.479,6
2003*	224.791,6	196.180,0	28.611,6

* brak możliwości porównania z latami ubiegłymi z uwagi na zmianę wielkości zatrudnienia w poszczególnych jednostkach

W 2003 roku w produkcji budowlano-montażowej według obiektów dominowały obiekty inżynierii lądowej i wodnej - 41,7%. W latach wcześniejszych większość stanowiły budynki mieszkalne, lecz ich udział spadł z 71,2% w 1993 roku do 30,1% w 2002 roku. W 2003 roku budynki mieszkalne stanowiły wartościowo 31,9% obiektów budowlanych.

Zatrudnienie i wynagrodzenia

W latach 1993 - 1995 wystąpił spadek zatrudnienia w przedsiębiorstwach budowlanych o 40,7%. Od roku 1996 do 2001 zatrudnienie rosło, jednak w dwóch kolejnych latach spadło o 38,3% do wielkości najniższej od 1995 roku - 2583 osoby.

Tabl. 28. Przeciętne zatrudnienie i wynagrodzenia miesięczne w przedsiębiorstwach budowlanych

Lata	Ogółem	Wznoszenie kompletnych budowli lub ich części, inżynieria lądowa i wodna	Wykonywanie instalacji budowlanych
Zatrudnienie*			
1993	3.891	3.591	300
1994	2.897	2.635	262
1995	2.307	2.121	186
1996	2.674	2.488	186
1997	3.090	2.697	393
1998	3.384	2.935	396
1999	4.045	3.401	587
2000	4.128	3.618	493
2001	4.183	3.617	550
2002	3.028	2.579	413
2003	2.583	2.148	412
Wynagrodzenie brutto w złotych *			
1993	314	304	439
1994	401	385	561
1995	579	582	544
1996	743	751	627
1997	888	885	915
1998	1.126	1.134	1.107
1999	1.540	1.571	1.412
2000	1.730	1.741	1.680
2001	1.752	1.767	1.682
2002	1.836	1.865	1.748
2003	1.705	1.729	1.630

* w jednostkach, w których liczba pracujących przekracza 9 osób

Zatrudnieni w grupie „Wznoszenie kompletnych budowli lub ich części...” stanowią 83,2% ogółu zatrudnionych w budownictwie.

Sektor prywatny zatrudnia 95,1% ogółu zatrudnionych w przedsiębiorstwach budowlanych. W 1993 roku odsetek ten kształtował się na poziomie 42,1%.

Wynagrodzenia w 1993 roku w budownictwie ogółem i w grupie „Wznoszenie kompletnych budowli lub ich części...” były niższe od przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia w gospodarce narodowej ogółem, które wyniosło 390,43 złotych. W 2003 roku wynagrodzenia w budownictwie ogółem i poszczególnych grupach nie osiągnęły poziomu przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia w gospodarce narodowej.

HANDEL

1. Tablice działu opracowano na podstawie danych z Urzędu Statystycznego w Toruniu.
2. Prezentowane dane - jeśli nie zaznaczono inaczej - dotyczą miasta Torunia.

3. Informacje działu dotyczą wszystkich podmiotów gospodarczych prowadzących działalność handlową.

4. W wartości sprzedaży detalicznej uwzględniono sprzedaż towarów zarówno ludności, jak i konsumentom zbiorowym, tj. urzędom, instytucjom, żłobkom, przedszkolom itp., nie uwzględniono natomiast sprzedaży targowiskowej dokonanej przez sprzedawców uiszczających jedynie opłatę placową (np. sprzedaży produktów rolnych dokonanej przez producentów-rolników, sprzedaży na tzw. giełdach samochodowych, staroci).

5. Dane o liczbie sklepów i pracujących w podziale na rodzaje specjalizacji branżowej opracowano według klas Polskiej Klasyfikacji Działalności.

6. Podziału towarów na konsumpcyjne i niekonsumpcyjne dokonano umownie, zaliczając do niekonsumpcyjnych te towary, których zużycie odbywa się głównie w sferze produkcji. Do towarów niekonsumpcyjnych zaliczono w szczególności towary przeznaczone do produkcji rolniczej (np. maszyny, narzędzia i urządzenia rolnicze, nasiona, pasze, środki ochrony roślin, nawozy sztuczne) materiały budowlane itp.

Podziału sprzedaży towarów konsumpcyjnych na żywność, napoje alkoholowe i towary nieżywnościowe - dokonano szacunkowo.

7. Dane o sprzedaży detalicznej towarów, sprzedaży hurtowej i sprzedaży w placówkach gastronomicznych dotyczą podmiotów gospodarczych prowadzących działalność handlową, w których liczba pracujących przekracza 9 osób.

Sprzedaż w sektorze publicznym to sprzedaż dokonywana przez podmioty państwowe (w tym spółki Skarbu Państwa i przedsiębiorstwa państwowe), komunalne i mieszane (spółki z przewagą kapitału sektora publicznego).

Sklepy

Po znaczącym wzroście liczby sklepów w latach 1993-1998 w kolejnych latach ich liczba ustabilizowała się - od roku 1998 do 2003 zanotowano spadek o 121, tj. 4,1%. Spadek liczby sklepów nie przekłada się na spadek liczby osób w nich zatrudnionych. W roku 2003 zanotowano wzrost zatrudnienia o 637 osób w stosunku do roku poprzedniego (tj. o 8,7%). Zmiana ta nastąpiła za sprawą zwiększenia zatrudnienia w sklepach ogólnospożywczych.

W roku 2003 w strukturze sklepów największy udział miały placówki nie sklasyfikowane pod względem branży - 41,7%, placówki branży ogólnospożywczej - 20,3% i sklepy z odzieżą - 12,3%. Podobnie wyglądała struktura zatrudnienia. W sklepach niesklasyfikowanych pracowało 35,9% ogółu zatrudnionych, w branży ogólnospożywczej 32,2%, w sklepach z odzieżą 9,4% ogółu pracujących.

W latach 1993-2003 największy wzrost zanotowały stacje paliw - z 10 do 43, tj. o 330%. Ponad dwukrotnie wzrosła liczba sklepów z odzieżą i wyraźnie zwiększyła się liczba sklepów bez sklasyfikowanej branży. Wielkość zatrudnienia w poszczególnych

rodzajach sklepów zależała od ich ilości. Liczba pracujących na stacjach paliw wzrosła ponad czterokrotnie. Sklepy z odzieżą i niesklasyfikowane podwoiły obsadę.

Tabl. 29. Sklepy według specjalizacji branżowej

Wyszczególnienie	1993	1998	2000	2001	2002	2003
Ogółem (stan w dniu 31 XII)	2.406	2.945	2.888	2.885	2.863	2.824
Ogólnospożywcza	867	631	595	594	573	574
Owocowo – warzywna	97	111	100	56	52	48
Mięsna	95	142	126	121	123	131
Rybna	14	17	18	23	22	23
Piekarniczo – ciastkarska	39	25	31	34	37	29
Z napojami alkoholowymi	14	12	5	5	5	4
Kosmetyczno – toaletowa	67	88	79	79	77	76
Z wyrobami włókienniczymi	20	54	55	46	43	31
Z odzieżą	155	356	346	357	347	346
Z obuwiem i wyrobami skórzanymi	52	80	75	79	74	75
Z meblami i sprzętem oświetleniowym	43	56	64	76	78	70
RTV i ze sprzętem gosp. domowego	71	75	69	61	53	44
Księgarnie i artykuły piśmienne	127	197	169	55	49	53
Z pojazdami mechanicznymi	95	90	89	100	108	100
Stacje benzynowe	10	22	34	41	41	43
Pozostałe	640	989	1.033	1.158	1.181	1.177

W 2003 roku średnia powierzchnia sprzedażowa sklepu wynosiła 81,4 m² i była większa o 1,1 m² niż w roku poprzednim i niemal dwukrotnie większa niż w roku 1993, w którym wynosiła 44,3 m².

Liczba ludności przypadającej na 1 sklep spadła z 84 osób w 1993 roku do 74 osób w 2003 roku.

Tabl. 30. Pracujący według specjalizacji branżowej sklepów

Wyszczególnienie	1993	1998	2000	2001	2002	2003
Ogółem (stan w dniu 31 XII)	5.281	6.690	7.427	7.467	7.337	7.974
Ogólnospożywcza	2.038	2.178	1.797	1.911	1.929	2.565
Owocowo – warzywna	165	154	139	76	72	64
Mięsna	256	361	303	283	283	290
Rybna	26	33	31	36	36	34
Piekarniczo – ciastkarska	94	70	100	101	106	89
Z napojami alkoholowymi	31	44	8	11	12	8
Kosmetyczno – toaletowa	147	171	159	162	165	163
Z wyrobami włókienniczymi	50	93	104	90	94	71
Z odzieżą	318	654	719	716	683	752
Z obuwiami i wyrobami skórzanymi	107	166	163	172	168	184
Z meblami i sprzętem oświetleniowym	111	176	325	324	214	187
RTV i ze sprzętem gosp. domowego	134	179	231	197	201	157
Księgarnie i artykuły piśmienne	210	296	673	113	102	112
Z pojazdami mechanicznymi	142	196	210	226	253	253
Stacje benzynowe	42	75	200	246	186	185
Pozostałe	1.410	1.844	2.265	2.803	2.833	2.860

Sprzedaż

Sprzedaż detaliczna towarów (w cenach bieżących) wzrosła w 2003 roku w stosunku do roku poprzedniego o 450.453,4 tys. złotych (tj. o 45,9%) i była wyższa o 18,1% od rekordowego wcześniej roku 2002. Wartość sprzedaży detalicznej w przeliczeniu na 1 mieszkańca wzrosła z 574 złotych w 1993 roku do 5.901 złotych w 2001 roku. Rok później spadła jednak do 4.654 złotych, tj. o 21,1%, by w roku 2003 wynieść 6.849 złotych na 1 mieszkańca.

Wartość sprzedaży hurtowej (w cenach bieżących) wzrosła w 2003 roku w stosunku do 2002 roku o 1.285.562,4 tys. złotych (tj. o 28,8%). W 1993 roku wartość sprzedaży hurtowej stanowiła 90,6% wartości sprzedaży detalicznej. W 2002 roku wartość sprzedaży hurtowej osiągnęła poziom 454,5% wartości sprzedaży detalicznej. W 2003 roku wskaźnik spadł do 401,3%.

W stosunku do 2002 roku spadła wartość sprzedaży w placówkach gastronomicznych o 1.587 tys. złotych (tj. o 5,7%).

Tabl. 31. Sprzedaż detaliczna, hurtowa i w placówkach gastronomicznych
(ceny bieżące)

Lata	Sprzedaż w tys. złotych		
	detaliczna	hurtowa	w placówkach gastronomicznych
1993	116.564,2	105.651,6	2.461,9
1994	146.523,1	148.226,4	3.259,1
1995	211.649,6	313.244,7	3.934,8
1996	342.087,5	840.150,8	4.913,6
1997	668.790,9	1.289.160,2	8.261,0
1998	662.357,2	2.229.212,3	6.850,0
1999	916.259,1	2.496.086,1	13.893,0
2000	948.132,0	3.729.099,0	20.471,0
2001	1.212.120,1	4.117.187,2	26.846,0
2002	980.637,7	4.457.302,8	28.021,0
2003	1.431.091,1	5.742.865,2	26.434,0

W wartości sprzedaży detalicznej towarów dominowała sprzedaż towarów konsumpcyjnych, która w 2003 roku stanowiła 72,5%. Udział ten od 1993 roku utrzymuje się na zbliżonym poziomie. Wśród towarów konsumpcyjnych największa sprzedaż wystąpiła w grupie towarów nieżywnościowych (72,5%).

Przedstawione wyżej dane dotyczące sprzedaży detalicznej nie uwzględniają sprzedaży targowiskowej. W Toruniu funkcjonuje obecnie 7 targowisk.

Ogólna powierzchnia targowisk w roku 2004 wyniosła 61.862 m². Liczba stałych punktów sprzedaży drobnodetalicznej zlokalizowanych na terenie targowisk wyniosła 2.135.

FINANSE PRZEDSIĘBIORSTW

1. Tablice działu opracowano na podstawie danych z Urzędu Statystycznego w Toruniu.

2. Prezentowane dane - jeśli nie zaznaczono inaczej - dotyczą miasta Torunia.

3. Dane obejmują podmioty, w których liczba pracujących przekracza 50 osób i które prowadzą księgi handlowe (z wyłączeniem banków, instytucji ubezpieczeniowych i szkół wyższych oraz podmiotów prowadzących działalność w zakresie rolnictwa, łowiectwa, leśnictwa, rybołówstwa i rybactwa).

4. Przychody z działalności gospodarczej obejmują otrzymane i należne kwoty: ze sprzedaży produktów (wyrobów i usług), towarów i materiałów, składników majątkowych (środków trwałych, materiałów, wyposażenia, inwestycji itp.), z operacji finansowych, z dotacji przedmiotowych i innych zwiększeń przychodów.

5. Koszty uzyskania przychodów obejmują: koszt własny sprzedanych produktów (wyrobów i usług), wartość w cenach zakupu (nabycia) sprzedanych towarów i materiałów, pozostałe koszty operacyjne, koszty finansowe (odsetki, prowizje od pożyczek i kredytów itp.).

6. Wynik finansowy brutto (zysk lub strata) stanowi różnicę pomiędzy przychodami z działalności gospodarczej a kosztami uzyskania tych przychodów skorygowaną o saldo strat i zysków nadzwyczajnych.

7. Wynik finansowy netto (zysk lub strata) wynika z pomniejszenia zysku brutto o obowiązkowe odpisy (w szczególności podatek dochodowy) lub powiększenia straty brutto o obowiązkowe odpisy na rzecz budżetu państwa.

Przychody, koszty i wyniki finansowe

Od 1993 roku przychody z działalności gospodarczej przedsiębiorstw wzrosły niemal siedmiokrotnie. Należy jednak zauważyć ich znaczny wzrost w ostatnim z omawianych, tj. 2003 roku - o 2.887.978 tys. zł (34,7%). Największy udział w wartości przychodów przedsiębiorstw miały: przetwórstwo przemysłowe (51,1%) oraz handel i naprawy (32,9%).

Koszty uzyskania przychodów z działalności gospodarczej zwiększyły się od 1993 roku porównywalnie z przychodami - ponad siedmiokrotnie. W 2003 roku wzrosły o 2.961.662 tys. zł (37,2%).

Wskaźnik poziomu kosztów w przedsiębiorstwach (relacja kosztów uzyskania przychodów z całokształtu działalności do przychodów z całokształtu działalności) w 1993 roku wynosił 93,5%, natomiast w 2003 roku wzrósł do 97,4%. Najwyższy wskaźnik poziomu kosztów wystąpił w 2003 roku w sekcji handel i naprawy 97,8%.

Wyniki finansowe brutto przedsiębiorstw wzrosły w 2003 w stosunku do roku 2002 o 14.889 tys. złotych (tj. o 4,1%). Największy udział (57,3%) w wartości wyniku finansowego brutto przedsiębiorstw miała sekcja przetwórstwo przemysłowe. Znaczną część wypracowała sekcja handel i naprawy - 36,1%.

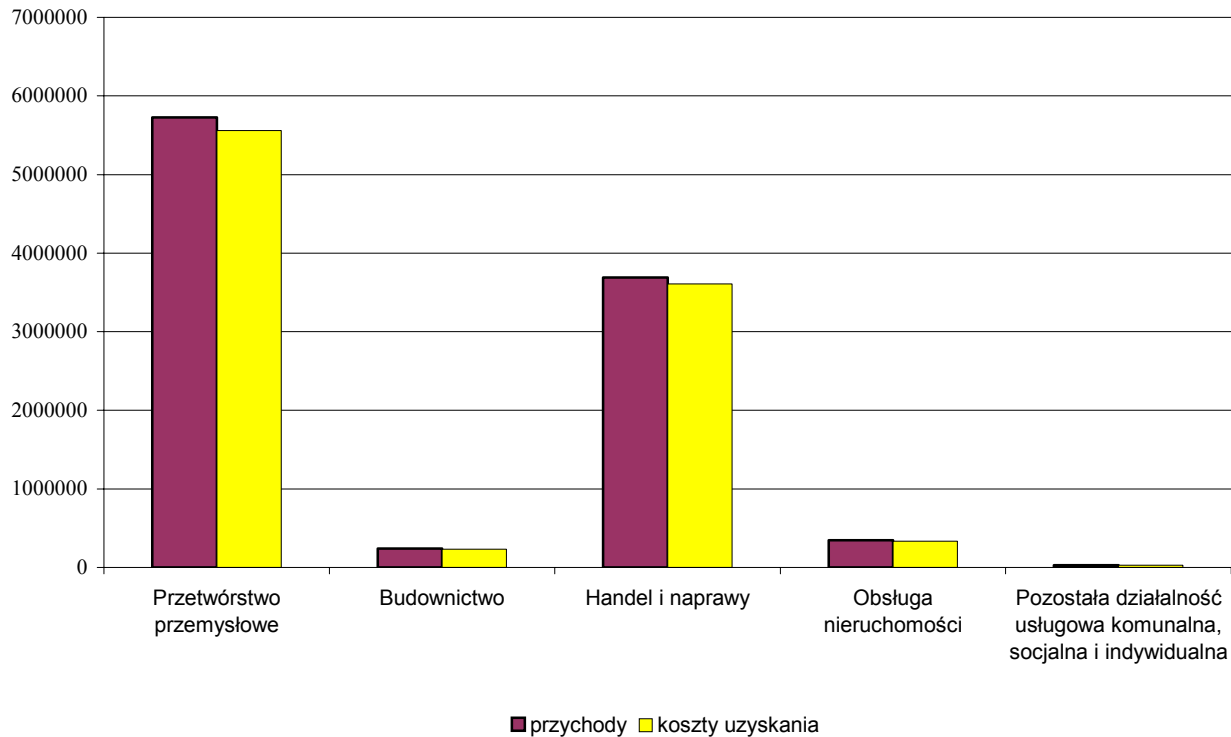
Tabl. 32. Przychody, koszty i wyniki finansowe przedsiębiorstw

Wyszczególnienie	1993	1995	1996	1998	2000	2001	2002	2003
	w tysiącach złotych							
Przychody ogółem	1.634.286	3.022.947	4.233.380	6.250.260	7.741.111	8.150.026	8.324.214	11.212.192
Koszty uzyskania przychodów	1.527.942	2.898.002	4.053.137	6.040.945	7.514.879	7.809.245	7.959.734	10.921.396
Wynik finansowy brutto	101.885	138.509	176.686	211.466	225.317	341.064	365.871	380.760
Wynik finansowy netto	32.318	81.132	82.893	114.483	130.807	234.110	257.405	177.983

Tabl. 33. Majątek obrotowy i zobowiązania przedsiębiorstw

Wyszczególnienie	1993	1995	1996	1998	2000	2001	2002	2003
	w tysiącach złotych							
Majątek obrotowy ogółem	481.033	777.903	1.059.238	1.629.499	2.092.623	2.260.937	2.370.182	3.626.909
w tym:								
- należności i roszczenia	263.641	386.254	524.692	899.875	1.272.578	1.393.453	1.437.855	1.817.646
- zapasy	159.306	306.475	406.700	556.056	626.548	630.011	672.821	1.455.803
Zobowiązania ogółem	521.123	692.895	875.587	1.392.546	1.891.832	2.050.037	2.266.888	3.459.768
w tym:								
- kredyty i pożyczki	179.863	300.457	393.432	457.445	614.773	666.910	735.413	1.155.735

Rys. 21. Przychody i koszty przedsiębiorstw według sekcji PKD w 2003 roku (w tys. zł)

Tabl. 34. Przychody, koszty i wyniki finansowe przedsiębiorstw według sekcji PKD (w tys. złotych)

Wyszczególnienie		1993	1996	1998	2000	2001	2002	2003
Przetwórstwo przemysłowe	przychody	932.205	2.131.508	2.800.310	3.914.341	3.961.292	5.045.629	5.728.830
	koszty	859.430	2.048.348	2.701.793	3.752.047	3.703.620	4.728.564	5.559.099
	wynik netto	15.575	35.467	50.794	93.383	177.975	224.237	96.562
Zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz i wodę	przychody	286.638	658.495	850.379	810.213	966.979	1.151.560	x
	koszty	859.430	601.683	816.461	789.048	937.746	1.126.928	x
	wynik netto	24.795	26.913	13.757	11.327	14.725	14.871	x
Budownictwo	przychody	76.008	173.030	369.843	443.994	454.356	321.969	242.197
	koszty	77.921	163.565	337.130	432.203	453.590	323.535	232.437
	wynik netto	-5.121	5.277	21.389	5.219	- 2.471	-3.761	5.947
Handel i naprawy	przychody	221.401	1.069.519	1.848.738	2.105.126	2.268.123	2.529.680	3.691.169
	koszty	220.019	1.042.200	1.816.759	2.086.312	2.226.985	2.492.850	3.609.847
	wynik netto	-1.237	14.407	20.304	12.625	34.966	28.158	58.913
Transport, gospodarka magazynowa i łączność	przychody	31.342	43.914	49.220	48.283	50.089	33.454	x
	koszty	32.833	43.577	49.258	46.038	46.866	31.021	x
	wynik netto	-3.078	-947	-476	1.188	1.896	1.616	x
Obsługa nieruchomości i firm	przychody	61.054	123.632	279.529	361.916	374.822	332.526	344.971
	koszty	58.956	122.211	269.719	357.515	369.088	326.921	336.262
	wynik netto	640	837	6.929	2.752	4.568	4.018	5.097
Pozostała działalność usługowa, komunalna, społeczna i indywidualna	przychody	16.797	25.365	36.658	29.387	45.147	44.865	30.359
	koszty	15.606	23.809	34.301	26.607	42.578	41.507	28.813
	wynik netto	688	837	1.755	2.341	2.096	2.549	1.102

Wskaźnik rentowności obrotu brutto w przedsiębiorstwach (relacja wyniku finansowego brutto do przychodów z całokształtu działalności) podlega wahaniom - w 2003 roku osiągnął 3,4%. Najwyższy wskaźnik rentowności obrotu brutto odnotowano w 2003 roku w sekcjach: budownictwo (4,2%) i przetwórstwo przemysłowe (3,8%). Najniższy wystąpił w sekcji obsługa nieruchomości (1,8%).

Wyniki finansowe netto przedsiębiorstw wzrosły 5,5-krotnie w porównaniu do 1993 roku, ale w 2003 roku były niższe niż w poprzednim o 79.422 tys. zł, tj. o 30,9%. W wartości wyniku finansowego netto sekcja przetwórstwo przemysłowe miała największy udział wynoszący 54,3%.

Wskaźnik rentowności obrotu netto (relacja wyniku finansowego netto do przychodów z całokształtu działalności) ulegał w omawianym okresie wahaniom. W 2003 roku był stosunkowo niski osiągając 1,6%. W sekcji przetwórstwo przemysłowe wskaźnik rentowności obrotu netto wyniósł w 2003 roku 1,7%. Najwyższą wartość wskaźnika (3,6%) odnotowano w sekcji pozostała działalność usługowa ..., stosunkowo wyższą również w budownictwie - 2,5%.

Majątek obrotowy, kredyty i zobowiązania przedsiębiorstw

Wartość majątku obrotowego przedsiębiorstw rośnie nieprzerwanie od 1993 roku, a w roku 2003 wzrost ten był najbardziej znaczny - o 1.256.727 tys. zł, tj. o 53%. W strukturze majątku obrotowego ponad połowę stanowiły należności i roszczenia. Ich udział zmniejszył się jednak znacznie w porównaniu z latami 2000-2002, kiedy przekraczały 60% majątku obrotowego. Udział zapasów był w 2003 roku rekordowy i wynosił 40,1%.

Największy udział w wartości majątku obrotowego przedsiębiorstw miała sekcja przemysłu - 71,1%.

W 2003 roku znacznie wzrosła wielkość zobowiązań - o 1.192.880 tys. zł, tj. 52,6%. Aż o 57,2% zwiększyło się saldo kredytów i pożyczek, które stanowiły 33,4% wartości zobowiązań.

Zobowiązania przedsiębiorstw w sekcji przemysł stanowiły w 2003 roku 70% ogółu zobowiązań. W 1993 roku wskaźnik ten wynosił 54,1%.

EDUKACJA I WYCHOWANIE

1. Tablice działu opracowano na podstawie danych z Urzędu Statystycznego w Toruniu.

2. Prezentowane dane - jeśli nie zaznaczono inaczej - dotyczą miasta Torunia. Z dniem 1 września 1999 r. rozpoczęto wprowadzanie reformy ustroju szkolnego, której zasady reguluje ustawa z dnia 08.01.1999 r.

Przepisy wprowadzające reformę ustroju szkolnego (Dz. U. Nr 12, poz. 96). W roku szkolnym 1999/2000 w miejsce dotychczasowych ośmioletnich szkół podstawowych powstały sześcioletnie szkoły podstawowe i trzyletnie gimnazja, w których nauka jest obowiązkowa.

3. Dane dotyczące szkół podstawowych, gimnazjów, szkół zawodowych oraz liceów ogólnokształcących - jeśli nie zaznaczono inaczej - wykazano łącznie ze szkołami specjalnymi.

4. W szkolnictwie zawodowym za szkołę uznaje się każdą szkołę zawodową określonego typu i rodzaju o odrębnej podbudowie programowej, bez względu na to czy szkoła posiada wspólną administrację, czy jest samodzielną oraz bez względu na czas trwania nauki i prowadzone specjalności szkolenia.

W szkolnictwie zawodowym przyjęto podział szkół na:

- zasadnicze szkoły zawodowe;

- średnie szkoły zawodowe, do których zaliczono: technika zawodowe i równorzędne szkoły zawodowe, licea zawodowe, średnie studia zawodowe oraz szkoły artystyczne II stopnia;

- policealne szkoły zawodowe (m.in. nauczycielskie kolegia języków obcych oraz kolegia nauczycielskie - w których absolwentom nie nadaje się tytułu licencjata).

5. Dane o nauczycielach w szkołach ogólnokształcących i zawodowych - jeśli nie zaznaczono inaczej - dotyczą nauczycieli zatrudnionych w pełnym wymiarze godzin przy realizacji obowiązującego programu nauczania.

6. Pomieszczenia do nauczania nie obejmują pomieszczeń w szkołach specjalnych.

7. Dane o absolwentach szkół ogólnokształcących i zawodowych dotyczą poprzedniego roku szkolnego, szkół wyższych - roku kalendarzowego. Informacje o absolwentach szkół wykazano łącznie z eksternami. Dane o absolwentach szkół wyższych dotyczą liczby wydanych dyplomów ukończenia studiów wyższych zawodowych i magisterskich (jednolitych i uzupełniających).

8. Informacje dotyczące szkolnictwa ogólnokształcącego i zawodowego podano według stanu na początku roku szkolnego, a dotyczące szkolnictwa wyższego według stanu w dniu 31 XII.

W związku z wprowadzoną reformą oświaty nie wszystkie dane dotyczące szkolnictwa z lat 1999 - 2000 są porównywalne z informacjami z lat poprzednich. Informacje z lat ubiegłych można znaleźć w poprzednich wydaniach „Oceny Stanu Miasta”.

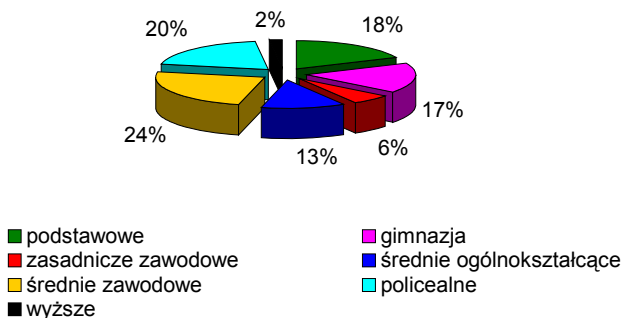
A. DANE ZBIORCZE

W stosunku do roku szkolnego 2002/03 liczba placówek szkolnych zmniejszyła się o jedną. Spadek - o 7 placówek odnotowano jedynie wśród szkół zasadniczych zawodowych. Przybyły 2 szkoły średnie zawodowe, trzy policealne i jedna wyższa.

W strukturze szkół dominują szkoły średnie zawodowe. Najistotniejsze zmiany odnotowano w związku z reformą oświaty oraz powstawaniem nowych szkół wyższych.

W Toruniu, oprócz Uniwersytetu Mikołaja Kopernika działają trzy szkoły wyższe: Wyższe Seminarium Duchowne, Wyższa Szkoła Bankowa, Wyższa Szkoła Kultury Społecznej i Medialnej.

Rys. 22. Szkolnictwo według typów szkół
Rok szkolny 2003/2004

W stosunku do roku szkolnego 1990/91 przyrost liczby uczniów i studentów odnotowano w szkolnictwie wyższym, średnim ogólnokształcącym i policealnym. Największy przyrost o 25.526 osób (tj. o 277%) odnotowano wśród studentów. Największy spadek - o 6.080 uczniów (tj. o 81%) - nastąpił w szkolnictwie zasadniczym zawodowym.

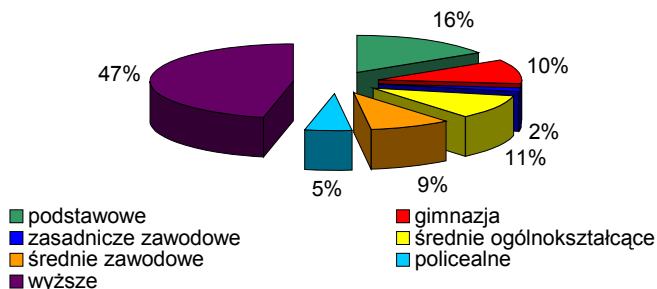
W roku szkolnym 2003/04, w porównaniu do roku poprzedniego, największy procentowy przyrost liczby uczniów i studentów nastąpił w szkolnictwie policealnym - o 9%, tj. o 356 osób.

Udział liczby studentów w ogólnej liczbie uczących się w Toruniu był najwyższy w roku szkolnym 2003/04 osiągając 44,6% (wobec 15,9% w 1990/91 roku). Znacząco zmieniały się ilości uczniów w szkołach średnich - do roku 1998/99 więcej uczniów uczyło się w szkołach zawodowych, od roku 1999/2000 większy udział mają uczniowie szkół ogólnokształcących. Systematycznie spada również udział uczniów zasadniczych szkół zawodowych z 12,9% w 1990/91 roku do 1,8% w roku 2003/04.

Tabl. 35. Szkolnictwo ogólnokształcące, zawodowe i wyższe – szkoły, uczniowie i studenci

Wyszczególnienie	1990/91	1992/93	1998/99	1999/00	2000/01	2001/02	2002/03	2003/04
SZKOŁY								
Podstawowe	31	37	44	39	39	38	38	38
Gimnazja	-	-	-	33	34	35	35	35
Zasadnicze zawodowe	29	17	17	17	17	17	19	12
Średnie	44	47	59	60	61	64	74	76
- ogólnokształcące	8	13	15	18	19	19	26	26
- zawodowe	36	34	41	42	42	45	48	50
Policealne	16	14	31	34	38	38	37	41
Wyższe	1	1	2	2	2	3	3	4
UCZNIOWIE I STUDENCI								
Podstawowe	27.943	28.538	23.952	19.310	15.241	14.747	14.156	13.111
Gimnazja	-	-	-	3.255	6.131	8.947	8.718	8.387
Zasadnicze zawodowe	7.478	6.447	4.933	4.764	4.574	2.988	2.097	1.398
Średnie	11.454	12.274	16.586	17.205	17.772	14.802	15.396	15.888
- ogólnokształcące	3.654	4.690	8.239	9.108	9.732	7.712	8.187	8.558
- zawodowe	7.800	7.584	8.347	8.097	8.040	7.090	7.209	7.330
Policealne	1.970	1.805	2.961	2.862	2.992	3.335	3.947	4.303
Wyższe	9.207	10.250	27.996	29.228	30.468	32.891	34.034	34.733

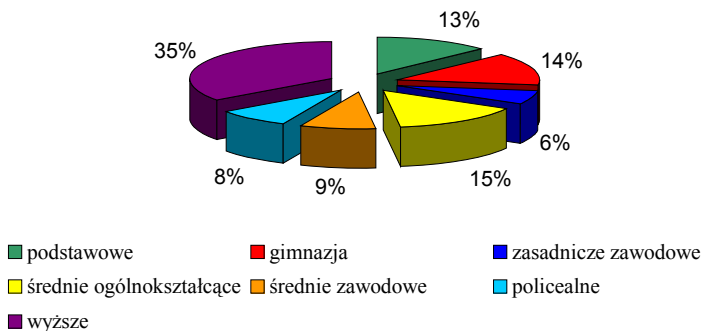
Rys. 23. Szkolnictwo według liczby uczniów i studentów
Rok szkolny 2003/2004

Od roku szkolnego 2002/03 znacząco wzrosła liczba absolwentów w wyniku pojawienia się pierwszego rocznika absolwentów gimnazjów. W roku 2003/04 największy wzrost liczby absolwentów (o 31%) zanotowano w liceach ogólnokształcących. O 22% wzrosła liczba absolwentów szkół policealnych. W porównaniu z rokiem 1990/91 największy przyrost absolwentów zanotowały szkoły wyższe - o 564%.

Szkoły wyższe dominują także w strukturze absolwentów, wydając 35% wszystkich absolwentów. W strukturze tej odnotowano od początku lat dziewięćdziesiątych zasadnicze zmiany. Udział absolwentów szkół wyższych wzrósł z 12%. Spadł natomiast znacząco udział absolwentów szkół zasadniczych zawodowych z 23,4% do 6,1%.

Rys. 24. Szkolnictwo ogólnokształcące, zawodowe i wyższe według liczby absolwentów
Rok szkolny 2003/2004

Tabl. 36. Szkolnictwo ogólnokształcące, zawodowe i wyższe – absolwenci, nauczyciele

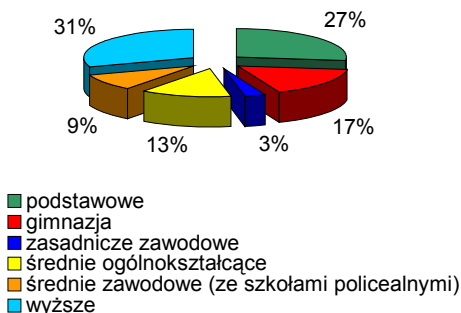
Wyszczególnienie	1990/91	1992/93	1998/99	1999/00	2000/01	2001/02	2002/03	2003/04
ABSOLWENCI								
Podstawowe	3.020	3.301	3.663	3.648	6.194	2.665	2.650	2.668
Gimnazjalne	-	-	-	-	-	-	2.949	2.833
Zasadnicze zawodowe	2.084	2.059	1.373	1.372	1.399	1.358	1.296	1.235
Średnie	2.107	2.323	3.621	3.556	3.601	3.770	4.098	4.751
- ogólnokształcące	745	902	1.685	1.574	1.904	2.152	2.282	2.999
- zawodowe	1.362	1.421	1.936	1.982	1.697	1.618	1.816	1.752
Policealne	630	988	1.516	1.340	1.463	1.020	1.370	1.674
Wyższe	1.067	1.431	4.105	5.294	6.236	6.128	7.333	7.087
NAUCZYCIELE PEŁNOZATRUDNIENI								
Podstawowe	1.556	1.563	1.637	1.399	1.196	1.111	1.242	x
Gimnazja	-	-	-	157	409	624	771	x
Zasadnicze zawodowe	305	260	248	245	236	186	139	x
Średnie	897	869	1.016	1.290	1.133	966	953	x
- ogólnokształcące	236	236	395	492	561	479	618	x
- zawodowe (łącznie ze szkołami policealnymi)	661	633	621	798	572	487	735	x
Wyższe	987	1.042	1.220	1.257	1.285	1.351	1.384	x

Ponieważ brak jest danych o nauczycielach za ostatni z omawianych okresów porównania dokonywane są do roku wcześniejszego.

W stosunku do roku szkolnego 1990/91 liczba nauczycieli wzrosła o 744 osoby, tj. o 19,9%. Spadła jedynie liczba nauczycieli w zasadniczych szkołach zawodowych - o 166 osób, tj. 54,4% oraz w szkołach podstawowych (w związku ze zmianami struktury kształcenia wprowadzającymi sześcioletni system szkoły podstawowej i trzyletnie gimnazjum) o 314 osób, tj. 20,2%. Funkcjonujące od czterech lat gimnazja zatrudniały w roku 2002/03 już 771 nauczycieli. Systematycznie rośnie liczba nauczycieli akademickich (łącznie z nauczycielami pełnozatrudnionymi korzystającymi na koniec roku z urlopów bezpłatnych) - z 987 w roku 1991 do 1384 w 2003 roku (wzrost o 40,2%). Największy wzrost procentowy liczby nauczycieli odnotowano w szkołach średnich ogólnokształcących - o 161,9%.

W strukturze nauczycieli dominują nauczyciele zatrudnieni w szkołach wyższych.

Rys. 25. Szkolnictwo ogólnokształcące, zawodowe i wyższe według liczby nauczycieli pełnozatrudnionych
Rok szkolny 2002/2003

B. SZKOLNICTWO OGÓLNOKSZTAŁCĄCE

Szkolnictwo podstawowe (bez szkół specjalnych)

W 2003 roku w Toruniu funkcjonowało, tak jak w roku poprzednim, 35 szkół podstawowych. Liczba uczniów uczęszczających do tych szkół wynosiła 13.111.

W szkołach podstawowych obserwuje się malejącą tendencję liczby uczniów. W roku szkolnym 2003/04 największa liczba uczniów pobierała naukę w klasach szóstych (18,0%) i piątych (17,7%), najmniej uczniów uczęszczało do klas pierwszych (15,0%) i drugich (15,8%). W roku 2003 szkołę podstawową ukończyło 2.628 osób.

Ze względu na zmianę metodologii klasyfikacji szkół artystycznych (w roku szkolnym 1990/91 szkoły artystyczne I stopnia zaliczono do szkolnictwa zawodowego) nie jest możliwe dokładne określenie skali zmian w szkolnictwie podstawowym w stosunku do roku szkolnego 1990/91.

Tabl. 37. Szkoły podstawowe dla młodzieży (bez specjalnych)

Wyszczególnienie	1990/91^{a)}	1991/92	1996/97	1998/99	1999/00	2000/01	2001/02	2002/03	2003/04
Szkoły	26	27	36	38	35	35	35	35	35
Pomieszczenia do nauczania	612	658	835	854	762	629	572	582	578
Oddziały	992	1.010	1.005	969	797	656	631	616	571
Uczniowie	27.117	27.382	25.335	23.330	18.912	14.941	14.473	13.874	13.111
Absolwenci (z poprzedniego roku szkolnego)	2.875	3.069	3.363	3.522	3.460	6.041	2.617	2.605	2.628
Nauczyciele pełnozatrudnieni	1.456	1.461	1.544	1.511	1.303	1.093	1.044	1.167	x
Liczba uczniów na:									
- szkołę	1.043	1.014	704	614	540	427	414	396	375
- oddział	27	27	25	24	24	23	23	23	23
- nauczyciela pełnozatrudnionego	19	19	16	15	15	14	14	12	x

a) Bez szkół artystycznych I stopnia

Natomiast w stosunku do roku szkolnego 1991/92 odnotowano przyrost szkół podstawowych o 8 placówek (tj. o 30%), spadek pomieszczeń do nauczania o 80 (tj. o 12,2%). Liczba nauczycieli, w związku z reformą szkolnictwa, spadła o 294 osób (tj. o 20,1%). Liczba absolwentów szkół podstawowych ulega wahaniom. W stosunku do roku poprzedniego w roku 2003 liczba absolwentów wzrosła o 23 osoby (tj. o 0,9%). Spadają wskaźniki liczby uczniów na: szkołę, pomieszczenie do nauczania, oddział i nauczyciela.

Gimnazja

Rok szkolny 1999/2000 był pierwszym rokiem, w którym - zgodnie z wprowadzoną reformą oświaty - zaczęły funkcjonować gimnazja. Gimnazja liczyły w tym roku 3.164 uczniów w klasach pierwszych i 145 nauczycieli pełnozatrudnionych.

Do roku szkolnego 2001/02 liczba gimnazjów wzrosła o trzy i wyniosła 32. Od trzech lat dane dotyczące tych szkół nie wykazują większych fluktuacji. Liczba uczniów w roku 2003/04, w porównaniu z poprzednim spadła o 120 (tj. 1,4%) i wyniosła 8.387 osób. Liczba nauczycieli w roku 2002/03 wynosiła 704.

Tabl. 38. Gimnazja dla młodzieży (bez specjalnych)

Wyszczególnienie	1999/00	2000/01	2001/02	2002/03	2003/04
Szkoły	29	30	32	32	32
Pomieszczenia do nauczania	205	220	313	300	323
Oddziały	124	224	362	350	341
Uczniowie	3.164	5.944	8.731	8.507	8.387
Absolwenci (z poprzedniego roku szkolnego)		-	-	2.893	2.790
Nauczyciele pełnozatrudnieni	145	382	587	704	x
Liczba uczniów na:					
- szkołę	109	198	273	266	262
- oddział	26	24	24	24	25
- nauczyciela pełnozatrudnionego	22	16	15	12	x

Licea ogólnokształcące

W stosunku do roku szkolnego 1990/91 liczba liceów ogólnokształcących dla młodzieży wzrosła ponad dwukrotnie - z 7 do 17 placówek. W związku z tym wzrosła również, i to niemal trzykrotnie, liczba pomieszczeń do nauczania - ze 115 do 342. W tym samym czasie wahała się liczba uczniów i oddziałów. Wartości te były największe w roku szkolnym 2000/01. Mimo spadku w kolejnych latach nadal są wyraźnie większe od wielkości z początku lat 90-tych.

Na początku roku szkolnego 2003/04 największa liczba uczniów pobierała naukę w klasach pierwszych (ponadgimnazjalnych) - 34,8%. Najmniej uczniów - 186 osób (tj. 2,5%) uczęszczało do klas trzecich (ponadpodstawowych), co związane było z brakiem naboru do pierwszych klas liceów ogólnokształcących dwa lata wcześniej. W roku szkolnym 2003/04 największa liczba uczniów liceów (ponadpodstawowych) - 57,1% kształciła się w klasach o profilu ogólnym.

Od roku 1990 odnotowano przyrost liczby absolwentów o 1.667 (tj. o 246,6%).

Wskaźnik liczby uczniów na szkołę wykazywał tendencję rosnącą do roku 2000/01, natomiast w kolejnych latach spadał znacząco i wyniósł w roku 2003/04 445 osób. Stabilna jest liczba uczniów na oddział, maleje w ostatnich latach liczba uczniów przypadająca na pełnozatrudnionego nauczyciela.

Od 1998 roku pod patronatem UMK działa jedyne w Polsce Gimnazjum Akademickie kształcące szczególnie uzdolnioną młodzież.

C. SZKOLNICTWO ZAWODOWE

Ze względu na zmianę metodologii klasyfikacji szkół artystycznych (jedynie w roku szkolnym 1990/91 szkoły artystyczne I stopnia zaliczono do szkolnictwa zawodowego) nie jest możliwe dokładne określenie skali zmian w szkołach zawodowych.

W roku 2003/04 w porównaniu z rokiem szkolnym 1991/92 odnotowano spadek liczby placówek o 2 szkoły (3,4%). Niemal dwukrotnie spadła liczba szkół zasadniczych, wzrosła natomiast ilość szkół średnich i policealnych. Istotne zmiany zanotowano w stosunku do roku 2002/03 - jedynie liczba szkół średnich pozostała na niezmiennym poziomie, zmniejszyła się o 21% (tj. 3 placówki) ilość szkół policealnych i o 1/3 (tj. 6 placówek) liczba szkół zasadniczych.

Liczba pomieszczeń do nauczania ulega wahaniom, jednak należy zauważyć tendencję malejącą. W roku 2004 w stosunku do poprzedniego roku szkolnego, spadła ona o 29 sal (tj. o 8,4%).

W roku szkolnym 2003/04 odnotowano najmniejszą liczbę uczniów od roku szkolnego 1991/92 (spadek o 5775 osób, tj. 41%). W grupie uczniów szkół zasadniczych zawodowych spadek liczby uczniów w analizowanym okresie wyniósł 5.182 osób (tj. o 79,8%).

Zmiany w liczbie uczniów szkół mają wpływ na liczbę ich absolwentów, choć w przypadku szkół zasadniczych ten wpływ nie jest w ostatnich latach tak wyraźny. W analizowanym okresie w grupie absolwentów szkół zasadniczych zawodowych odnotowano spadek o 715 osób (tj. o 37,2%). W szkołach średnich przyrost wyniósł 51 absolwentów, tj. 4,9%. W ostatnim z analizowanych okresów liczba absolwentów wszystkich typów szkół była mniejsza niż w roku poprzednim

Liczba nauczycieli szkół zawodowych charakteryzuje się tendencją malejącą. W roku szkolnym 2002/03 wyniosła ona 574 osoby.

Wskaźnik średniej liczby uczniów w szkołach średnich i policealnych ulegał w analizowanym okresie wahaniom. W ostatnim roku wzrosła średnia liczba uczniów we wszystkich typach szkół, ale jedynie w szkołach policealnych jest to tendencja stała.

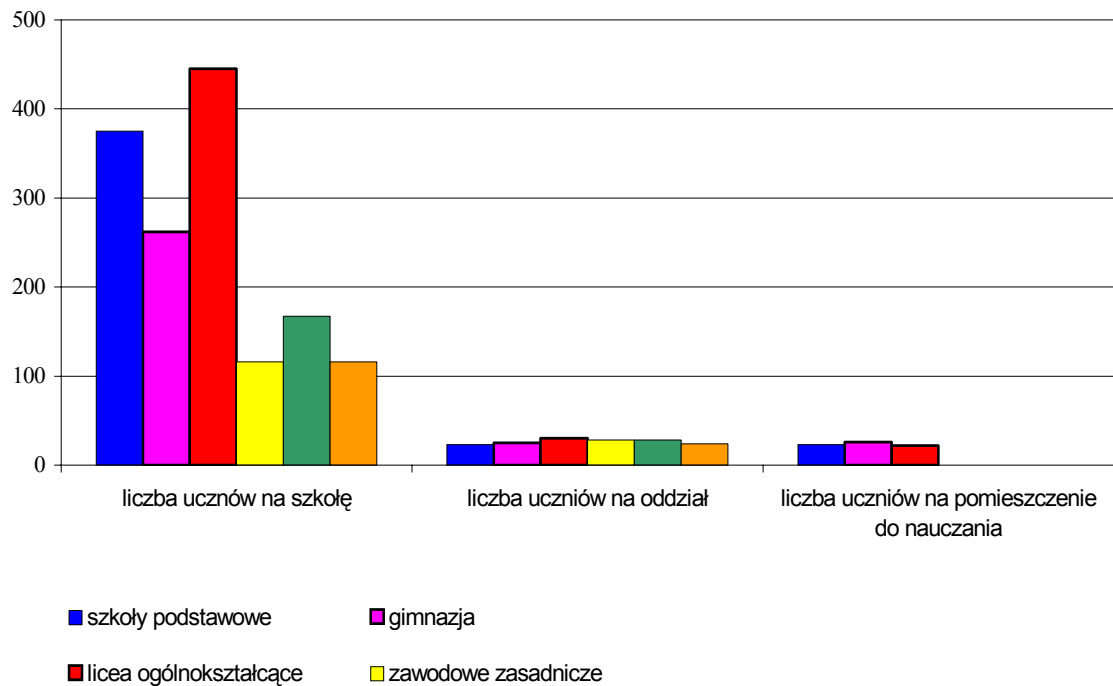
Tabl. 39. Licea ogólnokształcące dla młodzieży (bez specjalnych)

Wyszczególnienie	1990/91	1992/93	1996/97	1998/99	1999/00	2000/01	2001/02	2002/03	2003/04
Szkoły	7	12	13	15	15	15	15	16	17
Pomieszczenia do nauczania	115	134	204	212	270	304	282	359	342
Oddziały	113	139	205	239	269	289	232	242	249
Uczniowie	3.392	4.271	6.468	7.526	8.408	9.069	7.090	7.460	7.570
Absolwenci (z poprzedniego roku szkolnego)	676	831	1.219	1.543	1.464	1.593	1.899	2.060	2.343
Nauczyciele pełnozatrudnieni	223	223	285	384	480	549	479	518	x
Liczba uczniów na:									
- szkołę	485	356	498	502	561	605	473	466	445
- oddział	30	31	32	31	31	31	31	31	30
- nauczyciela pełnozatrudnionego	15	19	23	20	18	17	15	12	x

Tabl. 40. Szkoły zawodowe dla młodzieży

Wyszczególnienie	1990/91	1991/92	1996/97	1998/99	1999/00	2000/01	2001/02	2002/03	2003/04
Szkoły ogółem	65	58	59	59	60	61	60	65	56
Zasadnicze zawodowe	26	21	16	15	16	16	16	18	12
Średnie	28	27	29	28	29	28	29	33	33
Policealne	11	10	14	16	15	17	15	14	11
Pomieszczenie do nauczania ogółem (bez szkół specjalnych)	400	414	377	433	415	422	392	344	315
Zasadnicze zawodowe	144	101	137	101	115	114	108	88	41
Średnie	235	266	188	231	234	240	208	172	221
Policealne	21	47	52	101	66	68	76	84	53
Uczniowie ogółem	14.809	14.095	13.034	13.022	12.491	12.104	9.369	8.596	8.320
Zasadnicze zawodowe	7.381	6.580	5.082	4.864	4.715	4.553	2.950	2.064	1.398
Średnie	6.374	6.260	6.533	6.708	6.286	6.208	4.995	5.037	5.519
Policealne	1.054	1.255	1.419	1.450	1.305	1.343	1.424	1.495	1.403
Absolwenci ogółem	3.409	3.506	3.439	3.216	3.362	3.104	3.111	3.202	2.824
Zasadnicze zawodowe	1.946	1.923	1.582	1.319	1.286	1.383	1.342	1.296	1.208
Średnie	1.101	1.049	1.362	1.273	1.455	1.271	1.283	1.389	1.100
Policealne	362	534	495	624	621	450	486	517	516
Nauczyciele ogółem	956	943	851	869	798	760	637	574	x
Zasadnicze zawodowe	305	246	301	248	245	236	186	139	x
Średnie i policealne	651	697	550	621	553	524	451	435	x

Rys. 26. Uczniowie w szkołach podstawowych, gimnazjalnych, ogólnokształcących i zawodowych
Rok szkolny 2003/04

D. SZKOLNICTWO WYŻSZE

Najwięcej studentów - 92,9% ogółu - studiuje na Uniwersytecie Mikołaja Kopernika. W roku 2003/04, kobiety stanowiły 65,7% ogółu studiujących. Drugą pod względem ilości studiujących jest Wyższa Szkoła Bankowa - 6,7% ogółu studiujących, w tym 60,7% kobiet.

Tabl. 41. Studenci w Toruniu w latach 2000/01 - 2003/04

LATA	2000/01	2001/02	2002/03	2003/04
OGÓLEM	30.468	32.891	34.034	34.733
w tym:				
Uniwersytet Mikołaja Kopernika ogółem	28.723	30.739	31.625	32.099
(w tym kobiety)	18.678	20.137	20.527	21.102
- dzienne	14.092	15.640	16.815	17.455
- zaoczne	14.498	14.939	14.692	14.501
- eksternistyczne	133	160	118	143
Wyższa Szkoła Bankowa ogółem	1.745	2.002	2.167	2.140
(w tym kobiety)	1.163	1.353	1.366	1.300
- dzienne	657	772	785	757
- wieczorowe	360	315	230	178
- zaoczne	728	915	1.152	1.205
Wyższa Szkoła Kultury Społecznej i Medialnej ogółem	-	150	242	330
(w tym kobiety)	-	79	118	164
- dzienne	-	60	145	208
- zaoczne	-	90	97	122

W latach 1990-2003 wzrosła liczba studentów zarówno na studiach dziennych jak i na studiach dla pracujących (zaocznych i eksternistycznych), co spowodowało przyrost liczby studentów ogółem o 25.526 osób (tj. o 277,2%). Od kilku lat mamy do czynienia już tylko z powolnym wzrostem.

Liczba studentów na studiach wieczorowych i zaocznych rosta w analizowanym okresie zdecydowanie szybciej od przyrostu liczby studentów na studiach dziennych.

Studiujący na studiach dziennych stanowili w roku akademickim 2003/04 53,3% ogółu studentów. W roku akademickim 1990/91 udział ten kształtował się na poziomie 72,9%. Należy jednak zauważyć wzrost tego wskaźnika w ostatnim roku. Studiujące w Toruniu kobiety stanowiły 65,3% ogółu studentów.

W roku akademickim 2003/04 najwięcej studentów stanowiła grupa biznesu i administracji - 11.591 osób (33,4%), grupa humanistyczna - 5.658 osób (16,3%), grupa prawna - 3.714 osób (10,7%) i grupa społeczna - 3.649 osób (10,5%).

Tabl. 42. Studenci i absolwenci ^{a)} szkół wyższych

Wyszczególnienie	1990/91	1992/93	1996/97	1998/99	1999/00	2000/01	2001/02	2002/03	2003/04
OGÓLEM									
Studenci	9.207	10.250	23.661	27.899	29.228	30.468	32.891	34.034	34.733
Absolwenci	1.067	1.431	2.856	4.166	5.386	6.236	6.128	7.333	7.087
STUDIA DZIEENNE									
Studenci	6.709	7.544	11.054	12.938	13.716	14.749	16.472	17.745	18.510
Absolwenci	793	955	1.662	2.058	2.392	2.566	2.584	2.947	2.714
STUDIA DLA PRACUJĄCYCH									
Studenci	2.498	2.706	12.607	14.961	15.512	15.719	15.944	16.289	16.223
Absolwenci	274	476	1.194	2.108	2.994	3.670	3.544	4.386	4.373

a) łącznie z eksternami

Tabl. 43. Nauczyciele akademicy pełnozatrudnieni UMK

Wyszczególnienie	1990/91	1992/93	1996/97	1998/99	1999/00	2000/01	2001/02	2002/03	2003/04
Ogółem w tym:	987	1.042	1.128	1.187	1.218	1.253	1.301	1.391	x
- profesorowie	159	209	237	270	272	288	303	347	x
- docenci, adiunkci dr hab.	73	51	95	77	87	80	83	103	x
- pozostali nauczyciele akademicy	755	782	796	840	859	885	915	941	x

Przyrost liczby studentów skutkował wzrostem liczby absolwentów w latach kalendarzowych. W latach 1990-2002 nastąpił prawie siedmiokrotny przyrost liczby absolwentów ogółem, która wyniosła w 2002 roku 7.333 osób. W ostatnim z analizowanych lat akademickich liczba absolwentów była niższa - na studiach dziennych o 233 osoby (tj. 7,9%) w porównaniu z rokiem poprzednim, natomiast na studiach zaocznych i wieczorowych o 13 osób (tj. 0,2%).

Od 1998 roku liczba absolwentów studiów dla pracujących stanowi większość ogółu absolwentów. W 2003 roku absolwenci studiów dziennych stanowili 38,3%, podczas gdy w 1990 roku udział ten wynosił 74,3%.

Kobiety stanowiły 72,1% ogólnej liczby absolwentów. W 2003 roku największa liczba absolwentów pochodziła z grupy biznesu i administracji - 3.178 osób, czyli 44,8% ogólnej liczby absolwentów.

Liczba nauczycieli akademickich zatrudnionych na Uniwersytecie Mikołaja Kopernika w analizowanym okresie systematycznie rosła. W stosunku do 1990 roku przyrost liczby nauczycieli akademickich w 2002 roku wyniósł 404 osoby (tj. 40,9%). W roku 2002 liczba nauczycieli akademickich wzrosła, w porównaniu do roku poprzedniego o 90 osób (tj. o 6,9%). Najwyższy wzrost o 44 osoby (tj. o 14,5%) odnotowano w grupie profesorów.

E. WYCHOWANIE PRZEDSZKOLNE

W 1992 roku odnotowano spadek liczby placówek wychowania przedszkolnego o ponad połowę (tj. o 43 placówki). Od tego czasu wielkość ta jest stabilna - w 2004 roku wyniosła 38 placówek.

Liczba dzieci uczęszczających do przedszkoli i oddziałów przedszkolnych ulegała w latach 1990-2003 wahaniom, jednak od roku 1996 stale się zmniejsza - w ostatnim analizowanym roku o 50 dzieci (tj. o 1,1%).

Nieco inaczej zmienia się ilość nauczycieli, ale w poprzednim roku również nastąpił spadek - o 10 osób (tj. o 3,1%). Za ostatni rok brak danych.

Skutkiem spadku ilości placówek wychowania przedszkolnego był spadek miejsc w przedszkolach - w 1992 roku o 1987 miejsc (tj. o 32,8%). Później liczba miejsc w przedszkolach uległa wahaniom, w 2004 roku wzrosła w porównaniu do roku poprzedniego o 132 (tj. o 3,2%) i wyniosła 4.260.

Skutkiem przedstawionych wyżej zmian był wzrost liczby dzieci przypadających na przedszkole z 97 w 1990 roku do 137 w roku 2004.

Tabl. 44. Wychowanie przedszkolne (stan w październiku)

Wyszczególnienie	1990/91	1992/93	1996/97	1998/99	1999/00	2000/01	2001/02	2002/03	2003/04
PLACÓWKI									
Ogółem	84	41	36	37	39	39	39	38	38
Przedszkola	57	39	34	34	35	35	35	34	33
Oddziały przedszkolne	27	2	2	3	4	4	4	4	5
DZIECI									
Ogółem	7.605	4.940	5.226	5.070	5.012	4.932	4.698	4.677	4.627
Przedszkola	5.541	4.913	5.203	5.042	4.960	4.894	4.586	4.567	4.506
Oddziały przedszkolne	2.064	27	23	28	52	38	112	110	121
NAUCZYCIELE (pełnozatrudnieni * i niepełnozatrudnieni)									
Ogółem	581	309	360	373	394	394	328	318	x
Przedszkola	476	306	358	370	382	383	319	310	x
Oddziały przedszkolne	105	3	2	3	12	11	9*	8*	x
MIEJSCA W PRZEDSZKOLU (bez oddziałów przy szkole)									
Ogółem	6.053	4.066	4.096	4.318	4.311	4.381	4.240	4.128	4.260

OCHRONA ZDROWIA

1. Tablice działu opracowano na podstawie danych z Urzędu Statystycznego w Toruniu i Wydziału Zdrowia i Polityki Społecznej Urzędu Miasta.

2. Prezentowane dane - jeśli nie zaznaczono inaczej - dotyczą miasta Torunia.

3. Do zakładów cywilnej służby zdrowia zaliczono placówki nadzorowane przez Ministerstwo Zdrowia i Polityki Społecznej, samorząd terytorialny oraz inne placówki.

Na mocy ustawy z dnia 30.08.1991 r. (Dz. U. Nr 91, poz. 408 z póź. zm.) mogą być tworzone publiczne i niepubliczne zakłady opieki zdrowotnej.

Publiczny zakład opieki zdrowotnej - zakład utworzony przez: ministra lub centralny organ administracji rządowej, wojewodę lub jednostkę samorządu terytorialnego.

Niepubliczny zakład opieki zdrowotnej - zakład utworzony przez: kościół lub związek wyznaniowy, pracodawcę, fundację, związek zawodowy, samorząd zawodowy, stowarzyszenie, inną krajową lub zagraniczną osobę prawną lub fizyczną, a także spółkę nie mającą osobowości prawnej.

4. Dane dotyczące personelu służby zdrowia obejmują personel zatrudniony podstawowo (etatowo) w zakładach służby zdrowia udzielających świadczeń ludności. Dane o pracownikach medycznych nie obejmują osób, dla których głównym miejscem pracy są gabinety prywatne. Nie uwzględniony został personel medyczny zatrudniony m.in. w stacjach sanitarno-epidemiologicznych, w średnich szkołach medycznych, na stanowiskach administracyjnych, w Wydziałach Zdrowia i Polityki Społecznej.

5. Dane o łóżkach w zakładach służby zdrowia dotyczą łóżek rzeczywistych znajdujących się stale w salach dla chorych lub przygotowanych na ich przyjęcie.

Do łóżek rzeczywistych nie zalicza się łóżek czasowo dostawionych. Dane o łóżkach w szpitalach ogólnych wykazano bez łóżek dla noworodków i wcześniaków.

Personel służby zdrowia

W latach 1990-2003 występowały wahania wielkości zatrudnienia we wszystkich grupach personelu służby zdrowia, poza grupą zawodową pielęgniarek, w której obserwowano coroczny przyrost zatrudnienia.

W stosunku do 1990 roku liczba lekarzy wzrosła o 135 (tj. o 25,1%), liczba pielęgniarek o 221 (tj. o 18,7%), a liczba położnych o 3 (tj. o 2,1%). Spadła zaś liczba lekarzy dentyistów o 18 (tj. o 14,4%). W porównaniu do roku 2002 spadła jedynie liczba położnych - o 4 osoby, tj. 2,7%. Liczba lekarzy wzrosła o 31 (tj. 4,8%), liczba dentyistów o 13 (tj. 13,8%), a liczba pielęgniarek o 10 (tj. 0,7%).

W analizowanym okresie również wskaźniki liczby personelu służby zdrowia na 10.000 ludności ulegały wahanom. W stosunku do 2002 roku wskaźnik liczby lekarzy wzrósł o 1,7 osoby i wyniósł 32,2. Odwrotnością tego wskaźnika jest liczba ludności przypadającej na jednego lekarza, która spadła z 376 osób w 1990 roku do 311 osób w 2002 roku. Wskaźnik liczby lekarzy liczony dla Polski osiągnął w 2003 roku poziom 436 osób na lekarza.

W stosunku do 1990 roku spadł wskaźnik liczby lekarzy dentyistów na 10.000 ludności - wyniósł 5,1. W Polsce w 2003 roku wyniósł on 2,8.

Tabl. 45. Personel służby zdrowia (stan w dniu 31 XII)

Wyszczególnienie	1990	1992	1994	1996	1998	2000	2001	2002	2003
Lekarze	538	572	557	578	632	622	655	642	673
Lekarze dentyści	125	109	108	97	121	99	101	94	107
Pielęgniarki	1.182	1.176	1.205	1.237	1.297	1.313	1.336	1.393	1403
Położne	143	158	141	141	150	147	152	150	146
na 10.000 ludności									
Lekarze	26,6	28,3	27,3	28,2	30,7	30,4	31,9	30,5	32,2
Lekarze dentyści	6,2	5,4	5,3	4,7	5,9	4,8	4,9	4,5	5,1
Pielęgniarki	58,5	58,3	59,1	60,3	62,9	64,3	65,0	66,1	67,1
Położne	7,1	7,8	6,9	6,9	7,3	7,2	7,4	7,1	7,0

Tabl. 46. Zakłady stacjonarnej opieki zdrowotnej

Wyszczególnienie	1990	1992	1994	1996	1998	2000	2001	2002	2003
Szpitala	2	4	5	5	4	4	5	5	5
Łóżka w szpitalach	1.309	1.355	1.353	1.333	1.271	1.251	1.223	1.208	1218
Liczba ludności na 1 łóżko	154	149	151	154	162	163	168	174	172
LECZENI W SZPITALACH (w tysiącach)									
Bez ruchu międzyoddziałowego	36,0	37,9	44,5	45,8	40,9	46,6	48,5	53,8	54,8
Osobodni leczenia	396,3	368,6	378,2	353,9	339,8	353,2	342,2	344,7	334,2

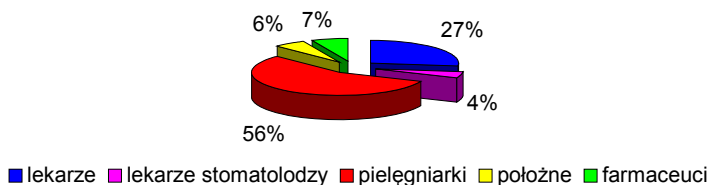
Wskaźnik liczby pielęgniarek na 10.000 ludności wzrósł od 1990 roku o 8,6 i wyniósł 67,1. W 2003 roku w Polsce wskaźnik ten wynosił 47,5.

Na 10.000 mieszkańców w kraju przypadało w 2003 roku 5,5 położnych, w Toruniu wskaźnik ten wynosił 7,0.

Wszystkie wskaźniki dla Torunia w całym analizowanym okresie były korzystniejsze od wskaźników krajowych.

W strukturze personelu służby zdrowia dominują pielęgniarki. W stosunku do struktury personelu służby zdrowia z roku 1990 nie odnotowano zasadniczych zmian.

Rys. 27. Personel służby zdrowia
Stan w dniu 31 XII 2003 r.

Stacjonarna opieka zdrowotna

Obecnie w Toruniu funkcjonuje 5 szpitali: Szpital Miejski z Przychodnią Specjalistyczną, Wojewódzki Szpital Zespolony, Wojewódzki Szpital Dziecięcy, Wojewódzki Szpital Obserwacyjno-Zakaźny, MATOPAT Szpital Specjalistyczny Niepubliczny. Liczba szpitali wzrosła od 1990 roku o trzy.

W roku 2003 liczba łóżek w szpitalach wyniosła 1.218 i wzrosła w porównaniu z rokiem 2002 o 10.

Liczba osób leczonych w szpitalach wzrosła w porównaniu z 2001 rokiem o 1.000 osób (tj. o 1,9%). Na 1 łóżko rzeczywiste przypadało w 2003 roku 45 leczonych.

W analizowanym okresie liczba dni pobytu chorych w szpitalu (osobodni leczenia) uległa obniżeniu. Od 1990 roku odnotowano spadek o 62,1 tys. osobodni. W liczbie osobodni uwzględniono również dni pobytu chorych w szpitalach na łóżkach czasowo dostawionych. Średni okres pobytu chorego w szpitalu (stosunek liczby osobodni do liczby leczonych w ciągu analizowanego okresu) wyniósł w 2003 roku 6,1 dni i skrócił się 0,3 dnia w stosunku do 2002 roku, ale aż o 5,9 dnia w porównaniu z rokiem 1990.

W ramach stacjonarnej opieki zdrowotnej w Toruniu działa również Wojewódzki Ośrodek Lecznictwa Psychiatrycznego.

Tabl. 47. Ambulatoryjna opieka zdrowotna

Wyszczególnienie	1994	1998	Wyszczególnienie	1999	2001	2002	2003
ZAKŁADY (przychodnie) stan w dniu 31.XII							
- rejonowe	15	15	- ogólne	30	31	39	55
- specjalistyczne	11	14	- służby medycyny pracy	16	10	8	14
- spółdzielcze	2	2	- spółdzielcze	1	1	-	-
- rehabilitacyjne	3	2	- rehabilitacyjne	2	2	-	-
- akademicka	1	1	- akademicka	1	1	-	-
-	-	-	- poradnie	11	13	15	x
-	-	-	- praktyki lekarskie*	30	35	43	48
- PKP	5	4	-	-	-	-	-

*) działające na podstawie umowy z Narodowym Funduszem Zdrowia

Tabl. 47. Ambulatoryjna opieka zdrowotna (c.d.)

Wyszczególnienie	1994	1998	Wyszczególnienie	1999	2001	2002	2003
PORADY UDZIELONE W PRZYCHODNIACH (w tysiącach)							
- rejonowe	623,6	702,1	- ogólne	1.101,3	1.044,6	1.365,2	1.580,8
- specjalistyczne	358,3	522,9	- służby medycyny pracy	326,9	105,7	76,6	79,3
- spółdzielcze	21,6	10,6	- spółdzielcze	10,6	6,5	-	-
- rehabilitacyjne	15,7	4,5	- rehabilitacyjne	3,5	2,2	-	-
- akademicka	38,8	48,9	- akademicka	55,3	70,5	-	-
-	-	-	- pozostałe	204,3	248,8	-	-
-	-	-	- poradnie	188,2	210,3	199,8	x
-	-	-	- praktyki lekarskie	76,4	120,4	159,5	161,3
- PKP	93,6	89,5	-	-	-	-	-

Ambulatoryjna opieka zdrowotna

Lecznictwo ambulatoryjne w Toruniu realizowane było w 2003 roku w 117 zakładach: w 69 przychodniach i w ramach 48 praktyk lekarskich, działających na podstawie umowy z Kasą Chorych.

Liczba porad udzielonych ogółem w 2003 roku (łącznie z poradami lekarzy dentyistów) wyniosła 1.821,4 tys.

W przeliczeniu na 1 mieszkańca w Toruniu udzielono 9 porad lekarskich. W Polsce w 2002 roku w przeliczeniu na 1 mieszkańca udzielono 6 porad.

Apteki

Od 1990 roku liczba aptek wzrosła o 38 placówek (tj. o 165,2%). Apteki prywatne stanowiły 98% ogólnej liczby aptek.

W wyniku wzrostu liczby aptek spadła liczba ludności przypadającej na 1 aptekę. Liczba ludności na 1 aptekę w 2003 roku wyniosła 3,4 tys. i spadła w porównaniu z rokiem 1990 o 5,4 tys. (tj. o 61,4%).

Żłobki

Funkcję opiekuńczo-wychowawczą dla najmłodszych dzieci sprawują w Toruniu żłobki miejskie. Ich liczba od 1993 roku, kiedy to odnotowano spadek o 8 placówek (tj. o 66,7%), do 1999 roku nie zmieniła się. W roku 2000 liczba żłobków zmniejszyła się do trzech (o 1 placówkę) i nie zmieniła się do roku 2003.

Skutkiem spadku liczby placówek było zmniejszenie liczby miejsc rzeczywistych w żłobkach w stosunku do 1990 roku o 445 (tj. o 65,4%).

Liczba dzieci przebywających w żłobkach ulega wahaniom. W 2003 roku w żłobkach przebywało 391 dzieci.

Tabl. 48. Apteki

Stan w dniu 31 XII

Wyszczególnienie	1990	1992	1994	1996	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
Apteki	23	32	34	38	44	50	53	58	60	61	59
- w tym prywatne	-	-	-	-	-	46	50	55	57	60	-
Liczba ludności w tys. na 1	8,8	6,3	6,0	5,4	4,7	4,1	3,9	3,5	3,5	3,4	3,5

Tabl. 49. Żłobki

Stan w dniu 31 XII

Wyszczególnienie	1990	1992	1993	1996	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
Żłobki	12	6	4	4	4	4	3	3	3	3	3
Miejsca rzeczywiste	680	400	280	280	285	285	235	235	235	235	235
Dzieci przebywające	-	649	492	525	563	518	460	383	423	391	425

Statystyczna ocena stanu zdrowia mieszkańców

Do oceny wykorzystano negatywne mierniki zdrowia – umieralność, chorobowość i zachorowalność. Prezentowane w materiale dane pochodzą z opracowań Kujawsko-Pomorskiego Centrum Zdrowia Publicznego w Bydgoszczy.

Tabl. 50. Zgony i ich struktura wg głównych przyczyn w Toruniu

Rok	Liczba zgonów ogółem	Choroby układu krążenia		Nowotwory		Choroby układu oddechowego		Choroby układu trawiennego	
		Liczba	*	Liczba	*	Liczba	*	Liczba	*
1999	1746	708	3,43	494	2,39	135	0,65	70	0,34
2000	1703	660	3,2	489	2,37	116	0,56	71	0,34
2001	1660	703	3,5	467	2,33	84	0,42	75	0,37
2002	1663	666	3,23	487	2,36	82	0,4	69	0,33
2003	1760	698	3,39	544	2,65	91	0,44	57	0,28
2004	1661	670	4,29	506	2,47	88	0,43	59	0,28

* współczynnik umieralności na 1 tys. ludności

Podstawowymi przyczynami zgonów w Toruniu, tak jak w woj. kujawsko-pomorskim i Polsce, są choroby układu krążenia, stanowiące ok. 40% ogółu przyczyn, nowotwory złośliwe oraz choroby układu oddechowego i zewnętrzne przyczyny tj. wypadki, zatrucia, zabójstwa, samobójstwa.

W chorobach układu krążenia dominują zgony z powodu miażdżycy, choroby niedokrwiennej serca, zawału serca oraz chorób naczyń mózgowych. Wśród nowotworów przodują umiejscowione w obrębie narządów oddechowych (oskrzela i płuca), narządów trawiennych (żołądek, jelito grube, trzustka) oraz piersi i narządów płciowych kobiet.

Tabl. 51. Dane o stanie zdrowia osób w wieku 19 lat i więcej, będących pod opieką lekarza podstawowej opieki zdrowotnej w Toruniu u których stwierdzono schorzenie

Rozpoznanie	2001	2002	2003	2004
Nowotwory	780	1.042	1.020	1312
Gruźlica	75	91	87	122
Choroby tarczycy	1.822	2.236	2.334	2833
Cukrzyca	3.274	4.967	4.176	5576
Niedokrwistość	1.140	1.223	1.040	1448
Choroby obwodowego układu nerwowego	3.886	3.761	4.116	4790
Choroby układu krążenia w tym:	19.961	26.355	25.517	29467
- przewlekła choroba reumatyczna	1.610	1.616	1.460	1498
- choroba nadciśnieniowa				
- choroby naczyń mózgowych	9.576	13.279	13.664	16791
- niedokrwienność serca	1.835	2.283	1.606	1784
	6.242	8.323	7.927	9242
Przewlekły nieżyt oskrzeli	2.683	3.442	4.363	4496
Przewlekłe choroby układu trawiennego	3.843	4.510	4.808	5199
Choroby układu mięśniowo-kostnego i tkanki łącznej	7.268	8.247	8.252	9626
Pacjenci z innymi schorzeniami wymagający opieki czynnej	2.153	3.229	2.287	2383
Ogółem	41.378	54.655	49.750	59760

W 2004r. pod opieką lekarzy podstawowej opieki zdrowotnej było 59.760 osób w wieku 19 lat i więcej, u których stwierdzono schorzenia tj. o 4.790 osób więcej niż w roku 2003. Po raz pierwszy stwierdzono schorzenie u 7.384 osób.

Podobnie jak w latach poprzednich najczęstszymi problemami zdrowotnymi były choroby układu krążenia. Znaczącą grupę pacjentów stanowią osoby leczące się z powodu cukrzycy, chorób układu mięśniowo – kostnego i tkanki łącznej, przewlekłych chorób układu trawiennego, przewlekłego nieżytu oskrzeli.

Dane dotyczące struktury hospitalizacji mieszkańców województwa gromadzi i opracowuje Kujawsko-Pomorskie Centrum Zdrowia Publicznego w oparciu o Kartę Statystyczną Szpitala Ogólną Mz/Szp-11 - 100 % kart.

Tabl. 52. Chorobowość szpitalna

Leczeni	2002r.			2003r.		
	Razem	Kobiety	Mężczyźni	Razem	Kobiety	Mężczyźni
Województwo kujawsko-pomorskie						
Liczby bezwzględne	349.432*	194.943	153.764	337.480	188.539	148.941
Współczynnik 10 tys. mieszkańców	1.686,8	01.01.22	1.535,2	1.629,9	01.01.63	1.487,8
Toruń						
liczby bezwzględne	32.972	18.927	14.045	33.191	19.261	19.930
Współczynnik 10 tys. mieszkańców	1598	1.725,3	1.453,4	1.614,3	1.760,2	1.448,3

* dla 725 osób brak danych dot. płci

W roku 2003 w szpitalach ogólnych województwa kujawsko-pomorskiego hospitalizowano 32.972 mieszkańców Torunia, tj. 1.448,3 osób na 10 tys. mieszkańców miasta. Analogiczny współczynnik hospitalizacji mieszkańców woj. kujawsko – pomorskiego był nieznacznie wyższy i wyniósł 1.487,8

Tabl. 53. Najczęstsze przyczyny pobytu mieszkańców Torunia w szpitalach

Przyczyna hospitalizacji	Liczby bezwzględne		Współczynnik hospitalizacji na 10 tys. ludności
	2002r.	2003r.	2003r.
Choroby układu krążenia w tym:	5.023	4.882	202,4
Choroba niedokrwienna serca	1.830	1.692	55,7
Choroby naczyń mózgowych	567	623	43,8
Nowotwory	3093	3287	119,4
Choroby układu trawiennego	3200	3061	108,2
Choroby układu oddechowego	3063	3030	75,2
Choroby układu moczowo-płciowego	3083	3169	181,7
Urazy, zatrucia i inne skutki działania czynników zewnętrznych	2727	2644	74,1
Niektóre choroby zakaźne i pasożytnicze	1694	1544	25,5
Choroby układu nerwowego	531	571	15,5

Tabl. 54. Zapadalność na niektóre choroby zakaźne w 2004r.

Jednostka chorobowa	Województwo kujawsko-pomorskie		Toruń	
	Liczby bezwzględne	Wskaźnik na 100 tys. ludności	Liczby bezwzględne	Wskaźnik na 100 tys. ludności
Salmonellozy-zatrucia pokarmowe	1231	59,5	185	88,8
Ospa wietrzna	11376	550,2	1160	556,7
Różyczka	635	30,7	36	17,3
Wirusowe zapalenie wątroby				
typu A	4	0,2	1	0,5
typu B	119	5,8	6	2,9
typu C	172	8,3	19	9,1
typu B+C	6	0,3	-	-
Grypa	16.624	804	3067	1472
Szczepienia p/wściekliznie osób pokąsanych	379	18,3	48	23
Świnka	15.514	750,4	1491	715

W 2004r. zarejestrowano w Toruniu najwięcej zachorowań z powodu: grypy, świnki, ospy wietrznej oraz ostrych zatruc pokarmowych o etiologii salmonellowej. W przypadku grypy i zatruc pokarmowych wskaźnik zachorowań na 100 tys. mieszkańców, w Toruniu był wyższy do wskaźnika wojewódzkiego.

POMOC SPOŁECZNA

Zadania z zakresu pomocy społecznej realizuje w Toruniu Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie, który jest jednostką organizacyjną Gminy Miasta Toruń, powołaną do realizacji zadań określonych przez ustawę o pomocy społecznej i inne ustawy.

Celem pomocy społecznej jest umożliwienie rodzinom i osobom przewycięzenia niekorzystnych dla nich sytuacji życiowych, których nie są oni w stanie pokonać wykorzystując własne środki, możliwości i uprawnienia. Zadania realizowane są poprzez wykwalifikowaną kadrę pracowników socjalnych.

Osoby i rodziny korzystające z pomocy społecznej, poza trudną sytuacją materialną, dotknięte są różnymi dysfunkcjami jak: bezrobocie, długotrwała choroba, bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych zwłaszcza w rodzinach wielodzietnych i niepełnych, sierotwo, potrzeba ochrony macierzyństwa, samotność osób starych, różnego rodzaju patologie i trudności w przystosowaniu się do życia po opuszczeniu zakładu karnego.

W roku 2004 pracownicy socjalni Działu Pomocy Środowiskowej sporządzili 17.058 wywiadów środowiskowych dotyczących przyznania pomocy. W 8.340 przypadkach podjęte zostały działania w postaci pracy socjalnej, która dotyczyła 22.560 osób. Łącznie pomocą w formie zadań własnych, zleconych i zadań powiatu objęto 5.796 rodzin, którym przyznano świadczenie w trybie decyzji - na ogólną liczbę 16.196 osób.

Dział Pomocy Środowiskowej wydał łącznie 21.346 decyzji administracyjnych z czego 19.072 pozytywnych. Najwięcej rodzin, otrzymujących pomoc, to rodziny których głównym powodem trudnej sytuacji życiowej było bezrobocie. Ten czynnik występował w 3.542 przypadkach rodzin i dotyczył 9.693 osób. Równie istotną przyczyną trudnej sytuacji życiowej była bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych. Dotyczyła ona 1.847 rodzin na ogólną liczbę 6.397 osób. Ważnym problemem jest także niepełnosprawność, która występuje w 1857 rodzinach (4449 osób).

W 2003 roku z pomocy finansowej ośrodka skorzystało 281 bezdomnych. Ogólną liczbę bezdomnych na terenie Torunia ocenia się na około 400 osób. Jest ona jednak zmienna w zależności od pory roku oraz sytuacji na rynku pracy.

Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie w 2004 roku zapewnił dożywienie w postaci gorącego posiłku 3.309 dzieciom w 50 szkołach.

W roku 2004 MOPR w Toruniu organizował i koordynował akcję wypoczynku letniego dla dzieci z rodzin zagrożonych patologią społeczną, w szczególności problemem alkoholowym. Z takiego wypoczynku w roku 2004 skorzystało 706 dzieci, których udział był finansowany ze środków Gminy Miasta Toruń.

Dział Interwencji Kryzysowych i Poradnictwa pracuje ze środowiskami szczególnie trudnymi, niewygodnymi wychowawczo, najczęściej dotkniętymi zjawiskami przemocy związanymi z problemem alkoholizmu w rodzinie. W roku 2004 pracownicy Działu Interwencji Kryzysowej i Poradnictwa Specjalistycznego podjęli 3.026 działań w związku ze zgłaszanymi sytuacjami kryzysowymi. Realizowane w ramach interwencji działania miały m.in. charakter rozmów indywidualnych, konsultacji, terapii, wizyt w środowisku zamieszkania podopiecznych, kontaktów z różnymi instytucjami pomoco-

wymi. Liczba korzystających z poradnictwa specjalistycznego wynosiła 1.309 środowisk oraz 1.644 środowiska z problemem bezrobocia, w tym długoterminową opieką należało otoczyć 503 rodzin.

Dział Pomocy Rodzinie i Dziecku utworzony został w 1999 roku. Zajmuje się: organizowaniem opieki dzieciom pozbawionym jej całkowicie lub częściowo poprzez umieszczanie ich w rodzinach zastępczych lub innych zastępczych formach opieki i wychowania rodzinnego oraz pomocą w integracji ze środowiskiem osób opuszczających placówki opiekuńczo-wychowawcze, resocjalizacyjne, zakłady dla nieletnich i rodziny zastępcze. Celem realizowania pomocy w formie Rodzin Zastępczych jest sprawowanie nad nim opieki i wychowania, w przypadku, gdy rodzice nie spełniają swojej funkcji. W 2004 roku funkcjonowało 295 rodzin zastępczych, w których umieszczono 356 dzieci, w tym 63 niepełnosprawne. W 2004 roku usamodzielnione zostało 23 osoby opuszczające rodziny zastępcze. Osoby te będą otrzymywały pomoc na kontynuowanie nauki, przez czas jej trwania, nie dłużej jednak niż do 25 roku życia. W chwili obecnej MOPR prowadzi cztery niespokrewnione zawodowe rodziny zastępcze o charakterze pogotowia rodzinnego. Ich zadaniem jest organizowanie opieki nad dzieckiem w warunkach zbliżonych do rodziny naturalnej i ochrona dzieci przed umieszczeniem ich w placówkach opiekuńczo- wychowawczych.

Dział Rehabilitacji Społecznej Osób Niepełnosprawnych zajmuje się realizacją zadań dotyczących rehabilitacji społecznej niepełnosprawnych, która finansowana jest z Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych.

Formy pomocy realizowane przez MOPR, to w szczególności dofinansowywanie: warsztatów terapii zajęciowej, uczestnictwa osób niepełnosprawnych i ich opiekunów w turnusach rehabilitacyjnych, likwidacji barier architektonicznych, w komunikowaniu się i technicznych, zaopatrzenia w sprzęt rehabilitacyjny oraz sportu, kultury, rekreacji i turystyki osób niepełnosprawnych.

Na terenie Gminy Miasta Toruń funkcjonuje Dzienny Dom Pomocy Społecznej dla 70 osób, który zapewnia całodzienny pobyt wraz z wyżywieniem, podstawowe świadczenia opiekuńcze, zdrowotne i rekreacyjno-kulturalne. W roku 2004 do Dziennego Domu Pomocy Społecznej skierowano 14 osób.

Miejskie Schronisko dla Bezdomnych Mężczyzn dysponuje 42 miejscami noclegowymi. Celem tej jednostki jest zapewnienie schronienia osobom pozbawionym dachu nad głową, zapewnienie jednego gorącego posiłku, opieki pielęgniarskiej, opiekuńczo - wychowawczej oraz pracą socjalną. W porze zimowej do schroniska przyjmowane są wszystkie osoby bezdomne. W 2004 roku ze schroniska skorzystało ogółem 352 osoby, z tego 150 opuściło schronisko w wyniku usamodzielnienia się całkowitego lub częściowego.

Środowiskowy dom Samopomocy „Caritas”, świadczy usługi w zakresie pomocy osobom ze schorzeniami psychicznymi. Jest to placówka dziennego pobytu. Dom dysponuje 25 miejscami.

Środowiskowy Dom Samopomocy im. Brata Alberta zajmuje się świadczeniem pomocy niepełnosprawnym intelektualnie. Placówka liczy 36 miejsc.

KULTURA

1. Tablice działu opracowano na podstawie danych z Urzędu Statystycznego w Toruniu oraz informacji Wydziału Kultury Urzędu Miasta.
2. Prezentowane dane - jeśli nie zaznaczono inaczej - dotyczą miasta Torunia.
3. Stan księgozbioru w bibliotekach wykazany jest w woluminach (tomach). Do księgozbioru zaliczono druki zwarte (tj. książki i broszury) oraz gazety i czasopisma.
4. Dane dotyczące bibliotek specjalistycznych zbierane są co 2 lata.
5. Muzea - dane dotyczą Muzeum Ziemi UMK oraz muzeów podległych samorządowi wojewódzkiemu i gminnemu.

Biblioteki

Biblioteki działające w mieście to: Wojewódzka Biblioteka Publiczna - Książnica Kopernikańska, Ośrodek Czytelnictwa Chorych i Niepełnosprawnych, Biblioteka Pedagogiczna, Biblioteka Główna Uniwersytetu Mikołaja Kopernika.

Biblioteki publiczne

Liczba placówek bibliotecznych (bibliotek, filii i punktów bibliotecznych) w porównaniu do 2002 roku wzrosła o 2. Księgozbiór bibliotek ulegał wahaniam. Od 1990 roku liczba woluminów spadła o 89 tys. (tj. o 10,3%). W porównaniu do 2002 roku liczba woluminów wzrosła o 11,9 tys.

Liczba wypożyczeń ulega wahaniam. W 2003 roku wypożyczono o 18,7 tys. woluminów mniej niż w roku 2002 (tj. o 2,1%).

Teatry, instytucje muzyczne

W Toruniu istnieją obecnie dwie samorządowe instytucje teatralne - wojewódzki Teatr im. Wilama Horzycy oraz gminny Teatr „Baj Pomorski”. Działa również samorządowa muzyczna instytucja kultury podległa samorządowi gminnemu - Toruńska Orkiestra Kameralna.

Ofertę kulturalną wzbogacają instytucje prywatne: Orkiestra Kameralna „Multikamerata”, Teatr „Zaczarowany Świat”, Teatr „Vaska”, Plastyczny Teatr Symbolu, działający w ramach Polskiego Stowarzyszenia „Signum”, Teatr „Wiczy”. Ponadto w ramach statutowej działalności domów kultury i szkół działają między innymi Scena Młodych STUDIO „P” przy Młodzieżowym Domu Kultury oraz Teatr „Maska” przy Szkole Podstawowej nr 28.

W roku 2004 w Teatrze „Baj Pomorski” zrealizowano 6 premier. Wystawiono 315 spektakli dla 49.858 widzów. Teatr prowadzi także działalność objazdową. Działania artystyczne są połączone z zadaniami edukacyjnymi. W 2004 roku uruchomiono inicjatywę „Scena Teatru Dziecięcego”, która ma na celu kształcenie umiejętności scenicznych i rozwijanie talentów najmłodszych dzieci.

Tabl. 55. Biblioteki publiczne

Wyszczególnienie	1990	1992	1994	1996	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Placówki biblioteczne (stan w dniu 31 XII)	54	38	44	50	53	50	44	45	43	45
Liczba ludności na 1 placówkę	3.745	5.311	4.633	4.102	3.682	4.122	4.644	4.564	4.900	4.643
w tysiącach										
Księgozbiór (liczba woluminów)	863,4	886,3	851,4	823,4	812,2	822,0	796,8	786,1	786,3	774,4
Czytelnicy (zarejestrowani w ciągu roku)	37,6	38,2	41,0	41,5	42,6	41,2	41,2	43,0	45,1	43,8
Wypożyczenia w ciągu roku (liczba woluminów)	792,2	733,7	898,9	876,2	781,8	758,9	791,0	835,1	895,5	876,8
na 1000 ludności										
Księgozbiór	4.270	4.392	4.177	4.014	3.938	3.989	3.899	3.827	3.732	3.706
Czytelnicy (zarejestrowani w ciągu roku)	186	189	202	203	206	200	202	209	214	210
Wypożyczenia w ciągu roku	3.915	3.637	4.412	4.272	3.791	3.682	3.871	4.066	4.240	4.197

Tabl. 56. Muzea, kina

Wyszczególnienie	1990	1994	1996	1998	2000	2001	2002	2003	2004
Muzea (stan w dniu 31 XII)	2	2	2	3	3	3	3	3	3
Zwiedzający muzea i wystawy w tys.	322,7	213,8	192,4	237,9	198,4	164,3	146,7	161,0	158,2
- w tym młodzież szkolna	209,0	75,3	92,2	136,7	109,3	83,2	73,3	24,1	-
Kina (stan w dniu 31 XII)	7	3	3	3	3	4	4	4	2
Seanse	3.454	3.475	3.410	6.912	4.895	5.329	4.984	6.173	5.017
Widzowie w tys.	214,5	155,8	182,6	165,8	208,1	296,4	271,1	293,1	249,1

Potwierdzeniem doniosłości dorobku teatralnego jest udział Teatru w polskich i międzynarodowych festiwalach teatrów lalkowych. Teatr „Baj Pomorski” jest też organizatorem corocznych Międzynarodowych Spotkań Teatrów Lalek.

Toruńska Orkiestra Kameralna zrealizowała w 2004 roku 71 koncertów, w tym 67 w Toruniu dla ponad 16.500 słuchaczy. Wykonano 37 koncertów pełnego składu orkiestry oraz 34 koncerty kameralne i recitale. TOK jest organizatorem Międzynarodowego Letniego Festiwalu „Toruń - Muzyka i Architektura” uznawanego za najważniejszą w regionie letnią imprezę kulturalną prezentującą muzykę poważną. TOK była również współorganizatorem I Festiwalu Haendlowskiego oraz koncertów w ramach festiwalu „Muzyka dawna - Persona grata”.

Muzea, kina, planetarium

W mieście działają trzy placówki muzealne: Muzeum Okręgowe (podległe samorządowi gminnemu), Muzeum Etnograficzne (podległe samorządowi wojewódzkiemu) oraz Muzeum Ziemi UMK.

W skład Muzeum Okręgowego wchodzi: Ratusz Staromiejski, Kamienica Mieszczkańska (Dom Kopernika), Kamienica pod Gwiazdą, Dom Eskenów, spichrze, teren ruin Zamku Krzyżackiego. Od 2003 roku Muzeum Okręgowe posiada nową placówkę muzealną - Muzeum Podróżników im. Tony Halika.

W roku 2004 ekspozycje Muzeum Okręgowego zwiedziło 142.071 osób. Przeprowadzono 596 lekcji muzealnych, warsztatów, wykładów i oprowadzeń.

Muzeum Okręgowe w Toruniu otrzymało III nagrodę w ogólnopolskim konkursie na Wydarzenie Muzealne Roku Sybilla 2003 za utworzenie pierwszego w Polsce Muzeum Podróżników. Wyróżniono ponadto dwie wystawy.

W skład Muzeum Etnograficznego wchodzi: budynek Arsenалу, Park Etnograficzny wraz z budynkami i amfiteatrem, Skansen w Kaszczorku.

W latach 1990 - 2002 liczba wystaw organizowanych przez muzea z terenu województwa, podobnie jak liczba zwiedzających, ulegała wahaniom.

Wskaźnik zwiedzających wystawy i muzea (bez zwiedzających wystawy objazdowe) na 1000 ludności spadł z 1.596 osób w 1990 roku do 771 w 2003 roku przy średniej krajowej 442 osoby. Od 1990 roku liczba kin spadła o 3 (tj. o 42,9%). Wynikiem tego spadku było obniżenie wskaźnika miejsc w kinach na 1000 ludności z 10,3 w 1990 roku do 5,5 w 2003 roku. Liczba seansów filmowych ulega wahaniom. W stosunku do 2002 roku wzrosła o 1.189 seansów (tj. o 23,9%), a liczba widzów o 22 tys. osób (tj. o 8,1 %). Również wskaźnik widzów w kinach na 1000 ludności wzrósł z 1.283 osób w 2002 roku do 1.403 w 2003 roku. Liczba widzów na 1 seans spadła z 54 w 2002 roku do 47 w 2003 roku.

W 2003 roku w Toruniu funkcjonowały następujące kina: Toruńskie Centrum Filmowe „Orzeł”, Kinoteatr „Grunwald”, Kino Kopernik i „Nasze Kino” oraz nie wykazywane w sprawozdawczości statystycznej Studenckie Kino „Niebieski Kocyc”.

Prócz wymienionych wyżej instytucji kultury, w Toruniu działają również domy, ośrodki i kluby kultury, galerie sztuki, stowarzyszenia kulturalne, związki twórcze i fundacje kultury. Cztery z nich są prowadzone przez gminę: Młodzieżowy Dom Kultury, Ognisko Pracy Pozaszkolnej Dom Harcerza, Dom Muz i Centrum Kultury Dwór Artusa.

Od 1994 roku działa toruńskie Planetarium im. W. Dziewulskiego. Cieszy się ono dużą frekwencją turystyczną, szczególnie w okresie maj – czerwiec. Poza sezonem turystycznym odwiedzane jest przez uczniów i nauczycieli, ze względu na swoją bogatą ofertę edukacyjną, wspomagającą nauczanie przedmiotów przyrodniczych. Już ponad milion widzów obejrzało przygotowane przez planetarium projekcje. W roku 2004 liczba odwiedzających wyniosła 152.153 osób.

W mieście odbywa się wiele imprez o charakterze międzynarodowym, ogólnopolskim, regionalnym i lokalnym. Poza wcześniej wymienionymi są to między innymi: Międzynarodowy Festiwal Teatralny „KONTAKT”, Festiwal Teatralny „Bulwar”, Festiwal Muzyki i Sztuki Krajów Bałtyckich „PROBALTICA”, Międzynarodowy Festiwal Ekumeniczny „Song of Song’s”, Międzynarodowe Spotkania Kapel Ludowych, „Koncerty Pod Gwiazdami”, Toruński Offowy Festiwal Filmowy TOFFI, Festiwal Blues Meeting oraz zainicjowane w 2004 roku Międzynarodowy Festiwal Toruń Harmonica Top i Ogólnopolski Konkurs na Rysunek Satyryczno-Humorystyczny.

Na trwałe do imprez kulturalnych wpisał się organizowany przez Uniwersytet Mikołaja Kopernika, Urząd Miasta Torunia oraz Towarzystwo Naukowe w Toruniu „Toruński Festiwal Nauki i Sztuki” popularyzujący naukę, a także sztukę wśród mieszkańców Torunia i regionu.

MIEJSCA NOCLEGOWE

1. Tablice działu opracowano na podstawie danych z Urzędu Statystycznego w Toruniu.

2. Prezentowane dane - jeśli nie zaznaczono inaczej - dotyczą miasta Torunia.

3. Do obiektów noclegowych turystyki zaliczono: hotele i inne obiekty wykorzystywane dla turystyki.

4. Dane o obiektach i miejscach noclegowych wykazano według stanu w dniu 31 VII. Dotyczą miejsc całorocznych i sezonowych.

5. Stopień wykorzystania obiektów noclegowych obejmuje dla hoteli, stopień wykorzystania pokoi, a dla pozostałych obiektów - stopień wykorzystania miejsc noclegowych.

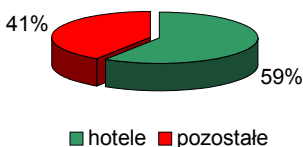
Obiekty i miejsca noclegowe

Liczba obiektów noclegowych turystyki w porównaniu z 2002 rokiem zwiększyła się o jeden hotel.

Wahaniom ulegała liczba miejsc noclegowych. W porównaniu z 2002 rokiem liczba miejsc noclegowych ogółem wzrosła o 103 (tj. o 6%). Miejsca całoroczne zwiększyły swój udział do 77,9% ogółu miejsc noclegowych.

W stosunku do 2002 roku liczba korzystających z noclegów spadła o 3,3 tys. osób (tj. o 2,6%).

Rys. 28. Obiekty noclegowe turystyki
Stan w dniu 31 XII 2003r.

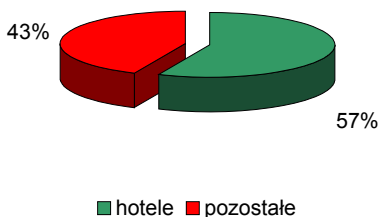

W strukturze bazy noclegowej dominowały hotele stanowiące 59,3% liczby obiektów ogółem.

Tabl. 57. Obiekty noclegowe turystyki

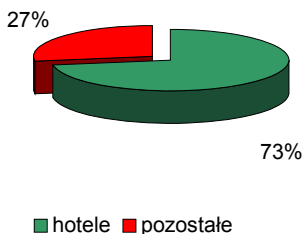
Wyszczególnienie	1990	1992	1994	1996	1998	2000	2001	2002	2003	2004
Obiekty (stan w dniu 31 XII)	16	14	14	19	29	20	26	26	27	29
Miejsca noclegowe ogółem	1.666	1.330	1.507	2.048	2.122	1.746	1.948	1.729	1.832	1.775
- w tym całoroczne	1.006	728	750	1.291	1.312	1.094	1.197	1.322	1.427	-
Korzystający z noclegów w tys.	85,6	70,9	78,0	84,4	116,3	107,4	117,9	124,7	121,4	138,0

Rys. 29. Miejsca noclegowe turystyki - ogółem
Stan w dniu 31 XII 2003r.

Udział miejsc noclegowych w hotelach, w ogólnej liczbie miejsc noclegowych wyniósł 56,6%. Natomiast w przypadku miejsc noclegowych całorocznych hotele miały 72,6% udziału.

Rys. 30. Miejsca noclegowe turystyki - całoroczne

Stan w dniu 31 XII 2003r.

W 2003 roku najwięcej turystów skorzystało z noclegów w hotelach - 80,2%. Wskaźnik ten był jeszcze wyższy dla turystów zagranicznych - 87,7%.

W porównaniu z rokiem 1990 liczba korzystających z noclegów w hotelach wzrosła o 23.392 osób (tj. o 31,6%). W stosunku do 2002 roku liczba korzystających z noclegów w hotelach spadła o 85 osób (tj. o 0,1%) i wyniosła 97.392 osób.

Najwyższy stopień wykorzystania obiektów noclegowych odnotowano wśród hoteli (44,8%).

Spadła liczba turystów zagranicznych korzystających z noclegów (38 288), o 3 062 (tj. 8,7%) mniej w porównaniu z rokiem 2002.

SPORT I REKREACJA

W mieście funkcjonują instytucje i stowarzyszenia oraz kluby sportowe statutowo zajmujące się rekreacją, kulturą fizyczną i sportem.

Miejski Ośrodek Sportu i Rekreacji zarządza: sztucznym lodowiskiem „Tor-Tor” pełniącym również rolę hali widowiskowo - sportowej wraz z widownią do 3 tys. miejsc i wypożyczalnią łyżew, stadionem sportowym przy ul. Bema 23 oraz skate – parkiem; hotelem „Wodnik”, odkrytym basenem przy ul. Bulwar Filadelfijski 12 (66 miejsc noclegowych, bar-restauracja, parking strzeżony); halą sportową „Olimpijczyk” ul. Słowackiego 114 posiadającą 2 sale gimnastyczne o łącznej powierzchni 1.600 m²; campingiem „Tramp” ul. Kujawska 14 (81 miejsc noclegowych w domkach, pole carawaningowe na 90 stanowisk, pole namiotowe na około 120 namiotów, bar); krytą pływalnią przy ul. Bażyńskich 9/17 (basen 25 m, basen do nauki pływania, wieża do skoków, siłownia, sauna, solarium, hydromasaż oraz hotelem dysponującym dziewięcioma pokojami dwuosobowymi i jednym trzyosobowym - możliwość dostawek).

Potencjał sportowy Torunia to 105 stowarzyszeń sportowych współpracujących z miastem, 46 dyscyplin sportowych, prawie 3.500 zawodników wśród dzieci i młodzieży.

Toruńscy sportowcy zdobywali laury w ramach Mistrzostw Polski zarówno w konkurencjach indywidualnych jak i drużynowych, łącznie z tytułami Mistrzów Polski. Mogą poszczycić się czołowymi pozycjami w rywalizacji krajowej (kadra olimpijska i narodowa), jak również znaczącymi osiągnięciami sportowymi w imprezach międzynarodowych – Mistrzostwa Świata, Europy. Na podkreślenie zasługuje fakt, iż trzech toruńskich zawodników: Sławomir Kruszkowski, Michał Stawowski i Daniel Trojanowski – wioślarze z AZS-UMK reprezentowało Polskę w Igrzyskach Olimpijskich w Atenach.

Według klasyfikacji opracowanej przez Ministerstwo Edukacji Narodowej i Sportu na sklasyfikowanych 795 gmin w 2004 roku - Toruń zajął 15 miejsce z 1.593,05 pkt. Najwięcej punktów dla Torunia uzyskały między innymi następujące toruńskie kluby sportowe: AZS – wioślarstwo, TKK „Pacific” - kolarstwo, TKG „Olimpijczyk” – gimnastyka, MKS „Zryw” – koszykówka, judo, TKS-T „Budowlani” – szermierka, wioślarstwo, KS „Pomorzanin” – boks, hokej na trawie. Nadmienić należy, iż klasyfikacja ta obejmuje współzawodnictwo w 59 dyscyplinach sportu, w czterech kategoriach wiekowych: młodzików (Międzywojewódzkie Mistrzostwa Młodzików), juniorów młodszych (Mistrzostwa Polski - Ogólnopolska Olimpiada Młodzieży), juniorów (Mistrzostwa Polski Juniorów) i młodzieżowców (Młodzieżowe Mistrzostwa Polski).

W drugiej połowie 2004 roku ustalone zostały zasady przyznawania nagród i wyróżnień dla sportowców. Toruńscy radni podjęli uchwałę w sprawie rodzajów wyróżnień i wysokości nagród za osiągnięcie wysokich wyników sportowych we współzawodnictwie międzynarodowym lub krajowych oraz szczególnych zasad i trybu ich przyznawania. Ustanowiono także stypendium sportowe dla zawodników osiągających wysokie wyniki sportowe we współzawodnictwie międzynarodowym lub krajowym. Dzięki temu, szczególnie uzdolnieni młodzi sportowcy, którzy znajdują się w trudnej

sytuacji finansowej ograniczającej dalszy rozwój sportowy, będą mogli kontynuować swoją karierę.

W mieście odbywa się wiele różnorodnych imprez sportowych i rekreacyjnych o charakterze międzynarodowym, ogólnopolskim, m.in: Międzynarodowy Turniej Hokeja na Lodzie „Sponsor Cup”, Międzynarodowy Turniej Młodzików w Hokeju na Lodzie, Międzynarodowy Turniej Tenisa Ziemnego „Bella Cup”, Międzynarodowy Turniej Szachowy Dla Dzieci „O Krzywą Wieżę”, „Międzynarodowy Turniej Bokserski im. Zygmunta Krygiera”, Międzynarodowy Turniej w Piłce Nożnej Juniorów o Puchar Prezydenta Miasta Torunia, Maraton Toruński, Ogólnopolski Turniej Miał w Piłce Nożnej Juniorów im. Konrada Kamińskiego, Puchar Polski i Grand Prix w pływaniu w płetwach, Ogólnopolski Halowy Turniej w Piłce Nożnej o Puchar Prezydenta Miasta Torunia, Ogólnopolskie Zawody Łyżwiarские „Nestle Kangus Cup”, Ogólnopolskie zawody pływackie dla dzieci „Delfinem do Aten”, Ogólnopolski Turniej w Mini Piłce Siatkowej Dziewcząt, Długodystansowe Regaty Żeglarskie Toruń-Bydgoszcz, Wścigi samochodowe Folkra i Rallycross, Gwiazdkowy Turniej Karate dla dzieci.

Ponadto w mieście odbywają się sportowe imprezy regionalne, mecze i turnieje ligowe oraz otwarte imprezy rekreacyjne kierowane do ogółu mieszkańców miasta np.: ligowe rozgrywki w hokeju na lodzie, piłce nożnej, koszykówce, ligowe mecze żużlowe, Mini Maraton dla Dzieci, Rajd Kopernikański, Sportowy Turniej Miał i Gmin „International Challenge Day”.

W przypadku sportu szkolnego we wszystkich rozgrywkach sportowych uczestniczyło 15 tys. dzieci i młodzieży, co stanowiło 43% ogółu uczniów toruńskich szkół. Współzawodnictwem sportowym objęte były wszystkie imprezy zawarte w Kalendarzu Kujawsko-Pomorskiego Związku Sportowego zakończone na szczelbłu miejskim Mistrzostwami Torunia tj.: Igrzyska Młodzieży Szkolnej Szkół Podstawowych, Gimnazjada, Licealiada.

Na terenie miasta znajdują się m.in: 1 basen odkryty, 11 basenów krytych, 51 sal gimnastycznych, 3 stadiony sportowe, 20 kortów tenisowych, 4 hale sportowe, przystanie wioślarskie, tor żużlowy, lotnisko, samochodowy tor wścigowy, sztuczne lodowisko oraz inne urządzenia służące do uprawiania sportu i czynnego wypoczynku.

Na szczególną uwagę zasługuje fakt oficjalnego oddania do użytkowania stadionu miejskiego przy ul Bema. Obiekt został przekazany na cele sportowe 4 sierpnia 2004 roku, a już 7 sierpnia pierwszy mecz rozegrała III ligowa drużyna Toruńskiego Klubu Piłkarskiego.

Ponadto po raz pierwszy na toruńskim Rynku Staromiejskim uruchomiono sezonowe sztuczne lodowisko, które stanowiło jedną z wielu atrakcji zimowych w mieście.

ZMIANY STRUKTURALNE W GOSPODARCE

1. Tablice działu opracowano na podstawie danych z Urzędu Statystycznego w Toruniu.
2. Prezentowane dane - jeśli nie zaznaczono inaczej - dotyczą miasta Torunia.

Stan i struktura podmiotów gospodarki narodowej

Liczba podmiotów działających w mieście od 1993 roku wzrosła o 12.718 (tj. o 95,4%).

W strukturze podmiotów gospodarki narodowej według szczególnej formy prawnej, największy udział mają zakłady osób fizycznych - 78,8%, na drugim miejscu znajdują się spółki cywilne - 7,6%.

Od 1993 roku największy bezwzględny przyrost liczby podmiotów wystąpił wśród zakładów osób fizycznych - o 9.848 (tj. o 92,3%) i spółek z ograniczoną odpowiedzialnością - o 744 (tj. o 109,9%).

W roku 2003 w stosunku do roku poprzedniego nastąpił wzrost podmiotów ogółem o 683 (tj. o 2,7%).

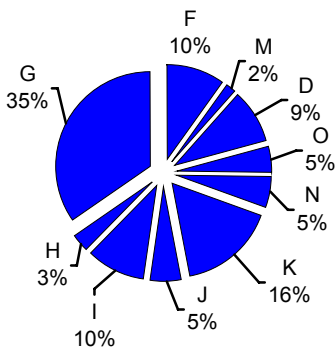
Na odnotowanie zasługuje również fakt wysokiej dynamiki wzrostu organizacji społecznych, związków zawodowych i komunalnych jednostek organizacyjnych.

W porównaniu do 1993 roku największy bezwzględny przyrost liczby zakładów osób fizycznych nastąpił w sekcji obsługa nieruchomości i firm - o 2.430 (tj. o 261%) oraz sekcji handel i naprawy o 1.891 jednostek (tj. o 36,6%).

Wśród zakładów osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą dominują firmy działające w sekcji handel i naprawy. Ich udział spadł jednak z 48,5% w 1993 roku do 34,4% w 2003 roku. Wzrósł natomiast znacząco - z 8,7% do 16,4% udział zakładów osób fizycznych prowadzących działalność w sekcji obsługa nieruchomości i firm.

Rys. 31. Zakłady osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą według sekcji PKD

Stan w dniu 25 XII 2003r.

Tabl. 58. Podmioty gospodarki narodowej według szczególnej formy prawnej

Wyszczególnienie	1993	1994	1996	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Ogółem	13.326	13.856	16.458	19.868	21.357	22.836	24.033	25.361	26.044
Spółki akcyjne	31	39	55	73	78	86	92	93	91
Spółki z o.o.	677	755	858	999	1.089	1.204	1.294	1.371	1.421
Spółki cywilne	1.405	1.515	1.618	1.926	2.086	2.222	2.081	2.006	1.985
Przedsiębiorstwa państwowe	44	39	30	18	17	15	6	6	6
Państwowe jednostki organizacyjne	118	85	67	71	67	64	59	56	44
Samorządowe jednostki organizacyjne	33	69	94	97	129	151	158	151	240
Spółdzielnie	110	111	106	110	112	114	112	111	112
Fundacje	34	41	45	48	52	54	61	65	81
Kościół katolicki	26	30	34	36	38	38	40	41	41
Stowarzyszenia	92	125	168	242	274	315	352	387	416
Związki zawodowe	17	32	88	114	128	146	166	176	180
Samorząd gospodarczy i zawodowy	19	19	18	20	21	21	22	21	21
Bez szczególnej formy prawnej w tym	10.678	10.947	13.214	15.971	17.112	18.151	19.107	20.027	20.528
- zakłady osób fizycznych	10.671	10.942	13.200	15.967	17.107	18.146	19.100	20.016	20.519
Pozostałe	42	49	63	143	154	271	483	850	878

Tabl. 59. Zakłady osób fizycznych prowadzące działalność gospodarczą według sekcji Europejskiej Klasyfikacji Działalności

Sekcje EKD		1993	1994	1996	1998	1999	2000	2001	2002	2003
A	Rolnictwo, łowiectwo i leśnictwo	36	38	47	49	53	72	94	94	115
D	Działalność produkcyjna	1.306	1.310	1.368	1.588	1.625	1.678	1.803	1.878	1.906
E	Zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz i wodę	-	3	3	2	2	2	4	4	4
F	Budownictwo	958	998	1.212	1.719	1.845	1.940	1.992	2.038	2.037
G	Handel i naprawy	5.172	5.167	5.533	6.018	6.254	6.454	6.624	6.944	7.063
H	Hotele i restauracje	321	345	327	398	440	490	553	587	635
I	Transport, składowanie i łączność	1.164	1.155	1.435	1.652	1.780	1.846	1.939	1.984	2.031
J	Pośrednictwo finansowe	49	90	210	498	731	883	956	1.030	1.093
K	Obsługa nieruchomości i firm	931	1.095	1.936	2.287	2.475	2.766	3.023	3.244	3.361
M	Edukacja	58	57	133	232	263	280	274	296	322
N	Ochrona zdrowia i opieka społeczna	333	328	475	799	883	933	1.002	1.035	1.031
O	Pozostała działalność usługowa, komunalna, społeczna i indywidualna	343	355	520	695	756	802	836	882	918
Ogółem		10.671	10.942	13.200	15.967	17.107	18.146	19.100	20.016	20.519

BEZPIECZEŃSTWO

1. Tablice działu opracowano na podstawie danych z Urzędu Statystycznego w Toruniu oraz Komendy Rejonowej Policji.
2. Prezentowane dane - jeśli nie zaznaczono inaczej - dotyczą miasta Torunia.

Požary

W stosunku do 2002 roku liczba pożarów ogółem wzrosła o 156 (tj. o 22,3%) i była najwyższa w całym analizowanym okresie.

Działania prowadzone przez jednostki PSP, związane z usuwaniem miejscowych zagrożeń

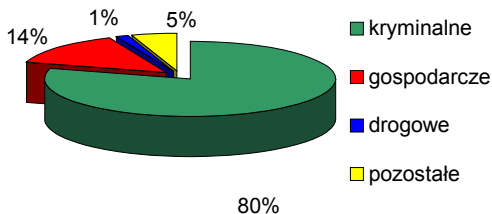
W 2003 roku liczba działań podejmowanych przez jednostki Państwowej Straży Pożarnej w Toruniu, związanych z usuwaniem miejscowych zagrożeń wyniosła 609.

Udział interwencji związanych z usuwaniem skutków działania silnych wiatrów oraz gwałtownych opadów w prowadzonych przez jednostki PSP działaniach ogółem był duży i wyniósł 23%. W 2003 roku PSP musiała 81 razy zabezpieczać zdarzenia drogowe oraz 60 razy – nietypowe zachowania się zwierząt, owadów i ptaków.

Przestępczość

Liczba przestępstw ogółem w roku 2004 wyniosła 15.433, co oznacza niemal dwukrotny wzrost od początku lat dziewięćdziesiątych, jednak w ostatnich latach nastąpiła zdecydowana stabilizacja. Wśród przestępstw dominowały przestępstwa kryminalne. W analizowanym okresie nie odnotowano zasadniczych zmian w strukturze stwierdzonych przestępstw. W 2004 roku nastąpił znaczny wzrost (o 52%) przestępstw o charakterze drogowym - 224 w porównaniu z 147 w roku 2003. Wskaźnik wykrywalności przestępstw był najwyższy od 1996 roku i wyniósł 51,7%.

Rys. 32. Struktura stwierdzonych przestępstw
Stan w dniu 31 XII 2004r.

Tabl. 60. Przyczyny powstawania pożarów

Wyszczególnienie	1992	1994	1996	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Ogółem pożarów w tym:	58	600	375	545	422	624	465	698	854
- nieostrożność dorosłych z otwartym ogniem	15	13	6	21	12	13	9	11	11
- niesprawność i wady środków transportu	1	14	10	13	11	13	7	13	13
- wady urządzeń grzewczych	1	23	24	10	3	11	8	6	4
- podpalenia	4	33	17	14	11	11	8	12	12
- wady urządzeń elektrycznych	2	29	21	12	17	17	25	28	28
- inne przyczyny	25	358	143	415	368	394	296	474	651
- nieustalone	10	130	154	60	-	145	94	127	126

Tabl. 61. Przestępczość

Wyszczególnienie	1990	1992	1994	1996	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
Przestępstwa stwierdzone w tym o charakterze	8.491	8.190	9.538	10.133	11.130	12.345	13.993	14.505	15.089	15.735	15.433
- kryminalnym	7.518	7.021	8.384	8.613	9.920	11.604	12.026	11.396	11.636	12.715	12.241
- gospodarczym	728	875	873	1.002	703	521	1.374	1.805	1.825	2.115	2.202
- drogowe	166	130	124	140	149	107	90	138	84	147	224
Wskaźnik wykrywalności w %	47,2	49,3	49,6	53,6	48,7	42,9	49,1	51	51,3	50,0	51,7

Tabl. 62. Sytuacja na drogach w Rejonie Toruń

Wyszczególnienie	1992	1994	1996	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
Wypadki	354	245	236	250	264	240	280	401	465	406
Zabici	49	40	41	46	44	48	50	44	52	46
Ranni	467	281	330	313	292	315	362	523	585	500

Wypadki drogowe

Od trzech lat, po znacznym wzroście w roku 2001, liczba wypadków ustabilizowała się. W 2004 roku, po raz pierwszy od pięciu lat nastąpił spadek (o 13%) liczby wypadków w porównaniu z rokiem poprzednim. Miało miejsce 406 wypadków, w których 46 osób zginęło (spadek o 12%), a 500 zostało rannych (spadek o 15%).

Na terenie miasta Torunia w 2004 roku miały miejsce 324 wypadki, w których zabitych zostało 9 osób, a 354 zostały ranne.

SPIS TREŚCI

PRZEDMOWA	3
WARUNKI NATURALNE	4
STAN I OCHRONA ŚRODOWISKA	5
LUDNOŚĆ	26
RYNEK PRACY	32
INFRASTRUKTURA	39
A. WODOCIĄGI I KANALIZACJA	39
B. ZAOPATRZENIE W GAZ	42
C. ZAOPATRZENIE W ENERGIĘ ELEKTRYCZNĄ	43
D. ZAOPATRZENIE W ENERGIĘ CIEPLNĄ	45
E. KOMUNIKACJA MIEJSKA	45
F. ODPADY	46
G. TRANSPORT	47
MIESZKANIA	51
PRZEMYSŁ	57
BUDOWNICTWO	60
HANDEL	63
FINANSE PRZEDSIĘBIORSTW	67
EDUKACJA I WYCHOWANIE	72
A. DANE ZBIORCZE	73
B. SZKOLNICTWO OGÓLNOKSZTAŁCĄCE	77
C. SZKOLNICTWO ZAWODOWE	80
D. SZKOLNICTWO WYŻSZE	84
E. WYCHOWANIE PRZEDSZKOLNE	86
OCHRONA ZDROWIA	88
POMOC SPOŁECZNA	100
KULTURA	102
MIEJSCA NOCLEGOWE	107
SPORT I REKREACJA	110
ZMIANY STRUKTURALNE W GOSPODARCE	112
BEZPIECZEŃSTWO	115

SPIS TABLIC

Tabl. 1. Użytkowanie gruntów _____	5
Tabl. 2. Dopuszczalne poziomy niektórych substancji w powietrzu dla terenu kraju _____	10
Tabl. 3. Alarmowe poziomy niektórych substancji oraz okresy, dla których uśrednia się wyniki pomiarów _____	12
Tabl. 4. Zestawienie metod i analizatorów stosowanych w 2004 roku do pomiarów emisji zanieczyszczeń powietrza atmosferycznego _____	13
Tabl. 5. Zestawienie stężeń średniorocznych SO ₂ z lat 1992-2004 (stężenia średnie arytmetyczne) _____	14
Tabl. 6. Dopuszczalny poziom hałasu w środowisku _____	22
Tabl. 7. Zestawienie wyników pomiarów emisji hałasu drogowego toruńskiego odcinka „autostrady” _____	24
Tabl. 8. Zasięgi oddziaływania hałasu emitowanego z autostrady w różnych sytuacjach terenowych _____	25
Tabl. 9. Ludność _____	26
Tabl. 10. Ludność według wieku _____	28
Tabl. 11. Ludność w wieku produkcyjnym i nieprodukcyjnym _____	29
Tabl. 12. Ruch naturalny ludności _____	30
Tabl. 13. Pracujący w gospodarce narodowej według sekcji PKD _____	33
Tabl. 14. Bezrobotni _____	36
Tabl. 15. Produkcja wody _____	41
Tabl. 16. Ścieki odprowadzone według grup dostawców _____	42
Tabl. 17. Sieć gazowa oraz odbiorcy i zużycie gazu sieciowego w gospodarstwach domowych _____	44
Tabl. 18. Odbiorcy i zużycie energii elektrycznej w gospodarstwach domowych _____	44
Tabl. 19. Selektywna zbiórka nieczystości _____	47
Tabl. 20. Komunikacja miejska _____	49
Tabl. 21. Sieć drogowo-uliczna _____	50
Tabl. 22. Zasoby mieszkaniowe zamieszkałe _____	52
Tabl. 23. Mieszkania oddane do użytku według inwestorów _____	54
Tabl. 24. Zasoby komunalne _____	56
Tabl. 25. Produkcja sprzedana przemysłu _____	57
Tabl. 26. Przeciętne zatrudnienie i wynagrodzenia miesięczne w przemyśle _____	59
Tabl. 27. Produkcja budowlano-montażowa w przedsiębiorstwach budowlanych _____	60

Tabl. 28. Przeciętne zatrudnienie i wynagrodzenia miesięczne w przedsiębiorstwach budowlanych _____	61
Tabl. 29. Sklepy według specjalizacji branżowej _____	64
Tabl. 30. Pracujący według specjalizacji branżowej sklepów _____	65
Tabl. 31. Sprzedaż detaliczna, hurtowa i w placówkach gastronomicznych _____	66
Tabl. 32. Przychody, koszty i wyniki finansowe przedsiębiorstw _____	68
Tabl. 33. Majątek obrotowy i zobowiązania przedsiębiorstw _____	68
Tabl. 34. Przychody, koszty i wyniki finansowe przedsiębiorstw według sekcji PKD (w tys. złotych) _____	70
Tabl. 35. Szkolnictwo ogólnokształcące, zawodowe i wyższe – szkoły, uczniowie i studenci _____	74
Tabl. 36. Szkolnictwo ogólnokształcące, zawodowe i wyższe – absolwenci, nauczyciele _____	76
Tabl. 37. Szkoły podstawowe dla młodzieży (bez specjalnych) _____	78
Tabl. 38. Gimnazja dla młodzieży (bez specjalnych) _____	79
Tabl. 39. Licea ogólnokształcące dla młodzieży (bez specjalnych) _____	81
Tabl. 40. Szkoły zawodowe dla młodzieży _____	82
Tabl. 41. Studenci w Toruniu w latach 2000/01 - 2003/04 _____	84
Tabl. 42. Studenci i absolwenci ^{a)} szkół wyższych _____	85
Tabl. 43. Nauczyciele akademicy pełnozatrudnieni UMK _____	85
Tabl. 44. Wychowanie przedszkolne (stan w październiku) _____	87
Tabl. 45. Personel służby zdrowia (stan w dniu 31 XII) _____	89
Tabl. 46. Zakłady stacjonarnej opieki zdrowotnej _____	89
Tabl. 47. Ambulatoryjna opieka zdrowotna _____	91
Tabl. 47. Ambulatoryjna opieka zdrowotna (c.d.) _____	92
Tabl. 48. Apteki _____	94
Tabl. 49. Żłobki _____	94
Tabl. 50. Zgony i ich struktura wg głównych przyczyn w Toruniu _____	95
Tabl. 51. Dane o stanie zdrowia osób w wieku 19 lat i więcej, będących pod opieką lekarza podstawowej opieki zdrowotnej w Toruniu u których stwierdzono schorzenie _____	96
Tabl. 52. Chorobowość szpitalna _____	97
Tabl. 53. Najczęstsze przyczyny pobytu mieszkańców Torunia w szpitalach _____	98
Tabl. 54. Zapadalność na niektóre choroby zakaźne w 2004r. _____	99
Tabl. 55. Biblioteki publiczne _____	103
Tabl. 56. Muzea, kina _____	104
Tabl. 57. Obiekty noclegowe turystyki _____	108

Tabl. 58. Podmioty gospodarki narodowej według szczególnej formy prawnej _____	113
Tabl. 59. Zakłady osób fizycznych prowadzące działalność gospodarczą według sekcji Europejskiej Klasyfikacji Działalności _____	114
Tabl. 60. Przyczyny powstawania pożarów _____	116
Tabl. 61. Przestępczość _____	117
Tabl. 62. Sytuacja na drogach w Rejonie Toruń _____	117

SPIS WYKRESÓW

Rys. 1. Użytkowanie gruntów _____	6
Rys. 2. Stężenia średnie roczne dwutlenku siarki _____	15
Rys. 3. Stężenie średnie roczne dwutlenku azotu _____	16
Rys. 4. Stężenie średnie roczne pyłu zawieszonego PM 10 _____	17
Rys. 5. Stężenie średnie roczne tlenu węgla _____	18
Rys. 6. Ludność według wieku i płci _____	27
Rys. 7. Ludność w wieku produkcyjnym i nieprodukcyjnym _____	30
Rys. 8. Ruch naturalny ludności w latach 1990 - 2004 _____	31
Rys. 9. Pracujący w gospodarce narodowej według sekcji PKD _____	34
Rys. 10. Pracujący w gospodarce narodowej według sektorów _____	35
w latach 1994 - 2003 _____	35
Rys. 11. Pracujący w gospodarce narodowej według sektorów i sekcji PKD _____	35
Rys. 12. Bezrobotni według wieku _____	37
Rys. 13. Bezrobotni według wykształcenia _____	37
Rys. 14. Bezrobotni według czasu oczekiwania na pracę _____	38
Rys. 15. Ścieki odprowadzone według grup dostawców _____	42
Rys. 16. Przewozy pasażerów w latach 1991 - 2003 _____	46
Rys. 17. Poziom wyposażenia mieszkań w instalacje w Toruniu _____	53
Rys. 18. Mieszkania oddane do użytku według inwestorów _____	53
Rys. 19. Zasoby komunalne według kategorii _____	55
Rys. 20. Produkcja sprzedana przemysłu według sektorów i sekcji EKD _____	58
Rys. 21. Przychody i koszty przedsiębiorstw według sekcji PKD w 2003 roku (w tys. zł) _____	69
Rys. 22. Szkolnictwo według typów szkół _____	73
Rys. 23. Szkolnictwo według liczby uczniów i studentów _____	75
Rys. 24. Szkolnictwo ogólnokształcące, zawodowe i wyższe według liczby absolwentów _____	75
Rys. 25. Szkolnictwo ogólnokształcące, zawodowe i wyższe według liczby nauczycieli pełnozatrudnionych _____	77
Rys. 26. Uczniowie w szkołach podstawowych, gimnazjalnych, ogólnokształcących i zawodowych _____	83
Rys. 27. Personel służby zdrowia _____	90
Rys. 28. Obiekty noclegowe turystyki _____	107
Rys. 29. Miejsca noclegowe turystyki - ogółem _____	109

Rys. 30. Miejsca noclegowe turystyki - całoroczne _____	109
Rys. 31. Zakłady osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą według sekcji PKD _____	112
Rys. 32. Struktura stwierdzonych przestępstw _____	115